

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΚΛΑΔΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΧΩΡΩΝ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΤΟΥ ΑΙΜΟΥ ΚΑΙ
ΤΟΥΡΚΟΛΟΓΙΑΣ**

ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Χρυσάνθη Παρασχάκη

**Η Γλωσσική Μεταρρύθμιση στην Τουρκία και τα
αποτελέσματά της**

Επιβλέπων Καθηγητής : Ιωάννης Χ. Αλεξανδρόπουλος

Θεσσαλονίκη 2008

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΚΛΑΔΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΧΩΡΩΝ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΥ ΤΟΥ ΑΙΜΟΥ ΚΑΙ
ΤΟΥΡΚΟΛΟΓΙΑΣ**

ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Χρυσάνθη Παρασχάκη

**Η Γλωσσική Μεταρρύθμιση στην Τουρκία και τα
αποτελέσματά της**

Επιβλέπων Καθηγητής: Ιωάννης Χ. Αλεξανδρόπουλος

Επιβλέπων Καθηγητής: Ιωάννης Χ. Αλεξανδρόπουλος

Ημερομηνία Έγκρισης: 11 Νοεμβρίου 2008

Η έγκριση της μεταπτυχιακής εργασίας από το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΑΠΘ δεν υποδηλώνει αναγκαστικά ότι αποδέχεται το Τμήμα τις γνώμες του συγγραφέα.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Ιωάννη Χ. Αλεξανδρόπουλο για τις πολύτιμες συμβουλές και την καθοδήγηση καθόλη την διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος. Επίσης, ευχαριστώ τον καθηγητή μου κ. Αναστάσιο Ιορδάνογλου που με έκανε να αγαπήσω την Τουρκική Γλώσσα. Τέλος, ευχαριστώ την οικογένειά μου για τη συνεχή βοήθεια και στήριξη.

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες.....	4
Περιεχόμενα.....	5
Συντομογραφίες.....	6
Εισαγωγή.....	7
Κεφάλαιο 1 ^ο : Γλώσσα και Εθνικισμός.....	11
Κεφάλαιο 2 ^ο : Ιστορία της Τουρκικής Γλώσσας.....	21
Κεφάλαιο 3 ^ο : Οι απαρχές της Γλωσσικής Μεταρρύθμισης 1839-1923.....	26
Κεφαλαιο 4 ^ο : Η Γλωσσική Μεταρρύθμιση στην Τουρκική Δημοκρατία 1923-1938.....	38
Α. Η Μεταρρύθμιση του αλφαβήτου.....	39
Β. Το κίνημα του ‘εξαγνισμού’ της γλώσσας.....	43
Γ. Η Θεωρία Γλώσσα Ήλιος (Güneş-Dil Teorisi).....	47
α. Η διατύπωση της Θεωρίας.....	47
β. Παρόμοιες απόψεις πριν από το Τρίτο Συνέδριο.....	49
γ. Μετά την Κοινοποίηση της Θεωρίας.....	51
Κεφαλαιο 5 ^ο : Γλωσσική Μεταρρύθμιση και μειονότητες στην Τουρκική Δημοκρατία.....	55
Κεφάλαιο 6 ^ο : Η πορεία της Γλωσσικής Μεταρρύθμισης μετά τη δεκαετία του 1930.....	63
Συμπεράσματα.....	73
Παράρτημα.....	78
Βιβλιογραφία.....	87
Περίληψη.....	92
Abstract.....	93

Συντομογραφίες

ΙΤΓ = Ίδρυμα Τουρκικής Γλώσσας (Türk Dil Kurumu)

ΛΡΚ= Λαϊκό Ρεπουμπλικανικό Κόμμα (Cumhuriyet Halk Partisi)

Εισαγωγή

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι να παρακολουθήσει τα βήματα της μεταρρύθμισης της Τουρκικής Γλώσσας και να εκτιμήσει τα αποτελέσματά της. Η γλωσσική αλλαγή επηρέασε βαθύτατα το Τουρκικό κράτος και είχε και εξακολουθεί να έχει σοβαρό αντίκτυπο στην Τουρκική κοινωνία. Το γλωσσικό ζήτημα (Dil Meselesi) δεν θεωρείται λήξαν και συνεχίζει να απασχολεί τους Τούρκους, διανοουμένους και μη.

Μέσα από τις αλλαγές στη γλώσσα μπορεί κανείς να βγάλει χρήσιμα συμπεράσματα για την πολιτική και κοινωνική κατάσταση ενός έθνους. Αυτό συμβαίνει γιατί η γλωσσική αλλαγή αποτελεί ένα μέρος της διαδικασίας του σχηματισμού της εθνικής ταυτότητας.

Για την εξέταση της Γλωσσικής μεταρρύθμισης στην Τουρκία χρησιμοποιήθηκαν κυρίως αγγλόφωνες και τουρκόφωνες πηγές καθώς και αρκετά ακαδημαϊκά άρθρα. Από τις πιο σημαντικές πηγές θεωρούνται τα έργα του Geoffrey Lewis, *The Turkish Language Reform: A Catastrophic Success* και του Uriel Heyd, *Language Reform in Modern Turkey*, καθώς και το έργο του Agah Sırrı Levend, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, (Τα Στάδια της Εξέλιξης και Απλοποίησης της Τουρκικής Γλώσσας). Σε σχέση με τη σύνδεση της γλώσσας με τον εθνικισμό τα έργα του Joshua Fishman είναι διαφωτιστικά.

Εκτός από το πρώτο κεφάλαιο που έχει θεωρητικό περιεχόμενο, η εργασία ακολουθεί χρονολογική σειρά, ξεκινώντας με μία σύντομη παρουσίαση του παρελθόντος της Τουρκικής Γλώσσας και φτάνει μέχρι το σήμερα. Αρχικά, γίνεται αναφορά στις απόψεις των Τούρκων διανοουμένων και συγγραφέων του 19^{ου} αιώνα για τη γλώσσα, ενώ ιδιαίτερη βάση δίνεται στην περίοδο μετά την ίδρυση της Τουρκικής Δημοκρατίας και μέχρι τον θάνατο του Kemal Atatürk, καθώς, ουσιαστικά, τότε τίθεται σε εφαρμογή η μεταρρύθμιση. Επίσης, την ίδια περίοδο υπήρξε η πρόθεση να επιβληθεί η Τουρκική Γλώσσα στις αλλόγλωσσες μειονότητες της Τουρκίας.

Στο πρώτο κεφάλαιο, βλέπουμε τη σχέση της γλώσσας με τον εθνικισμό. Η γλώσσα θεωρείται ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του έθνους καθώς τα διαφοροποιεί το ένα από το άλλο, αλλά και αποτελεί σημαντικό στοιχείο για την αναζήτηση της αυθεντικότητας του έθνους. Επίσης, μέσω της σχεδίασης της γλώσσας, ο εθνικισμός επιχειρεί να τυποποιήσει και να ομογενοποιήσει τη γλώσσα για να την καταστήσει εργαλείο ικανό για τη διάδοση της εθνικής ταυτότητας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, επιχειρείται μία σύντομη ιστορική αναδρομή της Τουρκικής γλώσσας από τις πρώτες γραπτές μαρτυρίες μέχρι και την περίοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Σταθμός για την ιστορία της γλώσσας αποτελεί η υιοθέτηση της Ισλαμικής θρησκείας, η οποία άνοιξε το δρόμο για την εισδοχή πολλών Αραβικών και Περσικών στοιχείων που διατηρούνται στη γλώσσα μέχρι και σήμερα.

Στο τρίτο κεφάλαιο, γίνεται αναφορά στις απόψεις των Τούρκων συγγραφέων του 19^ο αιώνα, οι οποίοι μίλησαν κυρίως για απλοποίηση στη γλώσσα, ώστε να καταστεί κατανοητή από τον απλό λαό. Σκοπός ήταν να γεφυρωθεί το χάσμα μεταξύ της γλώσσας της εξουσίας και της γλώσσας που μεταχειριζόταν ο απλός λαός. Σε σχέση με το γλωσσικό ζήτημα, εκείνη την περίοδο εμφανίστηκαν κυρίως δύο τάσεις: οι οπαδοί της απλοποίησης και τουρκοποίησης της γλώσσας και οι οπαδοί της διατήρησης των ξένων στοιχείων (Αραβικών και Περσικών). Οι απόψεις των διανοουμένων σίγουρα επηρέασαν τη γλωσσική μεταρρύθμιση καθώς πολλές από τις ιδέες τους εφαρμόστηκαν τα μετέπειτα χρόνια.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται αναλυτικά η διαδικασία της γλωσσικής μεταρρύθμισης την περίοδο 1928 με 1938. Αυτή η διαδικασία εντάσσεται σε μία σειρά μεταρρυθμίσεων που εφάρμοσε ο Ιδρυτής της Τουρκικής Δημοκρατίας, Kemal Atatürk. Η μεταρρύθμιση ξεκινάει το 1928 με την υιοθέτηση του Λατινικού αλφαβήτου που σηματοδοτεί τον Δυτικό προσανατολισμό που επιθυμούσε να πάρει το νέο Τουρκικό κράτος και αποτελεί την πρώτη ένδειξη της ρίζης με το Οθωμανικό παρελθόν. Το 1932 ιδρύεται το Ιδρύμα Τουρκικής Γλώσσας, του οποίου σκοπός ήταν να 'καθαρίσει' την Τουρκική γλώσσα από τα ξένα στοιχεία, να δημιουργήσει μία εθνική γλώσσα και να μειώσει το χάσμα μεταξύ προφορικής και γραπτής γλώσσας. Ωστόσο, η υπερβολική

τάση για εξαγνισμό της γλώσσας από τα ξένα στοιχεία για τη δημιουργία της *Καθαρής Τουρκικής* (Öz Türkçe) στο πρώτο μισό της δεκαετίας του 1930 δημιούργησε μία τεχνητή γλώσσα, ακατανόητη για τον απλό λαό όσο και η επίσημη Οθωμανική.

Το 1936 κοινοποιήθηκε η Θεωρία Γλώσσα-Ήλιος (Güneş Dil Teorisi), η οποία υποστήριζε ότι η Τουρκική ήταν η μητέρα όλων των γλωσσών. Η Θεωρία Γλώσσα-Ήλιος σε συνδυασμό με τη Θέση για την Τουρκική Ιστορία εξέφραζε τους ‘εусεβείς πόθους’ των Τούρκων Εθνικιστών. Πρόκειται για μία αντιεπιστημονική και πλαστή θεωρία που επιχειρούσε τη σύνδεση της σύγχρονης Τουρκίας με ένα ένδοξο προϊσλαμικό παρελθόν – παραγκωνίζοντας την Οθωμανική Αυτοκρατορία – με σκοπό να προκαλέσει αισθήματα υπερηφάνειας στον Τουρκικό λαό. Αν και η Θεωρία ουσιαστικά απέτυχε, κατάφερε να αναστείλει το ρεύμα του ‘καθαρισμού’ της γλώσσας.

Το πέμπτο κεφάλαιο, αναφέρεται στο πως επηρέασε η γλωσσική μεταρρύθμιση τις αλλόγλωσσες μειονοτικές ομάδες της Τουρκίας. Αν και η ίδια η γλωσσική μεταρρύθμιση δεν είχε άμεσες συνέπειες για τις μειονότητες, οι αλλαγές που συνέβαιναν στην νεοσύστατη Τουρκική Δημοκρατία άλλαξαν το status των άλλων γλωσσών. Ενώ η δομή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας επέτρεψε τη διατήρηση των γλωσσών των λαών της Μικράς Ασίας, το νέο κράτος επιχείρησε τη γλωσσική αφομοίωσή τους. Έτσι στα τέλη της δεκαετίας του 1920 και στις αρχές του 1930 ξεκίνησε η εκστρατεία ‘Συμπατριώτη, μίλα Τουρκικά’ που είχε σκοπό να καταστήσει τα Τουρκικά τη μόνη γλώσσα που θα χρησιμοποιούνταν στη δημόσια σφαίρα. Σημαντικό ρόλο σε αυτήν την εκστρατεία έπαιξε το Εβραϊκό στοιχείο που ήταν υπέρ της ομογενοποίησης των πολιτών του Τουρκικού κράτους.

Στο έκτο κεφάλαιο, παρακολουθούμε την πορεία της μεταρρύθμισης μετά το θάνατο του Kemal Atatürk. Η πολιτική κατάσταση στην Τουρκία επηρέασε βαθιά τη γλωσσική μεταρρύθμιση. Έτσι, όποτε στην εξουσία βρισκόταν το Λαϊκό Ρεπουμπλικανικό Κόμμα, το Ίδρυμα Τουρκικής Γλώσσας εφάρμοζε καθαρισμό στη γλώσσα. Αντίθετα, όταν στην εξουσία ανέβαιναν αντίπαλα κόμματα, η μεταρρύθμιση επιβραδυνόταν και σταματούσε. Ωστόσο, μετά τη δεκαετία του 1980, το ΙΤΓ άλλαξε χαρακτήρα και σταμάτησε να επιδιώκει πλέον την αντικατάσταση Αραβικών και

Περσικών λέξεων, ενώ έχει ασκηθεί κριτική στις μεθόδους του Ιδρύματος που οδήγησαν σε υπερβολές.

Τελικά, η Τουρκική γλώσσα κατάφερε να διατηρήσει τα ξένα στοιχεία που είχε κάνει κτήμα της εδώ και τόσα χρόνια ενώ παράλληλα εμπλουτίστηκε με πάρα πολλές νέες λέξεις που επιβλήθηκαν από το ΙΤΓ. Σήμερα, η συζήτηση για το γλωσσικό ζήτημα έχει στραφεί προς την καταπολέμηση της κυριαρχίας των Αγγλικών. Ωστόσο, θετικό είναι ότι έχει επικρατήσει σύνεση και μετριοπάθεια στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζεται το γλωσσικό ζήτημα, ενώ τα λάθη του παρελθόντος έχουν αναγνωριστεί.

Κεφάλαιο 1^ο

Γλώσσα και Εθνικισμός

Πριν ξεκινήσουμε την ανάλυση της Γλωσσικής Μεταρρύθμισης στην Τουρκία θα πρέπει να αποσαφηνίσουμε τη σχέση της γλώσσας με τον εθνικισμό. Η Γαλλική Επανάσταση (1789) σήμανε την κατάρρευση των πολυεθνικών αυτοκρατοριών και την ανάδυση ενός νέου τρόπου κρατικής οργάνωσης και διακυβέρνησης βασισμένης στο έθνος. Καθώς, η Γλώσσα είναι ένα θεμελιώδες χαρακτηριστικό με το οποίο οι ανθρώπινες συλλογικότητες διαφοροποιούνται μεταξύ τους θεωρήθηκε ένα από τα βασικά συστατικά στοιχεία του Έθνους και η βάση για την ανάπτυξη μιας εθνικής ταυτότητας.

Όπως έχει υποστηριχθεί πρόσφατα, η σύνδεση μεταξύ της γλώσσας και του εθνικισμού δεν είναι σημαντική και τα κριτήρια για την ανάπτυξη της εθνικής ταυτότητας μπορούν να είναι περισσότερο υποκειμενικά. Το κοινό αίσθημα του ανηκείν στην ίδια ομάδα είναι πιο σημαντικό. Ωστόσο, η γλώσσα παίζει σημαντικό ρόλο στην κατασκευή του έθνους και αποτελεί ένα ισχυρό εργαλείο στα χέρια του εθνικισμού. Από τη μια η γλώσσα με τις πολλαπλές λειτουργίες της στην κοινωνία και από την άλλη ο εθνικισμός με τις πολυάριθμες εκδηλώσεις του αποκτούν μια στενή σχέση και σχηματίζουν ένα περίπλοκο δίκτυο.

Στη διαδικασία κατασκευής του έθνους, η γλώσσα δεν λειτουργεί μόνο ως διαχωριστικό συνόρων. Η γλώσσα, με τη λειτουργία της ως συμβόλου και μέσου επικοινωνίας, μπορεί να κατασκευάσει και να ενισχύσει την συναισθηματική και οργανική προσκόλληση στο έθνος. Η γλώσσα είναι το μέσο με το οποίο συναισθηματικά φορτισμένα προϊόντα περνάν από τις παλιές στις μελλοντικές γενιές, ενώ ταυτόχρονα αποτελεί συνδετικό κρίκο ενός πληθυσμού ευρείας διασποράς. Έτσι, με την συμβολή της στην αναγνώριση της ταυτότητας μιας ομάδας και στην ανάπτυξη αισθημάτων εθνικής υπερηφάνειας, η γλώσσα παίζει σημαντικό ρόλο στη δημιουργία και διατήρηση του αισθήματος του ανήκειν σε ένα έθνος. Επίσης πρέπει να αναφερθεί

ότι η γλώσσα και επηρεάζει αλλά και επηρεάζεται από τη διαδικασία κατασκευής του έθνους.

Η σημασία της καθομιλουμένης (vernacular) έγκειται στο γεγονός ότι τα έθνη-κράτη στηρίζονται σε αυτήν τη γλώσσα για τη διάδοση της ιδεολογίας του Εθνικισμού στις μάζες που διαβιούν στην επικράτειά τους. Για να γίνει όμως, η καθομιλουμένη γλώσσα μέσο διάδοσης του εθνικισμού πρέπει η ίδια πρώτα να τυποποιηθεί, να εκσυγχρονιστεί και να αναγνωριστεί ως τέτοια.¹

Ο σύγχρονος μαζικός εθνικισμός προχωράει πέρα από την αντικειμενική και οργανική ταύτιση της κοινότητας με τη γλώσσα (δηλ. με την επικοινωνία) στην ταύτιση της 'αυθεντικότητας' με μία συγκεκριμένη γλώσσα η οποία είναι βιωματικά μοναδική και γι' αυτό, λειτουργική όπως άλλες γλώσσες δεν μπορούν να είναι στην περιφρούριση των συναισθηματικών και συμπεριφορικών δεσμών μεταξύ της γλωσσικής κοινότητας του σήμερα με την αντίστοιχη γλωσσική κοινότητα (πραγματική ή φανταστική) του χθες και της αρχαιότητας.²

Ο Εθνικισμός τονίζει αυτή τη λειτουργία της γλώσσας συμφιλώνοντας με αυτόν τον τρόπο τον ορθολογισμό με τον ρομαντισμό.

Θεωρείται ότι η Γλώσσα αποτελεί σύνδεσμο με το Ένδοξο Παρελθόν: Έτσι, οι κληρονόμοι μιας παλιάς και ένδοξης ιστορίας πρέπει να διακριθούν ξανά. Οι κληρονόμοι μιάς ενότητας που θριάμβευσε στο παρελθόν πρέπει να ενωθούν και στο παρόν και στο μελλον. Αυτοί των οποίων οι πρόγονοι ήταν ανεξάρτητοι στο παρελθόν δεν μπορεί παρά να είναι ανεξάρτητοι και πάλι. Η σημασία της συνέχειας της γλώσσας ήταν αυτή που επιβεβαίωνε την αυθεντικότητα για να βρίσκει κανείς, να διεκδικεί και να επωφελείται της κληρονομιάς του.³

Υπάρχει η άποψη ότι η Γλώσσα αποτελεί σύνδεσμο με την Αυθεντικότητα. Η ουσία της εθνικότητας συνεχίζει να υπάρχει πέρα από δυναστείες, αιώνες και σύνορα. Αυτή η ουσία αποτελεί την καρδιά της εθνικότητας και την οδηγεί στο μεγαλείο. Η

---

¹ Fishman, J., Language and Nationalism, in Stuart Woolf (ed.) *Nationalism in Europe, 1815 to the Present, A reader*, Routledge, London and New York 1996, σελ. 157.

² Fishman, ό.π., σελ 157.

³ Fishman, ό.π., σελ. 159.

ουσία της εθνικότητας είναι το πνεύμα της, η προσωπικότητά της, η ψυχή της. Αυτή η ψυχή όχι μόνο αντανακλάται και προστατεύεται από τη μητρική γλώσσα, αλλά, κατά μία έννοια, η ίδια η μητρική γλώσσα είναι μία έκφανση της ψυχής, αν όχι ο τρόπος που εκδηλώνεται η ψυχή. Η θέση της γλώσσας στο συναισθηματικό και πνευματικό επίπεδο της σχέσης του εθνικισμού με την γνησιότητα εξετάστηκε διεξοδικά από τον Χέρντερ (Johann Gottfried Herder, 1744-1803). Υποστήριξε ότι η μητρική γλώσσα εξέφραζε την ψυχή ή το πνεύμα μιας εθνικότητας και ότι καθώς η γλώσσα ήταν ένα συλλογικό κατόρθωμα, ήταν ο καλύτερος τρόπος που είχαν τα άτομα για να περιφρουρούν (ή να επανακτούν) τη γνησιότητα που είχαν κληρονομήσει από τους προγόνους τους και να την παραδίδουν στις αγέννητες γενιές· ακόμα υποστήριξε ότι η γλωσσική και πολιτιστική ποικιλία που απλωνόταν σε όλον τον κόσμο ήταν κάτι καλό και όμορφο από μόνο του, ενώ η μίμηση οδηγούσε στη διαφθορά και την αποτελμάτωση.⁴

Έτσι λοιπόν, σε διάφορες χώρες όπου κυριάρχησε η ιδεολογία του εθνικισμού εμφανίστηκαν εθνικοί συγγραφείς που υποστήριζαν αυτήν τη σύνδεση της γλώσσας με το έθνος. Ωστόσο από την άλλη, υπάρχουν κοινωνικοί επιστήμονες που υποστηρίζουν ότι αυτός ο σύνδεσμος είναι κατασκευασμένος από τον άνθρωπο εκ των υστέρων και ότι η ύπαρξή του αποδίδεται σε υπερφυσικές δυνάμεις και γι' αυτό είναι ιερός.⁵ Δηλαδή, τα έθνη πιστεύουν ότι προϋπήρχαν και ότι δημιούργησαν μια γλώσσα και έναν πολιτισμό που συνεχίζει να υπάρχει μέχρι σήμερα.

Στα πλαίσια της ιδεολογίας του εθνικισμού αυτός ο φυσικός σύνδεσμος γίνεται αγώνας, σκοπός και υποχρέωση. Σύμφωνα με τον Χέρντερ, *‘χωρίς τη δική του γλώσσα ένας Λαός είναι παράλογο να υπάρχει, είναι μία λογική αντίφαση’*.⁶ Επίσης, η γλώσσα θεωρείται το πιο σημαντικό από όλα τα σύμβολα που συνδέονται με την εθνικότητα. Οι σύγχρονες κοινωνίες έχουν ανάγκη να αυτοπροσδιορίζονται ως μοναδικές μέσα στο χρόνο και η γλώσσα είναι ένα από τα λίγα μαζικά σύμβολα που καλύπτει αυτήν την ανάγκη.⁷

---

⁴ Fishman, ό.π., σσ. 159-160.

⁵ Fishman, ό.π., σσ. 160-161.

⁶ Fishman, ό.π., σελ. 162.

⁷ Fishman, ό.π., σελ. 164.

Σύμφωνα με τον Χέρντερ μία κοινή γλώσσα εξασφαλίζει την επικοινωνία μεταξύ των μελών του έθνους αλλά και αποτρέπει την επίδραση εξωτερικών πολιτιστικών στοιχείων. Έτσι, η εθνική γλώσσα αποτελεί το πιο σημαντικό εχέγγυο της ολοκλήρωσης και ανεξαρτησίας του έθνους. Η γλώσσα και το έθνος είναι στένα συνδεδεμένα. Χάρη στη γλωσσική ποικιλία, οι γλωσσικές κοινότητες που δεν μπορούν να επικοινωνήσουν με άλλες γλωσσικές κοινότητες αναγκάζονται να διαφυλάξουν και να αναπτύξουν το δικό τους πολιτισμό.⁸

Από την άλλη, ο εθνικισμός δοξάζει την καθομιλουμένη γλώσσα δημιουργώντας σύμβολα συλλογικού μεγαλείου μέσα από γλωσσικά προϊόντα όπως ποιήματα, τραγούδια, ρητά και παραμύθια, γενικά λαϊκή προφορική και γραπτή λογοτεχνία.⁹ Γι' αυτό παρατηρούμε την ανάπτυξη μιας εθνικιστικής λογοτεχνίας με την επικράτηση του εθνικισμού στην Ευρώπη. Έτσι, η μητρική γλώσσα γίνεται ο συνδεδετικός κρίκος που εκφράζει συλλογικές εμπειρίες ενός έθνους που αφηγείται πράξεις ομορφιάς, αφοσίωσης, ανιδιοτέλειας και αρετής. Η προφορική και γραπτή λογοτεχνία που μεταφέρει αυτές τις εμπειρίες συνοδεύει και προαναγγέλει την άφιξη του εθνικισμού.

Ωστόσο, είναι ξεκάθαρο ότι, χωρίς τη μητρική γλώσσα, δεν θα μπορούσαν να υπάρξουν και να συνεχίσουν να υπάρχουν τα τραγούδια, τα ποιήματα, τα σλόγκαν, οι παροιμίες, οι ομιλίες, τα έπη, τα βιβλία, τα σχολεία και κατά συνέπεια το ίδιο το έθνος· και αυτό συμβαίνει ως αποτέλεσμα των 'ατυχημάτων της ιστορίας' αλλά και ως αποτέλεσμα συνειδητού σχεδιασμού.¹⁰

Η γλώσσα είναι πάνω από όλα ένα μέσο επικοινωνίας και οι πολιτικές εξουσίες που σκοπεύουν να οργανώσουν το σύνολο του πληθυσμού είναι αναγκασμένες να σχηματίσουν μία κοινή, τυποποιημένη γλώσσα, η οποία θα επιτρέψει τη συνέχεια της οικονομικής, κοινωνικής, πολιτικής και πολιτιστικής ζωής.¹¹ Σήμερα το ζήτημα της γλώσσας είναι ένα από τα πιο βασικά ζητήματα σχεδόν όλων των κρατών και η

---

⁸ Sadoğlu, H., *Türkiye'de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*, (Εθνικιστικές και Γλωσσικές Πολιτικές στην Τουρκία), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2003, σσ. 27-28.

⁹ Fishman, ό.π., σελ. 164.

¹⁰ Fishman, J. A., *Language and Nationalism, Two Integrative Essays*, Newbury House Publishers, Massachusetts 1972, σελ. 55.

¹¹ Sadoğlu, ό.π., σελ. 36.

αναπόφευκτη λύση αυτού του προβλήματος είναι μία γλωσσική σχεδίαση κατευθυνόμενη από την κυβέρνηση. Έτσι, Γλωσσική Σχεδίαση (Language Planning) είναι μία μακροχρόνια και συνειδητή προσπάθεια, εκπορευόμενη από την κυβέρνηση για να αλλάξει η λειτουργία της γλώσσας στην κοινωνία με σκοπό να λυθούν προβλήματα επικοινωνίας.¹² Η Γλωσσική Σχεδίαση είναι μία προσπάθεια εσκεμμένης παρέμβασης σε μία γλώσσα ή σε μία παραλλαγή αυτής: είναι ανθρώπινη παρέμβαση στις φυσικές διαδικασίες της γλωσσικής αλλαγής, διάδοσης και φθοράς. Η γλωσσική σχεδίαση δεν είναι απλά μια γλωσσική τυποποίηση αλλά καλύπτει και τη διαδικασία, κυρίως σε μία πολύγλωσση πολιτική ενότητα, της επιλογής μιας νόρμας, της αλλαγής της, της ανάπτυξής της και της αποδοχής της.¹³ Σκοπός είναι να ενδυναμωθεί ή να αλλάξει η εθνική ταυτότητα και να εξασφαλιστεί η υγιής επικοινωνία εντός των συνόρων. Έτσι, κάθε κράτος μπορεί να χρειαστεί να καταπιαστεί είτε με (όπως τις ονομάζει ο Heinz Kloss) τη σχεδίαση γραμματολογίας, δηλαδή με την εσωτερική κατάσταση μιας γλώσσας με σκοπό να την αλλάξει (corpus planning), είτε με τη σχεδίαση της θέσης μίας γλώσσας σε σχέση με μία άλλη γλώσσα ή γλωσσική παραλλαγή (status planning) ή και με τις δύο αφού η μία δεν αποκλείει την άλλη.¹⁴ Οι όροι αυτοί αναφέρονται και από τον Wurm ως εσωτερική και εξωτερική σχεδίαση αντίστοιχα.¹⁵

Η σχεδίαση της γραμματολογίας προσπαθεί να αναπτύξει μία γλώσσα ή μία παραλλαγή μιας γλώσσας, συνήθως να την τυποποιήσει, δηλαδή να την καταστήσει ικανή να υπηρετήσει κάθε πιθανή γλωσσική λειτουργία στην κοινωνία. Έτσι, η σχεδίαση γραμματολογίας ή μηχανική της γλώσσας (language engineering) προσπαθεί να αντιμετωπίσει προβλήματα που σχετίζονται με την επικοινωνία και εκφράζει αλλαγή στη μορφή της γλώσσας. Συνεπώς, η σχεδίαση της γραμματολογίας μπορεί να αναφέρεται σε αλλαγή σε ζητήματα όπως η ανάπτυξη μιας ορθογραφίας, εξεύρεση νέων πηγών λεξιλογίου, παραγωγή νέων λέξεων (νεολογισμών), φωνητική. Στην πράξη,

---

¹² Wardhaugh, R., *An Introduction to Sociolinguistics*, Blackwell Publishing, Oxford 2006, σελ. 356.

¹³ Sadoğlu, ό.π., σελ. 37.

¹⁴ Wardhaugh, ό.π., σελ. 357.

¹⁵ Sadoğlu, ό.π., σελ. 38.

επιχειρείται η τυποποίηση και ο εκσυγχρονισμός μιας γλώσσας, δημιουργούνται λεξικά και αναπτύσσεται μία λογοτεχνία, με την εσκεμμένη καλλιέργεια νέων χρήσεων, έτσι ώστε να επεκταθεί η χρήση της γλώσσας σε τομείς όπως η κυβέρνηση, η εκπαίδευση και το εμπόριο.¹⁶ Αυτή η γλωσσική σχεδίαση μπορεί να πάρει τη μορφή δημιουργικής ή περιοριστικής παρέμβασης. Δημιουργική παρέμβαση έχουμε όταν μία γλώσσα αποκτάει γραφή και ορθογραφία μέσα από αυτήν τη διαδικασία. Περιοριστική παρέμβαση έχουμε όταν υπάρχει προσπάθεια τυποποίησης της γλώσσας για να μην υπάρξει γεωγραφική και κοινωνική διαφοροποίηση ή όταν υπάρχει προσπάθεια καθαρισμού της γλώσσας από τις ξένες επιδράσεις.¹⁷

Από την άλλη, η σχεδίαση της θέσης αναφέρεται σε μια παρέμβαση που σκοπεύει να καθορίσει το νομικό στάτους των γλωσσών που βρίσκονται εντός των ίδιων συνόρων. Στην ουσία, η εξωτερική σχεδίαση προσπαθεί να λύσει ζητήματα όπως σε ποιά γλώσσα θα γίνονται η επίσημες συναλλαγές και οι γραφειοκρατικές λειτουργίες, ποιά γλώσσα θα χρησιμοποιείται στην εκπαίδευση, σε ποιά γλώσσα θα εκδίδονται οι εφημερίδες.¹⁸ Δηλαδή, η σχεδίαση της θέσης αλλάζει τη λειτουργία μιας γλώσσας ή μιας παραλλαγής μιας γλώσσας και τα δικαιώματα αυτών που τη μιλούν, π.χ., όταν απαγορεύεται οι ομιλητές μιας μεινοτικής γλώσσας να χρησιμοποιήσουν αυτήν τη γλώσσα για την εκπαίδευση των παιδιών τους, τότε η γλώσσα τους δεν έχει κύρος (status). Εναλλακτικά, όταν μια κυβέρνηση αναγνωρίζει δύο επίσημες γλώσσες για όλες τις λειτουργίες, τότε η νεοαναγνωρισθήσα από τις δύο έχει αποκτήσει κύρος.¹⁹ Συνεπώς, ένα κράτος με γλωσσικές μειονότητες ή θα ακολουθήσει πολιτικές αφομοίωσης προωθώντας μία γλώσσα, τη γλώσσα της πλειοψηφίας, ή θα επιτρέψει και στις άλλες γλώσσες να υπάρχουν ως επίσημες.²⁰

Τα εθνικιστικά κινήματα δεν πρέπει μόνο να σχηματίσουν μία επιδεικτικά ενωμένη, γνήσια και προσανατολισμένη στα σύγχρονα προβλήματα ενθιμότητα μέσα από τα αναρίθμητα αλληλεπιδρώμενα δίκτυα που σχετίζονται με τις καθημερινές

¹⁶ Wardhaugh, ό.π., σελ. 357 και Sadoğlu, ό.π., σελ. 38.

¹⁷ Sadoğlu, ό.π., σελ. 38.

¹⁸ Sadoğlu, ό.π., σελ. 39.

¹⁹ Wardhaugh, ό.π., σελ. 357.

²⁰ Sadoğlu, ό.π., σσ. 42-43.

εθνικές συνήθειες και πιστεύω, αλλά πρέπει αντίστοιχα να σχηματίσουν και μία επιδεικτικά ενωμένη, γνήσια και προσανατολισμένη στα σύγχρονα προβλήματα γλώσσα μέσα από μία ποικιλία φωνολογικών, λεξικολογικών, γραμματικών και σημασιολογικών συστημάτων που κληρονομήθηκαν από τα προ-εθνικά γλωσσικά δίκτυα. Ο εθνικισμός επιχειρεί να παράγει μία σύγχρονη, αυθεντική, ενωποιημένη και τυποποιημένη γλώσσα που θα χρησιμοποιείται ενσυνείδητα εκεί όπου χρησιμοποιούνταν ασυνείδητα τοπικές και κοινωνικές παραλλαγές της γλώσσας. Γι' αυτό η γλωσσική σχεδίαση εξυπηρετεί αλλά είναι και αποτέλεσμα του εθνικισμού.²¹

Οι εθνικιστικές ιδεολογίες συχνά παρέχουν τις λογικές και τους περιορισμούς για τη γλωσσική σχεδίαση ανάλογα με το στόχο που θέλουν να πετύχουν. Αυτές οι λογικές και οι περιορισμοί, στην ουσία, αποτελούν τον ορισμό της καλής ή επιθυμητής γλώσσας που η γλωσσική σχεδίαση προτίθεται να δημιουργήσει ή, τουλάχιστον, να επεκτείνει και να ενδυναμώσει.²² Έτσι, η εθνικιστική γλωσσική σχεδίαση δεν στοχεύει τόσο να δημιουργήσει μια γλώσσα που θα έχει αισθητική και ευφωνία, όσο στο να πλάσει τη συμπεριφορά των ανθρώπων που μιλούν αυτήν τη γλώσσα. Στον εθνικισμό, η χρήση της γλώσσας και η γλωσσική σχεδίαση πρέπει να ενθαρρύνουν και να διευκολύνουν συμπεριφορές ευθείας ενότητας, βαθύτερης γνησιότητας και διάφορες σύγχρονες εφαρμογές κοινωνικο-πολιτιστικής και πολιτικο-οργανωτικής ολοκλήρωσης.²³

Η γλωσσική σχεδίαση απεχθάνεται τις ξένες επιρροές και προτιμά τα ιθαγενή στοιχεία. Κατά αυτόν τον τρόπο, πολλά κράτη καθάρισαν τις καθομιλούμενες γλώσσες τους από τα ξένα στοιχεία, παράλληλα όμως προσπάθησαν να τις εμπλουτίσουν χρησιμοποιώντας τις δικές τους αυθεντικές πηγές. Αυτή ήταν μία διαδικασία εξωτερικού διαχωρισμού αλλά και εσωτερικής σταθεροποίησης.²⁴

Πέρα από αυτό, υπάρχει και ο εχθρός εκ των έσω, δηλαδή οι άλλες γλωσσικές ποικιλίες που ανταγωνίζονται να επικρατήσουν. Η επιλογή ή ο καθορισμός μιας

---

²¹ Fishman, ό.π., σελ. 62.

²² Fishman, ό.π., σελ. 63.

²³ Fishman, ό.π., σελ. 66.

²⁴ Fishman, ό.π., σσ. 66-67.

τυποποιημένης γλώσσας από πολλές διαθέσιμες και ανταγωνιζόμενες ποικιλίες προϋποθέτει ένα επιθυμητό μοντέλο. Για τον εθνικισμό, το επιθυμητό αποτέλεσμα συνυπάρχει με την υπέρτατη γνησιότητα, ακόμα κι όταν επιδιώκονται οι σκοποί της ενότητας και της λύσης των σύγχρονων προβλημάτων. Όσον αφορά την αυθεντικότητα, αυτή βρίσκεται στο παρελθόν, σε αυτές τις περιοχές και πληθυσμούς που έχουν εκτεθεί το λιγότερο δυνατό στις μολυσματικές επιρροές των σύγχρονων δυνάμεων, δηλαδή σ' αυτούς που παραμένουν πιστοί στην καθαρότητα του παρελθόντος.²⁵

Μία κατευθυντήρια πηγή εθνικιστικής γλωσσικής σχεδίασης είναι η εικόνα του ευγενή και αμόλυντου χωρικού που διατήρησε τη γλώσσα του καθαρή και ανέπαφη, ακριβώς όπως ήταν και στο ένδοξο παρελθόν. Ήταν η γλώσσα του απομονωμένου χωρικού που παρείχε το γλωσσολογικό μοντέλο σύμφωνα με το οποίο θα πραγματοποιούνταν η επεξεργασία, η κωδικοποίηση και η καλλιέργεια της σύγχρονης τυποποιημένης καθομιλούμενης.²⁶

Αν και πολλές φορές η γλώσσα των χωρικών θεωρείται άξεστη και φτωχή, η εθνικιστική ιδεολογία επιλέγει αυτήν τη γλώσσα, με βάση την καθαρότητα, την τιμότητα και τη γνησιότητά της, ως κομμάτι της 'εθνικής ψυχής'. Ωστόσο, η εθνικιστική γλωσσική σχεδίαση επωφελείται μιας επιλεγμένης προφορικής γλωσσικής ποικιλίας πάνω στην οποία σχηματίζει και παράγει το βασικό γλωσσικό μοντέλο για μία τυποποιημένη γραπτή γλώσσα. Κατά αυτόν τον τρόπο, η προφορική γλώσσα (με όλη της την τοπική ποικιλομορφία) ανακηρύσσεται σε μοντέλο ενώ η τυποποιημένη γραπτή γλώσσα (για τη βιομηχανία, την εκπαίδευση και την κυβέρνηση) είναι ο μεγάλος στόχος.²⁷

Η εθνικιστική γλωσσική σχεδίαση συνεπάγεται μία συνεχή ερμηνεία και επανερμηνεία της γνησιότητας, έτσι ώστε να επιτευχθεί το αναγκαίο και επιθυμητό αποτέλεσμα. Η καθομιλούμενη, στην ολότητά της, είναι ένα μέσο για τη συμβολική ιθαγενοποίηση του ουσιαστικά και εννοιολογικά ξένου και, κατά αυτόν τον τρόπο,

---

²⁵ Fishman, ό.π., σελ. 69.

²⁶ Fishman, ό.π., σελ. 69.

²⁷ Fishman, ό.π., σελ. 71.

παρέχει το μέσο για την ιθαγενοποίηση των δικών της στοιχείων που προέρχονται από το εξωτερικό.²⁸ Δηλαδή, ξένες λέξεις που χρησιμοποιούνται ευρέως στην καθομιλούμενη γλώσσα μπορούν να γίνουν αποδεκτές ως 'ιθαγενείς' λέξεις.

Η εθνικιστική γλωσσική σχεδίαση ξεφεύγει από το δίλημμα μεταξύ θεωρίας και πράξης, μεταξύ ιδεολογίας και εφαρμογής. Τελικά, καταφέρνει να συμβιβάσει το καινούριο και το παλιό, το τοπικό και το εθνικό, το επαρχιώτικο και το αστικό, το περιφερειακό και το κεντρικό, το ξένο και το ιθαγενές, το λειτουργικό και το αυθεντικό, αλλά κάνει και πολλά περισσότερα. Με το πέρασμα του χρόνου και με τον έλεγχο των μέσων μαζικής ενημέρωσης και των κοινωνικών ιδρυμάτων, μετατρέπει το νέο σε παλιό, το τοπικό σε εθνικό, το επαρχιώτικο σε αστικό, το ξένο σε ιθαγενές, το περιφερειακό σε κεντρικό και το απλά λειτουργικό σε γνήσιο.²⁹

Αν η εθνική ταυτότητα εννοείται ως η αυτο-αναγνώριση ενός ατόμου σύμφωνα με το έθνος στο οποίο ανήκει, αυτή η αναγνώριση μπορεί να συζητηθεί με δύο στοιχεία, όπως συμβαίνει με κάθε συλλογική ταυτότητα: Εμείς και οι Άλλοι.³⁰ Η διάδοση της εθνικής ταυτότητας πραγματοποιείται με τη χρήση μιας τυποποιημένης εθνικής γλώσσας σε όλους τους τομείς της κοινωνικής συμμετοχής, αλλά κυρίως στην εθνική εκπαίδευση.³¹ Η ομογενοποίηση της γλώσσας παίζει κεντρικό ρόλο στην δημιουργία και διατήρηση της εθνικής ταυτότητας. Η εκπαίδευση αποτελεί το μέσο με το οποίο διαδίδεται και σταθεροποιείται η ομογενοποιημένη γλώσσα σε όλη την κοινωνία. Κατά αυτόν τον τρόπο, η εθνική γλώσσα μπορεί να εγγυηθεί την εθνική ταυτότητα.³²

Όσο μεγάλη είναι η έκταση στην οποία μιλιέται μια γλώσσα, τόσο μεγάλη είναι και η κοινωνία με την οποία ταυτίζεται το άτομο που μιλάει αυτήν τη γλώσσα. Η γλώσσα παίζει ρόλο στη διαφοροποίηση του 'εαυτού' από τον 'άλλο'. Γιατί, καθώς οι εθνικές γλώσσες αποτελούν βασικό συστατικό των εθνικών πολιτισμών και βοηθούν

---

²⁸ Fishman, ό.π., σελ. 74.

²⁹ Fishman, ό.π., σελ. 77.

³⁰ Sadoğlu, ό.π., σελ. 22.

³¹ Sadoğlu, ό.π., σελ. 23.

³² Sadoğlu, ό.π., σελ. 24.

στην διάδοση του από γενιά σε γενιά, αποτελούν το βασικό μέσο με το οποίο διαφαίνονται οι εθνικές διαφορές.³³

---

³³ Sadoğlu, ό.π., σελ. 26.

Κεφάλαιο 2^ο

Ιστορία της Τουρκικής Γλώσσας

Πριν αναλύσουμε τη μεταρρύθμιση της Τουρκικής Γλώσσας χρήσιμο θα ήταν να δούμε συνοπτικά την ιστορία της. Η Τουρκική Γλώσσα (Turkish) ανήκει στην οικογένεια των Τουρκικών γλωσσών (Turkic) που αριθμούν 120 εκ. ομιλητές σε όλο τον κόσμο. (Η χρήση του όρου Turkic για το σύνολο της οικογένειας των γλωσσών και Turkish για τη γλώσσα που χρησιμοποιούνταν στην περιοχή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και της Τουρκίας αποτελεί πρόσφατο γεγονός.) Οι πρώτες γραπτές μαρτυρίες της γλώσσας εμφανίστηκαν τον 8^ο αιώνα και ανήκουν σε μία φυλή που εμφανίστηκε τον 6^ο αιώνα και άρχισε να εξαπλώνεται στην περιοχή της Κεντρικής Ασίας.³⁴

Οι Τουρκικές Γλώσσες σχηματίζουν μία οικογένεια γλωσσών με χαλαρούς δεσμούς με γλώσσες όπως η μογγολική και μάντσου-τούνγκου. Αρκετοί επιστήμονες θεωρούν ότι υπάρχει γενετική σχέση μεταξύ αυτών των γλωσσών και τις εντάσσουν σε μία κοινή γλωσσική οικογένεια, την αλταϊκή. Από την άλλη, υπάρχουν επιστήμονες που θεωρούν πως τα κοινά στοιχεία μεταξύ αυτών των γλωσσών είναι απλά αποτέλεσμα ιστορικής επαφής και δανεισμού και όχι ένδειξη γενετικής συγγένειας.³⁵

Όσον αφορά τα κοινά χαρακτηριστικά πρέπει να αναφέρουμε ότι οι Τουρκικές γλώσσες είναι πλούσιες σε φωνήεντα, παρουσιάζουν ομοιότητες στον τονισμό, έχουν φωνηεντική αρμονία που στηρίζεται σε τρεις κατηγοριοποιήσεις φωνηέντων και επεκτείνεται και στα μορφήματα. Ωστόσο, το εκπληκτικό κοινό χαρακτηριστικό των Τουρκικών γλωσσών είναι ότι είναι συγκολλητικές: για την παραγωγή λέξεων και το σχηματισμό των γραμματικών καταλήξεων χρησιμοποιούνται καταλήξεις, μορφήματα που προστίθενται στο τέλος της λέξης. Επίσης δεν υπάρχουν άρθρα, γραμματικά γένη, όπως ούτε και προθέσεις. Οι Τουρκικές γλώσσες είναι πλούσιες σε παραγωγή

---

³⁴ Encyclopédie de l' Islam, tome X, livraison 175-176, Brill, Leiden 2001, σελ. 744.

³⁵ Encyclopédie de l' Islam, ό.π., σελ. 745.

ρηματικών όρων (ρηματικά επίθετα, επιρρήματα, γερούνδια). Όσον αφορά τη σύνταξη, η σειρά των λέξεων παίζει αποφασιστικό ρόλο.³⁶

Οι πιο παλιές γραπτές πηγές των Τουρκικών γλωσσών είναι οι επιγραφές του Ορκόν και του Γενισεί, που χρονολογούνται μεταξύ 7^ο και 10^ο αιώνα και είναι γραμμένες στη ρουνική γραφή.³⁷ Έπειτα έχουμε την εμφάνιση κειμένων που αποδίδονται στους Ουϊγούρους οι οποίοι σχημάτισαν ανεξάρτητες πολιτικές οντότητες και δημιούργησαν ένα πολιτισμό που ενσωμάτωνε διάφορες θρησκείες (Βουδισμό, Μανιχαϊσμό και Χριστιανισμό). Τα ουϊγουρικά κείμενα είναι θρησκευτικού και ιατρικού περιεχομένου και πολλά είναι μεταφράσεις από τα σανσκριτικά, τα σογουτικά και τα κινέζικα.³⁸

Ακολουθεί η περίοδος των Καραχανιδών (9^ο^s-12^ο^s αιώνας), οι οποίοι μετανάστευσαν από τα ανατολικά στα δυτικά και τον 10^ο αιώνα ασπάστηκαν το Ισλάμ. Τον 11^ο αιώνα γράφτηκαν δύο σημαντικά έργα αυτής της περιόδου. Το *Divan-ü Lügat-it-Türk* του Mahmud al-Kashgari είναι μία συλλογή παροιμιών και ποιημάτων αλλά και ένας κατάλογος των Τουρκικών γλωσσών και διαλέκτων του 11^ο αιώνα. Το *Kutadgu-Bilig* του Yusuf Has Hacib που σημαίνει 'Η επιστήμη που δίνει ευτυχία' είναι ένα ποιήμα που περιέχει πληροφορίες και συμβουλές για το πως μία κοινωνία και ένα κράτος μπορεί να εξασφαλίσει την ευτυχία. Και τα δύο έργα είναι γραμμένα με την αραβική γραφή.³⁹ Με τη νίκη τους στη μάχη του Ματζικέρτ (1071) οι Τουρκικές φυλές των Ογούζων εγκαθίστανται στην Ανατολία και ιδρύουν το κράτος των Σελτζούκων. Η γλώσσα που χρησιμοποιούνταν σε αυτό το κράτος από τον 13^ο ως τον 15^ο αιώνα ονομάστηκε Παλαιά Τουρκική της Ανατολίας και ήταν σαφώς επηρεασμένη από τα Αραβικά και τα Περσικά.⁴⁰

Σαφώς, το Ισλάμ έπαιξε σημαντικό ρόλο στην εισδοχή Αραβικών και Περσικών λέξεων στην Τουρκική γλώσσα. Χαρακτηριστικό είναι ότι η μύηση στο Ισλάμ έγινε

---

³⁶ Encyclopédie de l' Islam, ό.π., σσ. 746-747.

³⁷ Encyclopédie de l' Islam, ό.π., σελ. 751 και Aksan, D., *Türkiye Türkçesinin Dünü, Bugünü, Yarını*, (Το Χθες, το Σήμερα, το Αύριο των Τουρκικών της Τουρκίας), Bilgi Yayınevi, Ankara 2005, σσ. 28-29.

³⁸ Encyclopédie de l' Islam, ό.π., σελ. 751 και Aksan, ό.π., σσ. 37-38.

³⁹ Encyclopédie de l' Islam, ό.π., σελ. 752 και Aksan, ό.π., σσ. 39-40.

⁴⁰ Encyclopédie de l' Islam, ό.π., σελ. 754 και Aksan, ό.π., σσ. 45-46.

από ανθρώπους που μιλούσαν την Περσική γλώσσα και έτσι εξηγείτε το γεγονός ότι η βασική θρησκευτική ορολογία στην Τουρκική έχει περσική προέλευση, όπως namaz (προσευχή), ouç (νηστεία), reygamber (προφήτης).⁴¹ Επίσης, όπως μας πληροφορεί ο Mehmet Fuat Köprülüzaade, οι ποιητές του παλατιού στο κράτος των Σελτζούκων χρησιμοποιούσαν ως μοντέλο την κλασική περσική ποίηση και ότι ακόμα και όσοι έγραφαν στα Τουρκικά τα θεωρούσαν περιορισμένα και άξεστα σε σχέση με τα Αραβικά και τα Περσικά.⁴² Από την άλλη, η εισδοχή των Αραβικών λέξεων ήταν ακόμη μεγαλύτερη, όχι μόνο γιατί ήταν η γλώσσα της θρησκείας και θεολογίας αλλά γιατί κάθε Αραβική λέξη έφερνε μαζί της μια ολόκληρη οικογένεια λέξεων⁴³. Έτσι, για κάθε ξένη λέξη που εισαγόταν, η αντίστοιχη Τουρκική είτε ξεχνιόταν είτε περιοριζόταν στην ομιλία των απλών ανθρώπων. Εκτός από τις Περσικές και Αραβικές λέξεις, η Τουρκική εισήγαγε και γραμματικές νόρμες από αυτές τις γλώσσες όπως το γραμματικό γένος από την Αραβική και την Περσική σύνταξη με το izafet, ένα i που έμπαινε ανάμεσα σε δύο λέξεις όπου η δεύτερη χαρακτηρίζει την πρώτη, π.χ. ab σημαίνει νερό και hayat σημαίνει ζωή, ab-i-hayat σημαίνει το νερό της ζωής.⁴⁴

Από τον 15^ο μέχρι τον 20^ο αιώνα έχουμε την περίοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας όπου κυριάρχησε η Οθωμανική Γλώσσα. Σ' αυτήν την περίοδο, ενώ τα Αραβικά και τα Περσικά άσκησαν μικρή επίδραση στην προφορική λαϊκή γλώσσα, η επίδρασή τους στην γραπτή επίσημη γλώσσα ήταν αποφασιστική. Αυτή η γλώσσα χρησιμοποιούνταν στο Παλάτι, τη διοίκηση, τη θρησκεία και τη λογοτεχνεία. Ιδιαίτερα μετά τον 16^ο αιώνα η Οθωμανική Γλώσσα μετατράπηκε σε ένα μείγμα Αραβικών, Περσικών και Τουρκικών.⁴⁵ Όπως υποστηρίζει ο Kemal Karpat, *‘Η ενσωμάτωση της Αραβικής Εγγύς Ανατολής, δηλαδή, της Συρίας και της Αιγύπτου και μετά της Χετζάζ με*

---

⁴¹ Lewis, G., *The Turkish Language Reform: A Catastrophic Success*, Oxford University Press, New York 1999, σελ. 5.

⁴² Lewis, ό.π., σσ. 5-6.

⁴³ Οι Αραβικές λέξεις βασίζονται σε τριμερείς ρίζες δηλαδή ρίζες που αποτελούνται από τρία σύμφωνα, όπως K-T-B που εκφράζει την έννοια του γράφω. Με την προσθήκη των κατάλληλων φωνηέντων και τη χρήση των κατάλληλων προθεμάτων και επιθεμάτων σε αυτές τις ρίζες παράγονται λέξεις που σχετίζονται με την έννοια της ρίζας π.χ. KaTaBa (αυτός έγραψε), KaTiB (γραφιάς), maKTuB (γραμμένος). Βλ. Lewis, ό.π., σελ. 6.

⁴⁴ Lewis, ό.π. σελ. 6.

⁴⁵ Aksan, ό.π., σσ. 55-56.

τις ιερές πόλεις Μέκκα και Μεδίνα, στο Οθωμανικό βασίλειο την περίοδο 1516-1525, ήταν επόμενο να αυξήσει την επιρροή του Ισλάμ και της Αραβικής Γλώσσας.’ και ‘Κατά τον 16^ο αιώνα το Οθωμανικό κράτος και κοινωνία έφτασαν σε τέτοια καλλιτεχνική και λογοτεχνική περιπλοκότητα που όμοιά τους δεν είχαν γνωρίσει στο παρελθόν, σε μεγάλο βαθμό εξαιτίας της στενότερης επαφής τους με την Αραβική και την Περσική.’⁴⁶

Εκείνη την περίοδο ξεκίνησε και επιταχύνθηκε το χάσμα μεταξύ της γλώσσας της αυλής και της καθομιλουμένης, εξαιτίας της περιπλοκότητας της Οθωμανικής πολιτιστικής, κοινωνικής και καλλιτεχνικής ζωής. Ο κοινωνικός διαχωρισμός μεταξύ της κυρίαρχης τάξης που αποτελούνταν από γραφειοκράτες, ποιητές, το θρησκευτικό κατεστημένο, εμπόρους και τοπικούς άρχοντες και των λαϊκών μαζών, διευρύνθηκε τόσο, ώστε δημιουργήθηκαν δύο κόσμοι που ο καθένας είχε τη δική του γλώσσα, ο ένας εξεζητημένη και περίπλοκη και ο άλλος απλή. Αυτή η κατάσταση πρέπει να καθιστούσε την επικοινωνία μεταξύ αξιωματούχων και απλού κόσμου πολλή δύσκολη. Αυτό αποτυπώνεται χαρακτηριστικά σε ένα έργο του Καραγκιόζη όπου ο ίδιος μιλάει την απλή Τουρκική ενώ ο Χατζηβάτης την Οθωμανική: Ο Καραγκιόζης χτυπάει τον Χατζηβάτη ενώ η συνεννόηση μεταξύ τους είναι αδύνατη, γιατί η γλώσσα του ενός δεν γίνεται κατανοητή από τον άλλο. Στο τέλος, ο Χατζηβάτης ρωτάει τον Καραγκιόζη ‘*Vurmanizdan aksa-yi murad?*’ (Ποιος είναι ο απώτερος σκοπός σας χτυπώντας με;) Και ο Καραγκιόζης δίνει την εξής απάντηση: ‘*Aksaray’da murtad babandır*’ (Αποστάτης στο Ακσαράι είναι ο πατέρας σου).⁴⁷

Επίσης, η λογοτεχνία της αυλής όχι μόνο υιοθέτησε Αραβικές και Περσικές λέξεις αλλά και κατέφυγε σε πρωτότυπες αλλά συχνά τεχνητές κατασκευές. Ο τρόπος για να δείξει κανείς πολυμάθεια και εξεζητήση ήταν να χρησιμοποιήσει όσο το δυνατόν περισσότερες Αραβικές και Περσικές λέξεις για να εκφράσει την πιο απλή σκέψη.⁴⁸ Όπως μας πληροφορεί ο Gibb, ειδικά τον 17^ο αιώνα κάθε Περσική και Αραβική λέξη ήταν δυνητικά και Οθωμανική. Το μόνο που είχε να κάνει ο εκάστοτε συγγραφέας ήταν

---

⁴⁶ Karpat, K. H., *Studies on Turkish Politics and Society, Selected Articles and Essays*, Brill, Leiden-Boston 2004, σελ. 447.

⁴⁷ Lewis, ό.π., σελ. 8.

⁴⁸ Karpat, ό.π., σελ. 448.

να προσαρμόσει τις λέξεις στην Τουρκική γραμματική, δηλαδή να προσθέσει Τουρκικές καταλήξεις, αλλά πολλές φορές δεν έκανε ούτε καν αυτό.⁴⁹

Ενδεικτικό του χάσματος μεταξύ της καθομιλουμένης και της γλώσσας της ελίτ είναι το γεγονός ότι μέσα στα πλαίσια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, οι λέξεις ‘Τούρκος’ και ‘Τουρκικός’ αναφέρονταν αποκλειστικά στον άξεστο και πρωτόγονο επαρχιώτη της Ανατολίας και της Ρούμελης.⁵⁰

---

⁴⁹ Lewis, ό.π., σσ. 7-8.

⁵⁰ Karpat, ό.π., σσ. 450-51.

Κεφάλαιο 3^ο

Οι απαρχές της Γλωσσικής Μεταρρύθμισης (1839-1923)

Οι απαρχές της γλωσσικής μεταρρύθμισης της Τουρκικής γλώσσας εντοπίζονται στο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα. Αυτή η περίοδος είναι γνωστή ως περίοδος του Tanzimat (Μεταρρυθμίσεις). Σ' αυτήν την περίοδο έλαβαν χώρα μεταρρυθμίσεις που σκοπό είχαν να εκσυγχρονίσουν την Οθωμανική Αυτοκρατορία και να αναχαιτίσουν την κατάρρευσή της. Έτσι, στις 3 Νοεμβρίου 1839 διακηρύχθηκε το αυτοκρατορικό διάταγμα του Gülhane Hatt-ı Şerifi⁵¹ (Υψηλό Διάταγμα του Γκιουλχανέ), το οποίο συμπληρώθηκε με το Hatt-ı Humayun (αυτοκρατορικό διάταγμα) του 1956⁵². Οι μεταρρυθμίσεις αυτές είχαν σκοπό να εκσυγχρονίσουν το στρατό, τον κεντρικό γραφειοκρατικό μηχανισμό, την επαρχιακή διοίκηση, τη φορολογία, την εκπαίδευση και τις επικοινωνίες.⁵³

Μέσα στο πνεύμα των μεταρρυθμίσεων άρχισαν να ακούγονται και φωνές που ζητούσαν μεταρρύθμιση στη γλώσσα. Η Οθωμανική Τουρκική χρησιμοποιούσε ένα κατά βάση συμφωνογραφικό αλφάβητο, το Αραβικό (με την προσθήκη 2 Περσικών γραμμάτων), το οποίο κρινόταν ακατάλληλο να εκφράσει την Τουρκική γλώσσα, μια γλώσσα πλούσια σε φωνήεντα. Το χάσμα ανάμεσα στην ορθογραφία και την προφορά καθιστούσε την Οθωμανική γλώσσα δύσκολη να διδαχτεί. Εκτός από τη δυσκολία στη γραφή, η ίδια η γλώσσα έγινε δύσκολη και τεχνητή, μέσω του δανεισμού όχι μόνο λέξεων αλλά και εκφράσεων, ακόμη και γραμματικών κανόνων από την Περσική και την Αραβική. Στην αρχή τα Οθωμανικά ήταν ένα υπέροχο εργαλείο έκφρασης, όμως αργότερα κατάντησαν βαριά, ανελαστικά και απίστευτα στρυφνά, με την ανάπτυξη ενός σύνθετου και περίπλοκου γραφειοκρατικού στυλ, πλήρως υπαινικτικού και τεχνητού. Κατά το 18^ο και 19^ο αιώνα ο οθωμανικός πεζός λόγος είχε εκφυλιστεί σε

---

⁵¹ Zürcher, E. J., *Σύγχρονη Ιστορία της Τουρκίας*, μετάφραση: Βαγγέλης Κεχριώτης, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2004, σελ. 99.

⁵² Zürcher, ό.π., σελ. 103.

⁵³ Zürcher, ό.π., σελ. 106.

*‘απλές μεγαλαυχίες, συντακτικές απεραντολογίες και φουσκωμένες περιττολογίες οπού το νόημα χανόταν μέσα στην ακαταστασία των λέξεων’.*⁵⁴

Οι συνθήκες που επικράτησαν στην Οθωμανική κοινωνία τον 19^ο αιώνα επέβαλαν τη μεταρρύθμιση και της γλώσσας, ώστε να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες αυτής της κοινωνίας. Συγκεκριμένα, η επιτυχία των μεταρρυθμίσεων εξαρτιόταν από τη γλώσσα που αποτελούσε το μέσο επικοινωνίας μεταξύ της κυβέρνησης και του λαού. Η ανάγκη για τη δημιουργία ενός εκπαιδευτικού συστήματος απαιτούσε μία γλώσσα απλή που ο λαός θα μπορούσε να μάθει και να κατανοήσει. Πέρα από την απλοποίηση, για τη διάδοση της εκπαίδευσης και των γραμμάτων κρινόταν απαραίτητη και η μεταρρύθμιση στην ορθογραφία και το αλφάβητο. Ένα άλλο πρόβλημα ήταν η εισαγωγή επιστημονικών και τεχνικών όρων από την Ευρώπη που απαιτούσε επίσης την προσαρμογή της γλώσσας. Τέλος, η εμφάνιση της δημοσιογραφίας και του τύπου παρότρυνε την τροποποίηση και απλούστευση της γλώσσας, ώστε το μήνυμα να φτάνει και στον απλό κόσμο.⁵⁵

Έτσι, μέσα από τους κόλπους της νέας κοσμικής εγγράμματης τάξης και υπό την επίδραση του εξευρωπαϊσμού και του μοντερνισμού, άρχισαν να ακούγονται φωνές για μεταρρύθμιση τόσο στη γραφή όσο και στη γλώσσα. Συγκεκριμένα, ο Mehmet Münif Paşa, Τούρκος δημόσιος λειτουργός και εκδότης, σε ομιλία του στην *‘Οθωμανική Επιστημονική Εταιρεία’* (Cemiyet-i İlmîye-i Osmaniye) το 1862 έθεσε το ζήτημα της μεταρρύθμισης του αλφαβήτου ως προϋπόθεση για τη διάδοση της επιστήμης. Γι’ αυτόν η οθωμανική γραφή ήταν ανακριβής, αμφίσημη και ακατάλληλη για την τυπογραφία *‘το πιο ισχυρό εργαλείο για την εξάπλωση της γνώσης’.*⁵⁶ Αξίζει επίσης να αναφέρουμε τον Akif Paşa, υπουργό εξωτερικών το 19^ο αιώνα, ο οποίος εγκαταλείποντας το πολύπλοκο και σοβαρό γραφειοκρατικό στυλ, επιχείρησε την

---

⁵⁴ Lewis, B., *Η ανάδυση της σύγχρονης Τουρκίας*, τόμος II, Όψεις της αλλαγής, Αθήνα 2002, σσ. 194-195.

⁵⁵ Kushner, D., *The Rise of Turkish Nationalism, 1876-1908*, Frank Cass, London 1977, σσ. 56-57. Για το ζήτημα της δημοσιογραφίας βλ. Lewis, ό.π., σελ. 12.

⁵⁶ Lewis, ό.π., σσ. 195-196.

επιστροφή σε ένα απλούστερο ύφος, πιο φυσικό και πιο άμεσο. Το παράδειγμά του ακολουθήθηκε και από άλλους συγγραφείς.⁵⁷

Το αίτημα για απλοποίηση της γλώσσας υποστηρίχθηκε από πολλούς διανοούμενους και συγγραφείς της εποχής. Ένας από αυτούς ήταν ο Namik Kemal (1840-88). Σε ένα άρθρο του με τίτλο *‘Παρατηρήσεις στη Λογοτεχνία της Οθωμανικής Γλώσσας’* (Lisan-ı Osmanî'nin edebiyatı hakkında baz'ı mülâhazatı şâmindir) στην εφημερίδα Tasvir-i Efkâr, το 1866, υποστήριζε τα εξής:

Ακόμα και από τους εγγράμματους της Κωνσταντινούπολης, ίσως ο ένας στους δέκα είναι ανίκανος να καταλάβει όσα θα ήθελε από ένα χαρτί γραμμένο κανονικά ή ακόμα από το Νόμο του Κράτους, τον εγγυητή των δικαιωμάτων του. Η αιτία είναι ότι η λογοτεχνία μας βρίθεται εκφράσεων δανεισμένων από διάφορες ξένες γλώσσες της ανατολής και της δύσης, οι οποίες έχουν καταστρέψει τη ροή της έκφρασης, ενώ το στυλ της σύνθεσης έχει αποκολληθεί από τα μέρη και τους όρους και τις μορφές του λόγου και έχει πέσει, για να το θέσω απλά, στην κυριαρχία μιας άλλης γλώσσας.

Η ξενικότητα στο λεξιλόγιό μας έχει επικρατήσει σε τέτοιο βαθμό ώστε είναι δυσκολότερο, όπως το βλέπω εγώ, να καταλάβει κανείς μία από τις πιο γνωστές λογοτεχνικές συνθέσεις του έθνους μας, π.χ. αυτή του Nergisi, από το να καταλάβει το Gulistan που είναι γραμμένο σε μία ξένη γλώσσα. Ενώ οι τρεις γλώσσες από τις οποίες αποτελούνται τα Τουρκικά έχουν πετύχει μια κάποια ενότητα στον προφορικό λόγο, διατηρούν ακόμα την αρχική τους μορφή στο γραπτό λόγο. Όπως τα τρία πρόσωπα της Τριάδας, υποτίθεται πως είναι ενωμένα αλλά στην πραγματικότητα απέχουν πολύ από το να είναι ενοποιημένα.⁵⁸

Επίσης, το 1878, ο Namik Kemal σε μία επιστολή του, αντιμετώπιζε την πιθανότητα γραφής της Τουρκικής με λατινικούς χαρακτήρες, αλλά έκλινε περισσότερο προς μία τροποποίηση των αραβικών στοιχείων και όχι προς την εγκατάλειψή τους.⁵⁹

---

⁵⁷ Lewis, ό.π., σελ. 199.

⁵⁸ Levend, A. S., *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, (Τα Στάδια της Εξέλιξης και Απλοποίησης της Τουρκικής Γλώσσας) Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1960, σσ. 113-114, και Lewis, G., *The Turkish Language Reform: A Catastrophic Success*, Oxford University Press, New York 1999, σελ. 13.

⁵⁹ Lewis, B., *Η ανάδυση της σύγχρονης Τουρκίας*, τόμος II, Όψεις της αλλαγής, Αθήνα 2002, σσ. 197-198.

Ένας άλλος διανοούμενος, ο Ziya Paşa (1825-80), στο άρθρο του ‘Ποίηση και Πρόζα’ (Şi’r ü inşā) που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα Hürriyet το 1868, έγραφε τα εξής:

Σήμερα, όταν διατάγματα και κανονισμοί ανακοινώνονται στους απλούς ανθρώπους, γίνεται κάτι κατανοητό; Μήπως αυτά τα κείμενα προορίζονται αποκλειστικά για όσους υπερέχουν στον γραπτό λόγο, ή μήπως θα έπρεπε οι απλοί άνθρωποι να καταλαβαίνουν τι διατάζει το Κράτος; Ας προσπαθήσει κάποιος να μιλήσει σε ένα κοινό άνθρωπο από την Ανατολία και τη Ρούμελη, σχετικά με τους εμπορικούς κανονισμούς ή τα διατάγματα και τους κανονισμούς που σχετίζονται με τη δημοπράτηση και απονομή του δικαιώματος της συλλογής του φόρου της δεκάτης ή με τον υπολογισμό του ποσού του φόρου που πρέπει να εισπραχθεί από κάθε νοικοκυριό, ή για το κάθετι. Θα δει ότι κανένα από τα φτωχά πλάσματα δεν ξέρει τίποτα για κάτι από αυτά. Αυτός είναι ο λόγος που οι κάτοικοι αυτών των περιοχών δεν ξέρουν ακόμα τι είναι το Τανζιμάτ και τι είδους μεταρρυθμίσεις επέτρεψαν οι νέοι κανονισμοί και ως εκ τούτου, στις περισσότερες περιοχές υφίστανται καταπίεση στα χέρια των τοπικών αξιωματούχων, τυραννικών κυβερνητών και υπαλλήλων, κατώ από το ίδιο τυραννικό σύστημα και με όλες τις αδικίες που επικράτησαν και την περίοδο πριν το Τανζιμάτ.⁶⁰

Επίσης, στο ίδιο άρθρο ο Ziya Paşa επιτέθηκε εναντίον της κλασικής αυλικής λογοτεχνίας ως τεχνητής και ξένης και υποστήριξε ότι οι συγγραφείς πρέπει να στραφούν στην αυθεντική λαϊκή λογοτεχνία και να έρθουν σε επαφή με την πραγματική γλώσσα του λαού.⁶¹

Το 1871 ένας από τους πολυγραφότατους Τούρκους δημοσιογράφους, ο Ahmet Midhat (1844-1912), έγραψε τα εξής χρησιμοποιώντας απλή Τουρκική Γλώσσα:

Το πρώτο πράγμα που θα ήθελα να ρωτήσω τους συγγραφείς μας είναι: εμείς δεν έχουμε δική μας γλώσσα; Θα δείξουν τα Τουρκικά που μιλιούνται στο Τουρκιστάν, έτσι δεν είναι; Όχι, αυτή δεν είναι η γλώσσα μας. Ήταν πριν από έξι ή επτά αιώνες, αλλά όχι πλέον. Αυτά τα Τουρκικά δεν είναι η γλώσσα μας, ούτε τα Αραβικά και τα Περσικά είναι η γλώσσα μας. Αλλά κάποιος θα πουν, σίγουρα η γλώσσα μας δεν μπορεί να υπάρξει έξω από αυτές; Δεν μπορεί να υπάρξει έξω από αυτές και δεν μπορεί να θεωρηθεί κομμάτι αυτών. Αν

⁶⁰ Levend, ό.π., σελ. 119 και Lewis, G., ό.π., σελ. 14.

⁶¹ Lewis, B., ό.π., σσ. 199-200.

φέρναμε έναν Τούρκο από το Τουρκιστάν, έναν Άραβα από το Νετζίντ (Necid), και έναν Πέρση από το Σιράζ (Şiraz), και τους διαβάζαμε ένα εξάισιο κείμενο της λογοτεχνίας μας, ποιος από αυτούς θα το καταλάβαινε; Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι κάνας από αυτούς δεν θα το καταλάβαινε. Ωραία, ας πούμε ότι αυτή η γλώσσα που κανένας από αυτούς δεν μπορεί να καταλάβει είναι η γλώσσα μας. Όχι, ούτε αυτό μπορούμε να το πούμε, γιατί όταν διαβάζουν αυτό το κείμενο σε εμάς κι εμείς δεν μπορούμε να το καταλάβουμε...

Πολύ καλά, τι να κάνουμε; Θα πρέπει να μείνουμε χωρίς γλώσσα; Όχι! Δεν υπάρχει μία γλώσσα που μιλάει ο λαός μας; Ας κάνουμε λοιπόν αυτήν την εθνική μας γλώσσα... Αν καταργούσαμε όλα τα ιζαφέτ και τα επίθετα που έχουμε από τα Αραβικά και τα Περσικά, αν σήμερα εκατόσιοι άνθρωποι καταλαβαίνουν αυτά που γράφουμε, αύριο σίγουρα θα τα καταλαβαίνουν επτά χιλιάδες.⁶²

Ένας άλλος διανοούμενος της εποχής που έπαιξε σημαντικό ρόλο τόσο στον Τουρκικό όσο και στον Αλβανικό εθνικισμό⁶³, ο Şemsettin Sami (1850-1904), στο άρθρο του 'η Τουρκική Γλώσσα' (Lisan-ı Türkî) που δημοσιεύτηκε το 1881, έγραφε:

Δε νομίζω ότι ο όρος 'Οθωμανική Γλώσσα' είναι σωστός... Στην πραγματικότητα, το όνομα των ανθρώπων που μιλούν αυτήν τη γλώσσα είναι 'Τούρκοι' και η γλώσσα τους είναι τα Τουρκικά. Αυτό το όνομα που θεωρείται σαν ψόγος από τις αμαθείς μάζες και το οποίο κάποιος θα ήθελε να χρησιμοποιείται μόνο για τους χωρικούς της Ανατολίας, είναι το όνομα μιας σπουδαίας κοινότητας που οφείλει να είναι περήφανη που ονομάζεται έτσι. Η σχέση μεταξύ του 'Οθωμανού' και του 'Τούρκου' είναι ακριβώς η ίδια με αυτή μεταξύ του 'Αυστριακού' και του 'Γερμανού'. Το 'Αυστριακός' χρησιμοποιείται για όλους τους λαούς που είναι υπήκοοι του Αυστριακού Κράτους, ανάμεσα σε αυτούς και οι Γερμανοί της Αυστρίας, η κυρίαρχη κοινότητα. Το 'Γερμανός' χρησιμοποιείται για όλα τα μέλη αυτής μεγάλης κοινότητας, τόσο στην Αυστρία, όσο και στην Πρωσσία και τη Γερμανία, όπως επίσης και στην Ελβετία, τη Ρωσία και οπουδήποτε αλλού. Παρομοίως, μέλη όλων των λαών που είναι υπήκοοι της Οθωμανικής δυναστείας ονομάζονται Οθωμανοί, ενώ το 'Τούρκος' είναι ο τίτλος μιάς μεγάλης κοινότητας που επεκτείνεται από τις ακτές της Αδριατικής μέχρι τα σύνορα με την Κίνα και την ενδοχώρα της Σιβηρίας. Αυτός ο τίτλος, ωστόσο...θα πρέπει να είναι αιτία υπερηφάνιας και χαράς. Αν και θα ήταν επιτρεπτό να δώσει κανείς το όνομα 'οι Οθωμανικές γλώσσες' σε όλες τις γλώσσες που μιλιούνται στις

⁶² Levend, ό.π., σελ. 123 και Lewis, G., ό.π., σσ. 15-16.

⁶³ Στην Αλβανία είναι γνωστός με το όνομα Sami Frashëri.

Οθωμανικές κτήσεις, είναι αντιφατικό με την ιστορία και τις σχέσεις των γλωσσών να χρησιμοποιείται το όνομα ‘Οθωμανική γλώσσα’ για μία από αυτές, ιδιαίτερα για μία της οποίας τα όρια βρίσκονται πέρα από αυτές τις κτήσεις και η οποία προηγείται κατά πολύ της ίδρυσης αυτού του Κράτους (Οθωμανική Αυτοκρατορία).⁶⁴

Βέβαια δεν έλλειπαν και οι υποστηρικτές της διατήρησης της Οθωμανικής. Ένας από αυτούς ήταν ο Hacı Ibrahim Efendi. Αυτός και οι ομοϊδεάτες του θεωρούσαν ότι η γλώσσα δεν ήταν Τουρκική αλλά Οθωμανική και έτσι έπρεπε να λέγεται. Ναι μεν πίστευαν ότι η γλώσσα προήλθε από την Τουρκική και ότι ένα σημαντικό κομμάτι της εξακολουθούσαν να είναι τα Τουρκικά, αλλά ο χαρακτήρας της είχε αλλάξει καθώς είχε απορροφήσει πολλά στοιχεία από την Αραβική, την Περσική και από κάποιες Δυτικές γλώσσες. Αν η γλώσσα είχε παραμείνει καθαρή θα ήταν σωστό να λέγεται ‘Τουρκική’ αλλά εξαιτίας της εκτεταμένης ανάμειξης με άλλες γλώσσες, ο όρος ‘Οθωμανική’ ήταν πιο σωστός. Επιπλέον, αυτή η γλώσσα είναι η επίσημη γλώσσα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και η Οθωμανική Αυτοκρατορία δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι ‘Τουρκικό Κράτος’. Οι Οθωμανοί αναμείχθηκαν με ντόπιους πληθυσμούς, όπως Κούρδους και Λαζούς και ήταν δύσκολο να αποδείξει κανείς ποιος είχε Τουρκική καταγωγή και ποιος όχι.⁶⁵ Επίσης, υπερασπίζεται την Αραβική και τη θέση που αυτή έχει στην Οθωμανική γλώσσα επειδή είναι η γλώσσα του Ισλάμ και κατ’ επέκταση κομμάτι της ταυτότητας των Τούρκων. Τα Αραβικά, όχι μόνο είναι μία σημαντική γλώσσα, αλλά είναι και το κέντρο του ‘Αραβισμού’, μία πολιτιστική και θρησκευτική κληρονομιά από την οποία οι Τούρκοι δεν μπορούν να αποκοπούν.⁶⁶

Ωστόσο, το άρθρο 18 του Συντάγματος του 1876 ονόμαζε ως επίσημη γλώσσα τα Τουρκικά και όχι τα Οθωμανικά: *‘Προϋπόθεση για την πρόσληψη των Οθωμανών υπηκόων στις υπηρεσίες του Κράτους είναι να γνωρίζουν την Τουρκική, η οποία είναι η επίσημη γλώσσα του Κράτους.’*⁶⁷

---

⁶⁴ Levend, ό.π., σσ. 130-131 και Lewis, ό.π., σσ. 16-17.

⁶⁵ Kushner, ό.π., σσ. 63-64.

⁶⁶ Kushner, ό.π., σελ. 67.

⁶⁷ Lewis, ό.π., σελ. 16.

Κάτι που προκαλεί ενδιαφέρον και αξίζει να σημειωθεί είναι ότι αν και πολλοί συγγραφείς υποστήριζαν με άρθρα τους στις εφημερίδες και τα περιοδικά την απλή Τουρκική, η γλώσσα στην οποία εξέφραζαν τις απόψεις τους ήταν περίπλοκη και περιείχε εκείνα τα στοιχεία που κατέκριναν.⁶⁸ Αυτό είναι ενδεικτικό της κατάστασης που επικρατούσε εκείνη την εποχή στην Οθωμανική Αυτοκρατορία: τη θεληση για αλλαγή και ανανεώση αλλά και τους δεσμούς με το παρελθόν και τη δύναμη της συνήθειας.

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα την εμφάνισή του κάνει το περιοδικό Servet-i Fünun (Ο Πλούτος των Επιστημών). Από το 1895 ως το 1901 έγινε το κέντρο των συγγραφέων που ανήκαν στο ρεύμα της Edebiyat-i Cedide (Νέα Λογοτεχνία). Αυτοί οι συγγραφείς προσπαθούσαν να μιμηθούν Δυτικά και κυρίως Γαλλικά λογοτεχνικά κείμενα και ήταν πεπεισμένοι ότι η Τουρκική Γλώσσα δε θα μπορούσε να αποτελέσει λογοτεχνικό εργαλείο χωρίς τη συνδρομή των Αραβικών και των Περσικών. Χαρακτηριστικό είναι ότι δεν αρκέστηκαν στις εκφράσεις με το ιζαφέτ που ήδη υπήρχαν αλλά κατασκεύασαν και καινούριες. Από την άλλη ήθελαν να δείξουν πόσο εκδυτικισμένοι ήταν χρησιμοποιώντας απευθείας μεταφράσεις γαλλικών εκφράσεων. Όπως αναφέρει ο Lewis, αυτό το ρεύμα αποτέλεσε οπισθοδρόμηση στην προσπάθεια να καταστεί η γραπτή γλώσσα πιο κατανοητή από τον απλό λαό.⁶⁹

Συνοπτικά, μπορούμε να πούμε πως εκείνη την περίοδο υπήρχαν δύο τάσεις σε σχέση με το γλωσσικό ζήτημα: Από τη μία, οι Τουρκιστές που ήταν υπέρμαχοι μιας Τουρκικής γλώσσας για το Τουρκικό έθνος και υποστήριζαν την απλοποίηση και τουρκοποίηση της οθωμανικής γλώσσας, χωρίς να υποστηρίζουν τον πλήρη εξαγνισμό από τα ξένα στοιχεία⁷⁰, και από την άλλη, οι Οθωμανιστές-Αραβιστές, οι οποίοι υποστήριζαν τη διατήρηση της Οθωμανικής γλώσσας που ήταν εδώ και αιώνες το γλωσσικό όργανο του 'Οθωμανικού έθνους'. Επίσης, υποστήριζαν τη διατήρηση των

---

⁶⁸ Lewis, ό.π., σελ. 15.

⁶⁹ Lewis, ό.π., σσ. 17-18.

⁷⁰ Kushner, ό.π., σσ. 70, 72.

Αραβικών στοιχείων της Οθωμανικής, καθώς η Αραβική ήταν η γλώσσα του Ισλάμ και συνεπώς κομμάτι της Τουρκικής ταυτότητας.⁷¹

Σε σχέση με το πώς θα γινόταν η απλοποίηση της γλώσσας, οι Τουρκιστές πίστευαν ότι όλα τα ξένα γραμματικά και συντακτικά στοιχεία, καθώς και οι ξένες λέξεις που είχαν εισχωρήσει στη γλώσσα και δεν χρησιμοποιούνταν ευρέως, έπρεπε να εγκαταλειφθούν. Επίσης, όλες οι ξένες λέξεις που υπήρχαν στη γλώσσα έπρεπε να χρησιμοποιούνται με τις έννοιες που απέκτησαν από τη χρήση τους στην Τουρκική γλώσσα. Οι λέξεις που παράγονταν από Αραβικές και Περσικές ρίζες και δεν υπήρχαν σ' αυτές τις γλώσσες, έπρεπε να θεσμοθετηθούν εφόσον η χρήση τους είχε εδραιωθεί. Επίσης υποστήριζαν την κατάργηση του στυλιζαρισμένου ύφους της γραφειοκρατίας.⁷² Οι μεταρρυθμιστές, όπως ονομάστηκαν, θεωρούσαν ότι η βάση της εθνικής γλώσσας έπρεπε να είναι η διάλεκτος της Κωνσταντινούπολης και μάλιστα αυτή των γυναικών. Εκτός από αυτό, πίστευαν ότι οι Ανατολικές Τουρκικές γλώσσες (τσαγκατάι και ουϊγούρ) μπορούσαν να αποτελέσουν σημαντική πηγή εμπλουτισμού για τη γλώσσα τους⁷³. Στο ζήτημα του αλφαβήτου πίστευαν ότι η Αραβική γραφή δεν έπρεπε να καταργηθεί αλλά υποστήριζαν μία τροποποίηση της οθωμανικής ορθογραφίας.⁷⁴ Αξίζει να προσθέσουμε ότι υποστήριζαν τη διατήρηση της Αραβικής και Περσικής στους τομείς της θρησκείας και των παραδόσεων, της επιστήμης και της τεχνολογίας⁷⁵. Με αυτές τις ιδέες των μεταρρυθμιστών, μπορούμε να πούμε ότι αναδύθηκε η έννοια μιας ανεξάρτητης Τουρκικής γλώσσας.

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, οι αιτήσεις για μεταρρύθμιση στη γλώσσα πληθαίνουν. Το 1908 ιδρύεται ο Τουρκικός Σύνδεσμος (Türk Derneği), η πρώτη οργάνωση με εθνικιστικό- πολιτιστικό χαρακτήρα. Σε σχέση με το μέλλον της γλώσσας τα μέλη του ήταν πολύδιασπασμένα: υπήρχαν οι οπαδοί της απλοποίησης (sadeleştirmeçiler), οι οποίοι ήταν υπέρ της εξάλειψης και αντικατάστασης των μη

---

⁷¹ Kushner, ό.π., σσ. 64, 67.

⁷² Kushner, ό.π., σελ. 73.

⁷³ Kushner, ό.π., σελ. 75.

⁷⁴ Kushner, ό.π., σσ. 76-77.

⁷⁵ Οι επιστημονικοί και τεχνικοί όροι πρέπει να αποδίδονται με αραβικές λέξεις. Kushner, ό.π., σσ. 73, 78.

Τουρκικών στοιχείων από ντόπιες λέξεις που ήταν σε χρήση, οι οπαδοί της Τουρκικής (türkçeciler), οι οποίοι πίστευαν ότι έπρεπε να δημιουργηθούν νέες λέξεις χρησιμοποιώντας τις υπάρχουσες Τουρκικές καταλήξεις και ότι οι Αραβικές και Περσικές λέξεις που χρησιμοποιούνταν στον προφορικό λόγο έπρεπε να ενσωματωθούν στην Τουρκική Γλώσσα, οι οπαδοί της κάθαρσης (tasfiyeciler) που συμφωνούσαν με την προηγούμενη ομάδα σε σχέση με την τύχη των Αραβικών και Περσικών αλλά πρότειναν το δανεισμό λέξεων και καταλήξεων από άλλες διαλέκτους.⁷⁶ Ωστόσο, κάποια μέλη του συνδέσμου ήταν αντίθετα με τόσο ριζικές αλλαγές. Ο Halit Ziya αποκαλούσε την αντικατάσταση Αραβικών και Περσικών λέξεων από Τουρκικές συνώνυμες ‘καταστοφική εγχείρηση’ και υποστήριζε ότι η γλώσσα δεν μπορεί να κατέβει στο πολιτιστικό επίπεδο του λαού, αλλά κανείς θα πρέπει να εργαστεί για να ανεβάσει το πολιτιστικό επίπεδο του λαού σε αυτό της γλώσσας.⁷⁷

Η κυριαρχία των Νεότουρκων έδωσε νέα ώθηση στην ανάπτυξη των απλών Τουρκικών, ενώ σειρά πολέμων δημιούργησε μία νέα και πειστική αξίωση για απλή και ορθή επικοινωνία.⁷⁸ Το άρθρο 7 του πολιτικού προγράμματος της Επιτροπής της Ένωσης και Προόδου (İttihat ve Terakki Cemiyeti) διακήρρισε ότι η επίσημη γλώσσα του κράτους θα παρέμενε η Τουρκική.⁷⁹

Σημαντικό ρόλο στην απλοποίηση της γλώσσας έπαιξε η λογοτεχνική ομάδα ‘*Νέες Πένες*’ (Genç Kalemler) που δημιουργήθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1911 και εξέδιδε την ομώνυμη εφημερίδα. Τα μέλη αυτής της ομάδας έγιναν γνωστά και ως ‘οι οπαδοί τη νέας γλώσσας’ (yeni lisancılar) και οι πιο σημαντικοί εκπρόσωποι ήταν ο Ziya Gökalp και ο Ömer Seyfettin. Η εφημερίδα ‘*Νέες Πένες*’ ήταν το πρώτο μεγάλο έντυπο Τουρκικού εθνικιστικού χαρακτήρα που υποστήριζε ανοικτά τη γλωσσική μεταρρύθμιση. Οι συγγραφείς του ήθελαν να επικοινωνήσουν με τις μάζες αλλά

---

⁷⁶ Lewis, G., ό.π., σελ. 19.

⁷⁷ Lewis, G., ό.π., σσ. 19-20.

⁷⁸ Lewis, B., ό.π., σελ. 203.

⁷⁹ Lewis, G., ό.π., σελ. 21.

αντιμετώπιζαν το εμπόδιο της γλώσσας, δηλαδή το πρόβλημα του χάσματος μεταξύ προφορικής και γραπτής γλώσσας.⁸⁰

Ο Ömer Seyfettin στο άρθρο του 'Νέα Γλώσσα' (Yeni Lisan) υπογράμμισε τη σημασία της εθνικής γλώσσας για την ανάπτυξη μιας εθνικής λογοτεχνίας και τη δημιουργία μιας εθνικής αλληλεγγύης. Συγκεκριμένα υποστήριξε:

Οι Τούρκοι μπορούν να διατηρήσουν την κυριαρχία τους μόνο μέσα από δυνατή και σοβαρή πρόοδο και η πρόοδος εξαρτάται από την διάδοση της γνώσης, της επιστήμης και της λογοτεχνίας ανάμεσά μας. Αυτό που χρειάζεται για την έκδοση και την κυκλοφορία αυτών είναι μία εθνική και λαϊκή γλώσσα. Αν δεν υπάρχει μία εθνική και φυσική γλώσσα, η γνώση, η επιστήμη και η λογοτεχνία θα παραμείνουν ένας ακατανόητος γρίφος, ότι είναι σήμερα. Ας εγκαταλείψουμε αυτήν την παλιά και διακοσμημένη γλώσσα, αυτή τη γλώσσα του χθες που δημιουργήθηκε μέσα σε πέντε αιώνες παραλογισμού και εκκεντρικότητας. Ας γράφουμε την προφορική Τουρκική, η οποία θα παραμείνει ζωντανή με τα θεμέλια, τις αρχές και τους κανόνες της.⁸¹

Το ίδιο πρόβλημα επεσήμανε και ο έτερος συγγραφέας τον 'Νέων Πενών', ο Ziya Gökalp που με το έργο του 'Αρχές Τουρκισμού' (Türkçülügün Esasları) έθεσε τις ιδεολογικές βάσεις του Τουρκικού εθνικισμού. Μέσα σε αυτό του το έργο έκανε λόγο και για τις αρχές του γλωσσικού Τουρκισμού:

1) Προκειμένου να διαμορφώσουμε την εθνική μας γλώσσα πρέπει να παραμερίσουμε την Οθωμανική γλώσσα, σαν να μην υπάρχει, να υιοθετήσουμε την Τουρκική γλώσσα που είναι το θεμέλιο της λαϊκής λογοτεχνίας και να γράφουμε όπως μιλά ο λαός στην Κωνσταντινούπολη, και ιδιαίτερα οι κυρίες της Κωνσταντινούπολης. 2) Πρέπει να απομακρυνθούν από τη γλώσσα μας οι Αραβικές και Περσικές λέξεις που έχουν τις αντίστοιχες στη λαϊκή γλώσσα και να διατηρηθούν όσες δεν είναι συνώνυμες και παρουσιάζουν διαφορές. 3) Να θεωρούνται τουρκικές λέξεις η αλλοιωμένη μορφή των Αραβικών και Περσικών λέξεων που έχουν ενταχθεί στη λαϊκή γλώσσα και έχουν γίνει galalat⁸² από πλευράς προφοράς και νοήματος. Επίσης η γραφή τους να προσαρμόζεται

---

⁸⁰ Aydingün, A. & İ. Aydingün, The Role of Language in the Formation of Turkish National Identity and Turkishness, *Nationalism and Ethnic Politics*, 10, 2004, σσ. 417-418

⁸¹ Aydingün, ό.π. σελ. 418.

⁸² Galalat: λάθη, η αλλοίωση που επέρχεται στη γλώσσα λόγω της συμπεριφοράς του αγράμματου λαού. Βλ. Γκιόκαλπ, Ζ., *Αρχές Τουρκισμού*, Αθήνα 2005, σελ. 135.

στην προφορά τους. 4) Να μην επιχειρείται η ανάσταση των λέξεων που έχουν μετατραπεί σε απολιθώματα, επειδή έχουν αντικατασταθεί από άλλες λέξεις. 5) Προκειμένου να βρεθούν νέοι όροι, αυτοί να αναζητούνται πρώτα μεταξύ των λέξεων της λαϊκής γλώσσας. Αν δεν βρεθούν, να δημιουργούνται νέες λέξεις με τις συνθετικές προθέσεις και τους κανόνες προσδιορισμού και κλίσης της Τουρκικής γλώσσας. Αν δεν υπάρξει και πάλι αποτέλεσμα, να δανειστούμε νέες λέξεις από τα Αραβικά και τα Περσικά αλλά και λέξεις από ξένες γλώσσες που αφορούν ειδικές καταστάσεις επαγγελματών, καθώς επίσης και λέξεις αντικειμένων που σχετίζονται με την τεχνική. 6) Να αρθούν οι διομολογήσεις της Περσικής και της Αραβικής γλώσσας στην Τουρκική και να μην επιτραπεί η είσοδος κλίσεων, προθέσεων και προσδιορισμών των δύο αυτών γλωσσών στη γλώσσα μας. 7) Κάθε λέξη που γνωρίζει και χρησιμοποιεί ο Τουρκικός λαός είναι Τουρκική και κάθε λέξη που αρέσει στο λαό και δεν είναι τεχνητή είναι εθνική. Η γλώσσα ενός έθνους είναι ένας ζωντανός οργανισμός που δημιουργείται όχι από τις νεκρές ρίζες αλλά από τη ζωντανή χρήση. 8) Επειδή η βάση της νέας Τουρκικής είναι η φωνητική, η μορφολογία και το λεξιλόγιο της Τουρκικής γλώσσας της Κωνσταντινούπολης δεν μπορεί να δανειστεί λέξεις, κλίσεις, προθέσεις και προσδιορισμούς από άλλες Τουρκικές διαλέκτους. Ωστόσο πρέπει να μελετηθούν αυτές οι διάλεκτοι, προκειμένου να κατανοηθούν μέσω της συγκριτικής μεθόδου η συντακτική δομή της Τουρκικής και η προφορά στις ειδικές εκφράσεις. 9) Όσο γράφονται έργα σχετικά με την ιστορία του Τουρκικού πολιτισμού, πολλές λέξεις της παλιάς Τουρκικής θα ενταχθούν στη νέα ως λέξεις που αφορούν τους παλιούς Τουρκικούς θεσμούς. Επειδή όμως οι λέξεις αυτές θα έχουν χαρακτήρα όρων, η εν λόγω διαδικασία δεν θα πρέπει να εκληφθεί ως ανάσταση των απολιθωμάτων. 10) Οι λέξεις είναι τα σημεία των εννοιών όχι ο ορισμός τους. Το νόημα κάθε λέξης δεν μπορεί να κατανοηθεί μέσω της ρίζας τους. 11) Θα πρέπει να δημιουργηθεί το λεξικό και η γραμματική της νέας Τουρκικής, και στα βιβλία αυτά οι πληροφορίες σχετικά με τη δομή και την εξέλιξη των Αραβικών και Περσικών λέξεων που έχουν ενταχθεί στην Τουρκική να περιλαμβάνονται σε ειδικό τμήμα παραγώγων που σχετίζονται όχι με τη φυσιολογία της γλώσσας αλλά με την παλαιοντολογία και τη γενεαλογία της.⁸³

Ο Ziya Gökalp πίστευε πως οι Τούρκοι έπρεπε να ακολουθήσουν το παράδειγμα της Δύσης αν ήθελαν να αποκτήσουν το απαραίτητο λεξιλόγιο για να προλάβουν τις εξελίξεις στον τομέα της επιστήμης και της προόδου. Όπως ακριβώς τα Δυτικά Έθνη κατέφυγαν στα Ελληνικά και Λατινικά, έτσι και οι Τούρκοι έπρεπε να καταφύγουν στις

---

⁸³ Γκιόκαλπ, ό.π. σσ. 153-154

δικές τους κλασσικές γλώσσες που δεν ήταν άλλες από τα Αραβικά και τα Περσικά.⁸⁴ Οι απόψεις του Gökalp παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες με της απόψεις της ομάδας των μεταρρυθμιστών του 19^{ου} αιώνα αν και είναι πιο προοδευτικές και πιο συστηματοποιημένες.

Αν και αυτές οι απόψεις των συγγραφέων και διανοουμένων παρέμειναν σε θεωρητικό επίπεδο και δε βρήκαν εφαρμογή, αποτέλεσαν το ιδεολογικό υπόβαθρο πάνω στο οποίο στηρίχθηκε η γλωσσική μεταρρύθμιση που πραγματοποιήθηκε μετά την ίδρυση της Τουρκικής Δημοκρατίας.

---

⁸⁴ Lewis, G., ό.π., σελ. 25.

Κεφάλαιο 4^ο

Η Γλωσσική Μεταρρύθμιση στην Τουρκική Δημοκρατία (1923-1938)

Μετά την ίδρυση της Τουρκικής Δημοκρατίας (Türk Cumhuriyeti) ο Mustafa Kemal προχώρησε στην εφαρμογή ορισμένων μεταρρυθμίσεων που σκοπό είχαν να καταστήσουν την νεοϊδρυθήσα χώρα μία σύγχρονη δυτική κοινωνία που δεν θα θύμιζε σε τίποτα το παλαιό καθεστώς. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές τέθηκαν σε εφαρμογή σύμφωνα με 6 αρχές, τα έξι τόξα: εθνικισμός, εκκοσμίκευση (secularism), εκσυγχρονισμός, ρεπουμπλικανισμός, λαϊκισμός (populism), κρατικισμός.

Η αλλαγή του δικαίου, η αλλαγή του τρόπου ένδυσης, η χρήση δυτικών μονάδων μέτρησης, η υποχρεωτική χρήση του επιθέτου και η μεταρρύθμιση στην εκπαίδευση είναι οι πιο βασικές αλλαγές. Οι βασικές αρχές της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης ήταν να α) αναθρέψει πολίτες της (Τουρκικής) Δημοκρατίας που θα είναι πατριώτες, λαϊκοί, οπαδοί της μεταρρύθμισης και του κοσμικού κράτους, β) να γενικεύσει την πρωτοβάθμια εκπαίδευση και να διδάξει γραφή, ανάγνωση και τις βασικές γνώσεις σε όλους τους πολίτες, γ) να εξοπλίσει τις νέες γενιές με τις απαραίτητες γνώσεις για να πετύχουν στην οικονομική ζωή, δ) να δώσει μία διαφορετική σημασία της ηθικής, από την ηθική της καταπίεσης που πηγάζει από διάφορους φόβους σε μία πραγματική ηθική που πηγάζει από την ένωση της ιδέας της 'ελευθερίας' και της 'τάξης', στ) στηριζόμενη στις 4 παραπάνω αρχές να βάλει το Τουρκικό έθνος στο δρόμο του σύγχρονου πολιτισμού και να αναθρέψει τις νέες γενιές με τον ενθουσιασμό και τη δύναμη αυτού του έντιμου σκοπού.⁸⁵ Το σημαντικότερο κομμάτι της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης ήταν η μεταρρύθμιση της Τουρκικής γλώσσας.

Η γλωσσική μεταρρύθμιση ήταν ένας από τους στήλους της Τουρκικής Επανάστασης (Türk Devrimi) που σκοπό είχε να μεταμορφώσει το παρακμάζον

---

⁸⁵ Ateş, Toktamış, *Türk Devrim Tarihi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2000, σελ. 189.

Οθωμανικό κράτος σε ένα σύγχρονο κοσμικό κράτος μέσα από μία διαδικασία εκμοντερνισμού και κατασκευής του έθνους. Αυτή η μεταρρύθμιση ήταν άρρηκτα δεμένη με τις αρχές του κεμαλισμού. Η πολιτική που ακολουθήθηκε στην γλώσσα αντικατοπτρίζεται σε αυτές τις αρχές:

- *Εθνικισμός*: καθαρισμός της Τουρκικής Γλώσσας.
- *Εκκοσμίκευση* (Secularism): μείωση της επιρροής της Αραβικής ως ιερής γλώσσας.
- *Εκσυγχρονισμός*: ανταπόκριση στις ανάγκες για επικοινωνία σε μία σύγχρονη κοινωνία.
- *Ρεπουμπλικανισμός*: εγκαθίδρυση μιας επίσημης τυποποιημένης γλώσσας.
- *Λαϊκισμός* (Populism): μείωση της διαφοράς μεταξύ της γλώσσας της ελίτ και του απλού λαού.
- *Κρατικισμός*: δημιουργία ενός επίσημου ιδρύματος που θα αναλάβει τη γλωσσική σχεδίαση.⁸⁶

A. Η Μεταρρύθμιση του Αλφαβήτου

Αποτέλεσμα της διεργασίας των προηγούμενων ετών, αλλά κυρίως της στροφής του νεοϊδρυθέντος κράτους της Τουρκίας στη Δύση είναι η υιοθέτηση του Λατινικού αλφαβήτου. Πρώτο βήμα ήταν η υιοθέτηση του διεθνούς αριθμητικού συστήματος, στις 20 Μαΐου 1928 από την Τουρκική Εθνοσυνέλευση.⁸⁷ Ο Νόμος 1353 ‘για την υιοθέτηση και εφαρμογή των Νέων Τουρκικών Γραμμάτων’ ψηφίστηκε την 1^η Νοεμβρίου 1928 από την Μεγάλη Εθνοσυνέλευση.⁸⁸ Το νέο αλφάβητο ‘κατασκευάστηκε’ από την *Επιτροπή του Αλφαβήτου*⁸⁹ με κάποιες τροποποιήσεις στο Λατινικό αλφάβητο που

---

⁸⁶ Akin S. and Akinci M.A., La Reform Linguistique Turque, in Quelle politique linguistique pour quelle Etat-nation?, *Glottopol, Revue de sociolinguistique en ligne*, No 1, Janvier 2003, σελ.. 77.

⁸⁷ Lewis G., ό.π., σελ. 32.

⁸⁸ Lewis, ό.π., σελ. 37 και Wood, M.M., Latinizing the Turkish Alphabet: A Study in the Introduction of a Cultural Change, *The American Journal of Sociology*, Vol. 35, No. 2 (Sep., 1929), σελ. 201.

⁸⁹ Η αρχική απόφαση της Επιτροπής ήταν η μετάβαση στο νέο αλφάβητο να γίνει σε διάστημα 10 ετών, οπότε και θα χρησιμοποιούνταν και τα δύο αλφάβητα, το νέο (Τουρκικό) και το παλιό (Οθωμανικό), τα

αποτελέσει τη βάση του.⁹⁰ Αφού ετοιμάστηκε το νέο αλφάβητο, ο Kemal Atatürk το εισήγαγε σε ένα γκαλά του Λαϊκού Ρεπουμπλικανικού Κόμματος, στο Πάρκο Gülhane, στις 9 Αυγούστου 1928. Δύο μέρες αργότερα ξεκίνησαν μαθήματα στο Παλάτι του Dolmabahçe, πρώτα για τους αξιωματούχους και έπειτα για τους καθηγητές πανεπιστημίων⁹¹:

Μόλις η επιτροπή γλώσσας είχε ετοιμάσει την πρότασή της για το αλφάβητο, ο Πρόεδρος Κεμάλ άρχισε να το μελέτα και να το διδάσκει. Το Παλάτι του Ντολμά Μπαχτσέ, όπου περνούσε τις καλοκαιρινές διακοπές του, μετατράπηκε σε ένα σχολείο, όπου οι υπουργοί και οι άλλοι αξιωματούχοι μάθαιναν την αλφαβήτα τους έχοντας ως δάσκαλο τον πρόεδρο της δημοκρατίας. Πολλές ενδιαφέρουσες ιστορίες λέγονται για τον Πρόεδρο Κεμάλ ως δασκάλου της νέας αλφαβήτου. Με όποιον κι αν ερχόταν σε επαφή, είτε ήταν σπουδαίος, είτε όχι, τον ρωτούσε αν είχε μάθει το νέο αλφάβητο και αν δεν το είχε μάθει του ζητούσε να του δοθεί ένα μάθημα αμέσως.⁹²

Έτσι η αλλαγή ξεκίνησε πρώτα από αυτούς είχαν την εξουσία για να περάσει έπειτα και στον απλό κόσμο.

Ο ίδιος ο Κεμάλ, εξοπλισμένος με ένα μαυροπίνακα και μία κιμωλία, ξεκίνησε μία περιοδεία για να διδάξει στους χωρικούς τους νέους χαρακτήρες.⁹³ Πάνω σ' αυτό το θέμα η Margaret Wood μας λέει:

Ο Πρόεδρος Κεμάλ κατάφερε να κάνει τη νέα αλφάβητο δημοφιλή δίνοντας το δικό του παράδειγμα. Στην επιστροφή του ταξιδιού του από την Κωνσταντινούπολη στην Άγκυρα μίλησε μπροστά σε ενθουσιώδη πλήθη στη Σαμψούντα, στο Σίβας και σε άλλες πόλεις, εξηγώντας τους λόγους για την αλλαγή της αλφαβήτου και δείχνοντας πόσο εύκολα μπορεί κανείς να μάθει να διαβάζει και να γράφει με τους νέους χαρακτήρες, σε σύγκριση με τους

οποία θα ανταγωνίζονταν σε εκδόσεις και στην εκπαίδευση. Ωστόσο, ο Kemal Atatürk δεν επέτρεψε να συμβεί κάτι τέτοιο και προχώρησε απευθείας στην υιοθέτηση του νέου αλφαβήτου. Βλ. Berkes, N., *The Development of Secularism in Turkey*, Hurst & Company, London 1998, σελ. 476.

⁹⁰ Το νέο αλφάβητο περιλάμβανε 29 χαρακτήρες. Παραλείφθηκαν τα γράμματα q, w, x, ενώ κάποια άλλα προσαρμόστηκαν φωνητικά και μορφολογικά: έτσι έχουμε το c (τζε) και το ç (τσε), το g (γκε) και το ğ (μαλακό γκε, σχεδόν δεν ακούγεται), το i (η) και το ı (πνιχτό η), το o (ο) και το ö (όπως το αντίστοιχο γερμανικό), το u (ου) και το ü (όπως το αντίστοιχο γερμανικό), το s (σε) και το ş (παχύ σε). Βλ. Wood, ό.π., σελ. 19 .

⁹¹ Lewis, ό.π., σελ 34.

⁹² Wood, ό.π., σελ. 199.

⁹³ Lewis, ό.π., σελ. 35.

παλιούς. Δήλωνε ότι τα παιδιά μπορούν τώρα να μάθουν να διαβάζουν και να γράφουν μέσα σε μερικούς μήνες, κάτι που πριν τους έπαιρνε χρόνια. Σε μία από τις περιοδείες του κάλεσε έναν αγράμματο χωρικό στην εξέδρα και σε δέκα λεπτά του είχε διδάξει να γράφει το όνομά του προκαλώντας του υπερηφάνεια και κατάπληξη.⁹⁴

Από τις 8 μέχρι τις 25 Οκτωβρίου 1928 όλοι οι αξιωματούχοι εξετάστηκαν για την ικανότητά τους να χρησιμοποιούν τη νέα γραφή. Ο νόμος της υιοθέτησης του νέου αλφάβητου έθετε κάποιες ημερομηνίες πέρα από τις οποίες η χρήση του παλιού αλφάβητου θα είχε ως αποτέλεσμα την επιβολή προστίμου. Έτσι από την 1^η Δεκεμβρίου 1928 απαγορευόταν η χρήση της παλιάς γραφής για τις εφημερίδες και τα περιοδικά. Από την 1^η Ιανουαρίου 1929, για όλα τα άλλα έργα που θα εκδίδονταν στην Τουρκία, και για όλα τα επίσημα κυβερνητικά έγγραφα.⁹⁵ Σύμφωνα με αυτό, στα σχολεία απαγορεύτηκε η χρήση των βιβλίων τυπωμένων με την παλιά αλφάβητο.⁹⁶ Από την 1^η Ιουνίου 1929, η Οθωμανική γραφή απαγορεύτηκε, για όλα τα δημοτικά έγγραφα όπως άδειες γάμου, ποινές δικαστηρίων κ.α. και από την 1^η Ιουνίου 1930, για όλα τα έγγραφα είτε δημόσια, είτε ιδιωτικά.⁹⁷

Η Margaret Wood σχολιάζει για την εφαρμογή του αλφαβήτου:

Έτσι, μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα από τότε που η επιτροπή των γραμμάτων πρότεινε το νέο αλφάβητο και δύο μήνες μετά την επίσημη υιοθέτησή του, αυτό χρησιμοποιούνταν για όλους τους σημαντικούς σκοπούς, και μέχρι την 1^η Ιουνίου 1930, δηλ. λιγότερο από δύο χρόνια μετά, αυτό χρησιμοποιούνταν αποκλειστικά. Το να αλλάξει κανείς τόσο ριζικά τη γραπτή γλώσσα ενός έθνους 14 εκατομμυρίων ανθρώπων σε διάστημα λίγων μηνών, σχεδόν λίγων εβδομάδων, είναι πράγματι ένα εκπληκτικό εκπαιδευτικό κατόρθωμα.⁹⁸

Όμως το πιο σημαντικό μέτρο για τη διάδοση του νέου αλφάβητου ήταν αναμφισβήτητα η ίδρυση των λεγόμενων *‘εθνικών σχολείων’* (millet mektepleri) την 1^η Ιανουαρίου 1929. Έτσι λοιπόν, οργανώθηκαν δύο ειδών μαθήματα: 1) τα δίμηνα για

---

⁹⁴ Wood, ό.π., σελ. 201.

⁹⁵ Wood, ό.π., σελ. 201.

⁹⁶ Lewis, ό.π., σελ. 37.

⁹⁷ Wood, ό.π., σσ. 201-202.

⁹⁸ Wood, ό.π., σελ. 202.

όσους ήξεραν να διαβάζουν και να γράφουν την παλιά Τουρκική ή μία ξένη γλώσσα και θα μπορούσαν να μάθουν τη νέα σε σύντομο χρονικό διάστημα και 2) τα τετράμηνα μαθήματα για τους αγράμματους. Τα μαθήματα γίνονταν δύο φορές την εβδομάδα, για τις γυναίκες το απόγευμα και για τους άντρες το βράδυ. Όλοι οι άντρες και οι γυναίκες μεταξύ 16 και 40 ετών, που ήταν Τούρκοι πολίτες έπρεπε να παρακολουθήσουν αυτά τα μαθήματα, εκτός κι αν είχαν ήδη περάσει από εξετάσεις για τη νέα αλφάβητο ή είχαν λάβει εκπαίδευση από κάποια άλλη πηγή. Οι εργοδότες έπρεπε να στείλουν τους εργαζομένους τους ή να τους παρέχουν εκπαίδευση. Όσοι δεν θα μπορούσαν να περάσουν τις εξετάσεις για τη νέα γραφή και δεν είχαν παρακολουθήσει μαθήματα θα τιμωρούνταν με πρόστιμο. Στην Κωνσταντινούπολη μόνο εγγράφηκαν στα μαθήματα 200.000 άντρες και γυναίκες, με τις γυναίκες να υπερέρχουν αριθμητικά των αντρών.⁹⁹ Τα μαθήματα διεξάγονταν στα κτίρια των δημόσιων σχολείων και από τους δασκάλους των δημόσιων σχολείων που λάμβαναν γι' αυτό το λόγο έξτρα εισόδημα.¹⁰⁰

Η μετάβαση στη νέα γραφή έγινε με κάποια δυσκολία για τους μεγάλους σε ηλικία ανθρώπους και περισσότερο γι' αυτούς που γνώριζαν καλά την παλιά γραφή. Ωστόσο, έμφαση δόθηκε στην εκπαίδευση της νέας γενιάς και η εφαρμογή της νέας γραφής εξαπλώθηκε ραγδαία. Παρά κάποιες ατέλειες, το Λατινικό αλφάβητο είναι το καλύτερο που έχει χρησιμοποιηθεί ποτέ για την γραπτή απόδοση της Τουρκικής γλώσσας και έπαιξε μεγάλο ρόλο στην εξάλειψη του αναλφαβητισμού¹⁰¹, ενώ αποτέλεσε το πρώτο βασικό βήμα των μεταρρυθμίσεων για τη δημιουργία μίας εθνικής παιδείας.

Η Margaret Wood θέτει και μια άλλη διάσταση της μεταρρύθμισης: με το νέο αλφάβητο οι πινακίδες και οι επιγραφές είναι πλέον κατανοητές στον ξένο (Ευρωπαϊό) επισκέπτη, τα ονόματα των σταθμών και των πλοίων είναι αναγνώσιμα και αναγνωρίσιμα, κάτι που δίνει στον ταξιδιώτη ένα αίσθημα ασφάλειας που δεν το είχε με

---

⁹⁹ Όπως μας λέει η Μάργκαρετ Γουντ, η κυριαρχία των γυναικών αποδιδόταν περιπαιχτικά στο γεγονός ότι καμία γυναίκα δεν ήθελε να παραδεχθεί ότι ήταν πάνω από 40. Ωστόσο οι πραγματικοί λόγοι της υπεροχής των γυναικών ήταν ότι οι άντρες λάμβαναν εκπαίδευση εκτός σχολείων, ενώ όσοι ήταν πάνω από 40 δεν ήταν υποχρεωμένοι να παρακολουθήσουν. Βλ. Wood, ό.π., σελ. 202.

¹⁰⁰ Wood, ό.π., σσ. 202-203.

¹⁰¹ Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία, το ποσοστό των εγγράμματων αυξήθηκε από 9% το 1924, σε 65% το 1975, και σε 82.3% το 1995. Lewis, ό.π., σελ. 37.

την παλιά γραφή.¹⁰² Σύμφωνα με τον γλωσσολόγο Ahmet Cevat Emre (1876-1961) η ‘νέα’ Τουρκία έπρεπε να υιοθετήσει τη διεθνή γραφή του Δυτικού Πολιτισμού αν ήταν αποφασισμένη να συνδεθεί με αυτόν τον πολιτισμό.¹⁰³ Συνεπώς, η Τουρκία, με την υιοθέτηση της Λατινικής γραφής, ξεπερνά, εν μέρει, το εμπόδιο της γλωσσικής επικοινωνίας με τα Ευρωπαϊκά κράτη και δηλώνει ξεκάθαρα την πρόθεσή της να ανήκει στη Δύση.

Σύμφωνα με τον Toktamış Ateş η αλλαγή του αλφαβήτου επίσης κρινόταν απαραίτητη αν και κάτι χάθηκε στην πορεία:

Χωρίς αμφιβολία η αλλαγή της αλφαβήτου αποτέλεσε αιτία για μία πολιτισμική ασυνέχεια. Ωστόσο, δεν πρέπει να υπερβάλουμε για αυτό που χάθηκε. Εξάλλου αυτός ήταν ένας από τους σκοπούς της μεταρρύθμισης και δεν πρέπει να ξεχνούμε ότι παρ’ όλο που με την Αραβική γραφή γράφουμε γρήγορα και μπορούμε να γράφουμε πολλά σε λίγο χώρο, η διδασκαλία τους είναι δύσκολη και δεν είναι κατάλληλα για να γράφουμε τα Τουρκικά.¹⁰⁴

B. Το κίνημα του ‘εξαγνισμού’ της γλώσσας

Αν και η υιοθέτηση του Λατινικού αλφαβήτου κατέστησε τη διδασκαλία της γλώσσας πιο εύκολη, το χάσμα ανάμεσα στην επίσημη γλώσσα και τη γλώσσα του λαού δεν είχε γεφυρωθεί. Ήταν επιτακτική η ανάγκη να καταστεί η επίσημη γλώσσα πιο κατανοητή από το λαό, αλλά και να γίνει μια πραγματικά εθνική γλώσσα απαλλαγμένη από τα ξένα στοιχεία. Το δεύτερο βήμα της γλωσσικής μεταρρύθμισης ήταν ο εξαγνισμός της γλώσσας από τα ξένα στοιχεία (κυρίως Αραβικά και Περσικά) που είχαν εισχωρήσει σ’ αυτήν. Χαρακτηριστικά πάνω σ’ αυτό το θέμα είναι τα λόγια του ίδιου του Kemal Atatürk στην εισαγωγή του έργου του Sadri Maksudî ‘*Για την Τουρκική Γλώσσα*’ (Türk Dili için) το 1930:

---

¹⁰² Wood, ό.π., σελ. 196.

¹⁰³ Πριν την υιοθέτηση του νόμου, Ο Emre εξέδωσε μία σειρά άρθρων από τον Δεκέμβριο του 1927 ως τον Μάιο του 1928, όπου χρησιμοποίησε τους Λατινικούς χαρακτήρες για την δημιουργία μιας Τουρκικής Αλφαβήτου. Βλ. Berkes, ό.π., σελ. 475.

¹⁰⁴ Ateş, ό.π., σελ.190.

Μία πλούσια εθνική γλώσσα ασκεί μεγάλη επίδραση στην ανάπτυξη του εθνικού αισθήματος. Η Τουρκική γλώσσα είναι μία από τις πιο πλούσιες, αυτό που χρειάζεται είναι να καλλιεργηθεί με έξυπνο τρόπο. Το τουρκικό έθνος που ξέρει να αποκτά την κυβέρνησή του και την ανεξαρτησία του, πρέπει επίσης να απελευθερώσει τη γλώσσα του από το ζυγό των ξένων λέξεων.¹⁰⁵

Για το λόγο αυτό, ο Atatürk ίδρυσε, στις 12 Ιουλίου 1932, το *Σωματείο για τη Μελέτη της Τουρκικής Γλώσσας* (Türk Dili Tetkik Cemiyeti), το οποίο τέσσερα χρόνια αργότερα μετονομάστηκε σε *Ίδρυμα Τουρκικής Γλώσσας* (Türk Dil Kurumu)¹⁰⁶. Στην οργάνωση αυτή επικράτησαν οι λεγόμενοι ‘εξαγνιστές’¹⁰⁷ (tasfiyeciler που αργότερα ονομάστηκαν özleştirmeciler¹⁰⁸), υπέρμαχοι του καθαρισμού της γλώσσας που, με την υποστήριξη του καθεστώτος, έδρασαν μεταξύ 1933-1935. Σκοπός του *Ίδρύματος Τουρκικής Γλώσσας* ήταν να εξαγνίσει την Τουρκική Γλώσσα, να την εξυψώσει στο επίπεδο του πολιτισμού και της επιστήμης και να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ της γραπτής και της κοινής γλώσσας. Για την επίτευξη των σκοπών του το ΙΤΓ έπρεπε να οργανώσει επιστημονικές συναντήσεις, να καθορίσει και να κωδικοποιήσει την Τουρκική Γλώσσα σύμφωνα με τις ρίζες της, την εξέλιξη και τις ανάγκες, να αποκτήσει όλα τα χρήσιμα για τη μελέτη της Τουρκικής Γλώσσας υλικά και να συλλέξει νέες λέξεις από παλιά βιβλία και διαλέκτους λαών από διάφορα μέρη της χώρας και να εκδώσει τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων του.¹⁰⁹

Μέσα σ’ αυτό το κλίμα πραγματοποιήθηκε το *Πρώτο Συνέδριο Τουρκικής Γλώσσας* (Birinci Türk Dil Kurultayı), από τις 26 Σεπτεμβρίου μέχρι τις 5 Οκτωβρίου 1932, στο Παλάτι του Dolmabahçe. Από τις 30 ομιλίες που ακούστηκαν στο Συνέδριο, 9 διαπραγματεύονταν τις σχέσεις της Τουρκικής Γλώσσας με άλλες γλώσσες και μία

---

¹⁰⁵ Yılmaz, Ç., Language Policy and Official Ideology in Early Republican Turkey, *Middle Eastern Studies*, Vol. 40, No. 6, November 2004, σελ. 75.

¹⁰⁶ Το 1934 το *Tetkik* (αραβική λέξη) μετατράπηκε σε *Araştırma* που είναι τουρκική λέξη, κάτι που είναι ενδεικτικό της τάσης για εξαγνισμό. Βλ. Lewis, ό.π., σελ. 45.

¹⁰⁷ Οι εξαγνιστές υποστήριζαν ότι όλα τα ξένα στοιχεία έπρεπε να εξαλειφθούν τελείως από την γλώσσα και να αντικατασταθούν από αμιγώς τουρκικά στοιχεία. Οι αντίπαλοί τους ήταν οι μετριοπαθείς, οι οποίοι θεωρούσαν ότι να μην υπήρχε ανάγκη για απλοποίηση και καθαρισμό στη γλώσσα όχι όμως σε υπερβολικό βαθμό. Yılmaz, ό.π., σελ. 79.

¹⁰⁸ Lewis, ό.π.,σελ. 46.

¹⁰⁹ Yılmaz, ό.π., σσ. 75-76.

από αυτές υποστήριζε ότι η Τουρκική ήταν Ινδο-Ευρωπαϊκή γλώσσα.¹¹⁰ Οι στόχοι που έθεσε το Συνέδριο ήταν παρόμοιοι με αυτούς του ΙΤΓ. Το πιο σημαντικό είναι ότι συστάθηκε μία Επιτροπή και ξεκίνησε μία πρωτοφανής κινητοποίηση για τη συλλογή ‘καθαρών Τουρκικών’ λέξεων. Σ’ αυτήν, συμμετείχαν αξιωματούχοι του στρατού, δάσκαλοι, δημόσιοι λειτουργοί των επαρχιών και κυβερνητικοί γιατροί, άνθρωποι οι οποίοι έρχονταν καθημερινά σε επαφή με τον απλό λαό. Επιστρατεύτηκαν επίσης οι νομαρχίες και οι δημαρχίες σε όλη τη χώρα.¹¹¹

Στο μεταξύ, στις 18 με 23 Αυγούστου 1934, πραγματοποιήθηκε το Δεύτερο Συνέδριο Τουρκικής Γλώσσας (İkinci Türk Dil Kurultay) στο οποίο συζητήθηκαν περαιτέρω πρακτικά ζητήματα του εξαγνισμού της γλώσσας.¹¹² Τα αποτελέσματα αυτής της προσπάθειας συλλογής λέξεων δημοσιεύτηκαν το 1934 στο *Tarama Dergisi*¹¹³ και προκάλεσαν σύγχυση καθώς για κάθε ξένη λέξη υπήρχαν δεκάδες αντίστοιχες ‘καθαρές τουρκικές’. Ενδεικτικό του χάους αυτού είναι το γεγονός ότι τα άρθρα των εφημερίδων έπρεπε να μεταφράζονται στη νέα γλώσσα από ειδικούς μεταφραστές, οι οποίοι μη ξέροντας ποια από όλες τις λέξεις να χρησιμοποιήσουν, διάλεγαν στην τύχη. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τα άρθρα να είναι ακατάληπτα από τους αναγνώστες!¹¹⁴

Οι μέθοδοι που ακολούθησε το ΙΤΓ για να βρει τουρκικά υποκατάστατα για τις ξένες λέξεις είναι οι εξής: 1) Η χρήση των Τουρκικών συνώνυμων που ήδη υπήρχαν στη γραπτή γλώσσα, π.χ. να χρησιμοποιείται η λέξη *yal* αντί της λέξης *sene* (χρόνος). 2) Η συλλογή λέξεων από τις διάφορες διαλέκτους της Ανατολίας, π.χ. να χρησιμοποιείται η λέξη *gözgü* αντί της λέξης *ayna* (καθρέπτης). 3) Η αναβίωση απαρχαιωμένων Τουρκικών λέξεων, π.χ. η λέξη *konuk* αντί της λέξης *misafir* (επισκέπτης). 4) Η εισαγωγή λέξεων από τις Τουρκικές γλώσσες εκτός της Τουρκίας ή από άλλες Αλταϊκές

---

¹¹⁰ Lewis, ό.π., σελ. 47.

¹¹¹ Lewis, ό.π., σελ. 49.

¹¹² Cagartay S., Race, Assimilation and Kemalism: Turkish Nationalism and the Minorities in 1930's, *Middle Eastern Studies*, Vol. 40, No. 3, May 2004, σελ. 91.

¹¹³ Επίσης το 1935 κυκλοφόρησε και ένας ‘Οδηγός Τσέπης Οθωμανικών-Τουρκικών’ (*Osmanlıca-Türkçe Cep Kılavuzu*), ένα είδος λεξικού, όπου υπήρχαν οι Τουρκικές αντικαταστάσεις για Οθωμανικές λέξεις. Cagartay, ό.π., σελ. 91.

¹¹⁴ Lewis, ό.π., σσ. 50-51.

γλώσσες, π.χ. η λέξη *ulus* αντί της λέξης *millet* (έθνος), η λέξη *ata* αντί της λέξης *peder* (πατέρας). 5) Διευρύνοντας τη σημασιολογική σφαίρα Τουρκικών λέξεων που ήδη υπήρχαν, π.χ. το ρήμα *çevirmek* που αρχικά σημαίνει ‘περιστρέφω’, παίρνει και την έννοια του ‘μεταφράζω’ αντικαθιστώντας το *tercüme etmek*. 6) Εισάγοντας κατά λέξη Τουρκικές μεταφράσεις ξένων όρων, π.χ. η λέξη *demiryolu* αντί της λέξης *sömendifer* (σιδηρόδρομος). 7) Δίνοντας σε ξένες λέξεις μία περισσότερο Τουρκική φωνητική εμφάνιση, π.χ. το *avukat* έναντι του *advocate* (δικηγόρος) και το *okul* έναντι του *école* (σχολείο), ανήκουν σ’ αυτήν την περίπτωση. 8) Δημιουργώντας σύνθετες λέξεις, π.χ. η νεόκοπη σύνθετη λέξη *basimevi* αντικαθιστά το *matbaa* (τυπογραφείο). 9) Παράγοντας λέξεις με τη χρήση παραγωγικών (π.χ. *aralıksız* αντί *muttasıl* που σημαίνει συνεχόμενος) ή μη παραγωγικών προσφυμάτων (π.χ. *anı* αντί *hatıra* που σημαίνει ανάμνηση) ή προσφυμάτων από άλλες γλώσσες (*görev* αντί *vazife* που σημαίνει καθήκον).¹¹⁵

Ωστόσο, το κίνημα του εξαγνισμού αντιμετώπισε πρακτικά προβλήματα. Η καμπάνια της αντικατάστασης είχε πραγματοποιηθεί με τέτοια βιασύνη ώστε για πολλές λέξεις που ‘καθαρίστηκαν’ από την Τουρκική δεν είχε βρεθεί ακόμα μία κοινώς αποδεκτή αντικαταστάτρια λέξη. Το αποτέλεσμα ήταν ότι οι περισσότεροι άνθρωποι αδυνατούσαν να καταλάβουν την ‘Καθαρή Τουρκική’.¹¹⁶ Το γλωσσολογικό χάος που δημιουργήθηκε στα μέσα της δεκαετίας του 1930 έκανε τον Ατατούρκ να δηλώσει σε έναν συνεργάτη του ότι ‘*Πράγματι, φτάσαμε σε αδιέξοδο*’¹¹⁷. Τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν με τον υπερβολικό εξαγνισμό της γλώσσας άνοιξαν το δρόμο για μία πιο μετριοπαθή αντιμετώπιση του ζητήματος, η οποία εκδηλώθηκε στα μέσα του 1935 με την εμφάνιση της Θεωρίας Γλώσσα-Ήλιος.

---

¹¹⁵ Brendemoen, B., The Turkish Reform and Language Policy in Turkey, in Hazai G.(επιμ.) *Handbuch Der Türkischen Sprachwissenschaft*, Wiesbaden 1990, σσ. 468-471.

¹¹⁶ Cagartay, ό.π., σελ. 91.

¹¹⁷ Lewis, ό.π., σελ. 53.

Γ. Η Θεωρία Γλώσσα Ήλιος (Güneş-Dil Teorisi)

α. Η διατύπωση της Θεωρίας

Η Θεωρία Γλώσσα Ήλιος στηρίχθηκε στο έργο ενός Βιεννέζου γλωσσολόγου, του Hermann F. Kvergic – ‘Η Ψυχολογία κάποιων στοιχείων των Τουρκικών Γλωσσών’ (La Psychologie de quelques éléments des langues turques) – σύμφωνα με το οποίο τα Τουρκικά ήταν η πρώτη γλώσσα που χρησιμοποιήθηκε από τον νοήμονα άνθρωπο. Το έργο αυτό έλαβε το 1935 ο Ατατούρκ και δε θα μπορούσε να υπάρξει καλύτερη στιγμή γι’ αυτό¹¹⁸. Μετά από επεξεργασία του έργου αυτού από τους επιτελείς του ΙΤΓ και τον ίδιο τον Ατατούρκ, αναπτύχθηκε η Θεωρία Γλώσσα Ήλιος.¹¹⁹

Η Θεωρία αυτή έρχεται να απαντήσει στο ερώτημα των γλωσσολόγων, ‘ποια ήταν η πρώτη γλώσσα που μιλήθηκε πάνω στη γη;’, δηλαδή, ποιος ήταν ο πρώτος ήχος, συνδεδεμένος με μία έννοια, που άρθρωσε ο άνθρωπος που είχε περάσει στο στάδιο του homo sapiens. Για να απαντήσει σ’ αυτά τα ερωτήματα η Θεωρία επικεντρώνεται στο ρόλο που έπαιξε ο Ήλιος. Το μέγεθος και η μεγαλοπρέπεια του ήλιου προκάλεσαν θαυμασμό και δέος στον προϊστορικό άνθρωπο, ο οποίος κατασκεύαζε τοτέμ για να τον λατρεύει. Όταν λοιπόν, ο άνθρωπος θέλησε να εκφράσει αυτόν το θαυμασμό του για τον ήλιο με φωνή, γεννήθηκε η πρώτη λέξη.¹²⁰

Καθώς από τα φωνήεντα το πιο απλό είναι το ‘α’, και από τα σύμφωνα το ‘ğ’ (μαλακό ‘γ’, σχεδόν δεν ακούγεται), η πρώτη λέξη που χρησιμοποίησε ο άνθρωπος αναφερόμενος στον ήλιο ήταν το ‘ağ’, κάτι σαν μακρό ‘α’, ‘αα’!¹²¹ Καθώς η γλώσσα εξελίσσεται, όλες οι αφηρημένες και συγκεκριμένες έννοιες πηγάζουν από τον ήλιο. Έτσι, οι πρώτοι άνθρωποι που χρησιμοποίησαν αυτό το φώνημα για να περιγράψουν τον ήλιο, στη συνέχεια εξέφρασαν, με αυτού του είδους την ομιλία, κάποιες έννοιες, οι οποίες πηγαζαν από τον ήλιο και εξασφάλιζαν την ύπαρξη των ανθρώπων. Σύμφωνα με

---

¹¹⁸ Lewis, ό.π. σελ. 57.

¹¹⁹ Vryonis, S., *The Turkish State and History, Clio Meets the Grey Wolf*, Institute for Balkan Studies, Thessaloniki 1991, σελ. 79.

¹²⁰ Vryonis, ό.π., σελ. 80.

¹²¹ Lewis, ό.π., σελ. 57.

τη θεωρία αυτές οι έννοιες αυτές ήταν οι εξής: 1) ο ίδιος ο ήλιος, 2) το φώς, η φωτεινότητα, η λαμπρότητα που πηγάζει από τον ήλιο, 3) η θερμότητα που πηγάζει από τον ήλιο, 4) η φωτιά, 5) ανύψωση, μεγαλείο, αφθονία, ισχύς, παντοδυναμία, αρχή, κάτοχος, Θεός, κύριος, 6) κίνηση, διάρκεια, χρόνος, απόσταση, ζωή, τροφή, ανάπτυξη, πολλαπλασιασμός, 7) χρώμα, νερό, 8) τόπος, γη, έδαφος, 9) φωνή, λόγος.¹²²

Εικάζεται λοιπόν, ότι ο προϊστορικός άνθρωπος θεωρούσε τον ήλιο πηγή του κόσμου του και σύμφωνα με τη Θεωρία ήταν η πηγή όλων αυτών των ιδεών, τις οποίες και ενεργοποίησε στο μυαλό του ανθρώπου. Από τη λέξη 'ağ' και με συγκεκριμένες κινήσεις τις γλώσσας δημιουργήθηκαν 8 φωνήεντα και 21 σύμφωνα, τα οποία συνδυασμένα μεταξύ τους δίνουν 168 φωνήματα. Αυτά χωρίζονται σε 8 ρίζες-μάνες¹²³ και 160 βασικές ρίζες. Οι 160 βασικές ρίζες χωρίζονται σε 2 βαθμίδες: στην πρώτη βαθμίδα ανήκουν 72 φωνήματα που δημιουργούνται όταν προφέρουμε το κάθε φωνήεν με τα σύμφωνα των 2 πρώτων ομάδων των συμφώνων (y, g, k, h) και (v, b, m, p, f), και στη δεύτερη βαθμίδα ανήκουν 88 φωνήματα που δημιουργούνται όταν ενώνονται τα φωνήεντα με τα σύμφωνα των 2 επόμενων ομάδων συμφώνων (t, d, n, l, r) και (s, ş, c, ç, z, j). Καθώς ο άνθρωπος αναπτύσσεται πνευματικά από τα φωνήματα παράγονται συλλαβές, και όταν στις μονοσύλλαβες λέξεις προστίθενται φωνήματα η γλώσσα γίνεται πολυφωνημική και πολυσυλλαβική.¹²⁴

Ωστόσο, το πιο ενδιαφέρον σημείο είναι η σύνδεση της θεωρίας με την Τουρκική ιστορία. Σύμφωνα με τη 'Θέση για την Τουρκική Ιστορία'¹²⁵, εφόσον ο πρώτος ανθρώπινος πολιτισμός αναπτύχθηκε από τους βραχυκέφαλους Τούρκους της Κεντρικής Ασίας και διαδόθηκε στους άλλους λαούς με τη μετανάστευσή τους, άρα και

¹²² Levend, ό.π., σελ 433.

¹²³ Οι ρίζες-μάνες είναι όλα τα φωνήεντα συνδυασμένα με το μαλακό γκε (ğ).

¹²⁴ Vryonis, ό.π., σσ. 80-82.

¹²⁵ Η Θέση για την Τουρκική Ιστορία παρουσιάστηκε για πρώτη φορά επίσημα στο Πρώτο Συνέδριο Τουρκικής Ιστορίας, στην Άγκυρα, το 1932. Τα βασικά συμπεράσματα του Συνεδρίου ήταν τα εξής: 1) Η ιστορία του Τουρκικού Έθνους όπως την ξέρουμε μέχρι σήμερα δεν αποτελείται μόνον από την Οθωμανική Ιστορία. Η Τουρκική ιστορία είναι πολύ παλιότερη και το έθνος που διέδωσε τον πολιτισμό σε όλα τα άλλα έθνη είναι το Τουρκικό έθνος. 2) Η Τουρκική φυλή δεν είναι κίτρινη. Οι Τούρκοι είναι λευκοί και βραχυκέφαλοι. Σήμερα, όντας κάτοχοι της πατρικής μας γης και ιδρυτές του πιο παλιού πολιτισμού, παραδεχόμενοι το ίδιο όνομα, εμείς είμαστε τα παιδιά τους. 3) Οι Τούρκοι, που διέδωσαν τον πολιτισμό στα μέρη όπου εγκαταστάθηκαν, και ήταν οι πρώτοι ιδρυτές των πολιτισμών του Ιράκ, της Ανατολίας, της Αιγύπτου και του Αιγαίου, κατάγονται από την Κεντρική Ασία. Εμείς, οι Τούρκοι του σήμερα, είμαστε απόγονοι των Κεντρο-ασιατών. Βλ. Vryonis, ό.π. σελ. 70.

ο πρώτος άνθρωπος που μίλησε δεν μπορεί παρά να ήταν ένας Τούρκος της Κεντρικής Ασίας. Άρα, εφόσον οι Τούρκοι διέδωσαν τον πολιτισμό τους στους άλλους λαούς, διέδωσαν και τη γλώσσα, κάτι που σημαίνει ότι η ‘Τουρκική γλώσσα είναι μητέρα όλων των γλωσσών’¹²⁶.

Αυτή η θεωρία παρουσιάστηκε στο Τρίτο Συνέδριο της Τουρκικής Γλώσσας (24 – 31 Αυγούστου 1936) από τον İbrahim Necmi Dilmen. Στη μακροσκελή ομιλία του προσπάθησε να αποδείξει ότι οι λέξεις god (αγγλικά), Gott (γερμανικά) και kut (τουρκικά) έχουν κοινή καταγωγή. Επίσης υποστήριξε ότι η λέξη electric προέρχεται από την ουϊγουρική λέξη yaltrik (λάμψη).¹²⁷ Ακόμα υπήρξε προσπάθεια να συνδεθεί η λέξη botanik με τη λέξη bitki (φυτό), η λέξη sosyal με τη λέξη soy (γένος). Υποστηρίχθηκε ακόμα ότι το όνομα Αριστοτέλης προέρχεται από το Ali usta!¹²⁸ Όλες αυτές οι προσπάθειες για εφαρμογή της θεωρίας δείχνουν πόσο αντιεπιστημονικά αντιμετώπιζαν το ζήτημα οι υπεύθυνοι του ΙΤΓ.

β. Παρόμοιες απόψεις πριν από το Τρίτο Συνέδριο

Η άποψη ότι η Τουρκική γλώσσα είναι η μητέρα όλων των γλωσσών είχε εμφανιστεί πιο παλιά. Ο Mustafa Celaleddin Paşa (1826-75), ένας πολωνικής καταγωγής εξωμότης¹²⁹, στο έργο του ‘Οι Παλιοί και οι Σύγχρονοι Τούρκοι’ (Les Turcs Anciens et Modernes), υποστήριζε ότι Τουρκικοί και Ευρωπαϊκοί λαοί έχουν κοινή προέλευση, άρα και κοινή γλώσσα. Επίσης, εισήγαγε τον όρο ‘Τουρο-Αρεία’ φυλή και επεχείρησε κάποιες φιλολογικές συγκρίσεις των Τουρκικών με τη Λατινική κυρίως, οι οποίες στερούνταν μιας αποδεκτής από την επιστημονική κοινότητα μεθοδολογίας και ήταν τελείως απλουστευτικές. Οι συγκρίσεις αυτές στηρίχθηκαν κυρίως σε ηχητικές ή συλλαβικές ομοιότητες, π.χ. υποστήριξε ότι η γαλλική λέξη société παράγεται από την τουρκική λέξη söz (λόγος), η λατινική λέξη domus παράγεται από την τουρκική dam

---

¹²⁶ Vryonis, ό.π. σελ. 82.

¹²⁷ Lewis, ό.π., σελ. 60.

¹²⁸ Το παραδέχεται ο τωρινός πρόεδρος του ΙΤΓ, Şükrü Haluk Akalın σε συνέντευξή του στην εφημερίδα Ζαμάν (Zaman), 11.07.2005.

¹²⁹ Το χριστιανικό του όνομα ήταν Κωνστάντυ Μπορζέσκυ (Konstanty Borzecky)

(σκεπή), η λατινική λέξη *columna* από την τουρκική λέξη *kol* (χέρι, μπράτσο). Οι απόψεις του σίγουρα επηρέασαν τον Τουρκικό γλωσσικό εθνικισμό.¹³⁰

Ο Ahmet Cevat Emre (1876-1961) έλαβε επίσης μέρος στη συζήτηση για το γλωσσικό ζήτημα. Κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου διορίστηκε βοηθός του Γερμανού Τουρκολόγου, Friedrich Giese στο τμήμα Ουραλο-Αλταϊκών γλωσσών που ιδρύθηκε στο Πανεπιστήμιο της Κωνσταντινούπολης. Ήταν υποστηρικτής της υιοθέτησης του λατινικού αλφαβήτου¹³¹. Επίσης, υποστήριζε ότι η πρωταρχική Ινδο-Ευρωπαϊκή γλώσσα ήταν η Τουρκική. Έλαβε μέρος στο Πρώτο Συνέδριο Τουρκικής Γλώσσας, όπου επεχείρησε να συγκρίνει την Τουρκική γλώσσα με αυτήν των Σουμερίων υπαινισσόμενος μια κοινή εθνική καταγωγή Σουμερίων και Τούρκων.¹³²

Πιο ακραίος στις απόψεις του εμφανίστηκε ο Samih Rifat, ο οποίος μπορούμε να πούμε ότι προλείανε το έδαφος για την ανάπτυξη της Θεωρίας Γλώσσας Ήλιου. Αυτός υποστήριζε ότι η Τουρκική ήταν η πρώτη γλώσσα του ανθρώπου που μιλήθηκε ποτέ στη γη. Είχε παντρευτεί την εγγονή του Mustafa Celaleddin Paşa και επηρεάστηκε από τις απόψεις του, όπως και από αυτές του πεθερού του, Enver Celaleddin. Στις 3 Απριλίου 1922, στην Άγκυρα, ο Samih Rifat εκφώνησε μία ομιλία στο Υπουργείο Παιδείας. Σ' αυτήν, υποστήριξε ότι η Τουρκική γλώσσα ήταν η αρχαιότερη γλώσσα του κόσμου και ότι αυτή παρείχε όλα τα απαραίτητα στοιχεία για τη δημιουργία των άλλων γλωσσών. Η θεωρία του αυτή έγινε αντικείμενο χλευασμού από τους συναδέλφους του, ωστόσο, αυτός κατάφερε να εκδώσει το κείμενο της διάλεξής του, με τον τίτλο 'Οι Κανόνες Κλίσεις των Γραμμάτων στα Τουρκικά και η Καταγωγή του Λόγου' (Türkçede Tasrif-i Huruf Kanunları ve Tekellümün Menşei).¹³³

Στην εισαγωγή αυτού του έργου του, υποστήριζε ότι οι Τούρκοι ήταν η αρχαιότερη φυλή του κόσμου. Επίσης, έψεγε τους Δυτικούς Γλωσσολόγους που δεν ασχολούνταν με το πρόβλημα της προέλευσης της γλώσσας, εισήγαγε την μεθοδολογία της ψυχολογίας στις γλωσσολογικές σπουδές και πίστευε ότι η ψυχολογία θα μπορούσε

¹³⁰ Aytürk, İ., Turkish Linguists against the West: The Origins of Linguistic Nationalism in Atatürk's Turkey, *Middle Eastern Studies*, Vol. 40, No. 6, November 2004, σσ. 8-10.

¹³¹ Βλ. σχετικό κεφάλαιο παραπάνω.

¹³² Aytürk, ό.π., σσ. 10-11.

¹³³ Aytürk, ό.π., σσ. 12-13.

να βοηθήσει στην ανακάλυψη των υπολειμμάτων της πρώτης γλώσσας των ανθρώπων. Το πιο σημαντικό είναι ότι πίστευε στη χρήση μιας επαναστατικής φιλολογικής αρχής, σύμφωνα με την οποία η προέλευση της γλώσσας δεν πρέπει να αναζητείται με βάση τις ρίζες των λέξεων αλλά με βάση ποιους θα μπορούσαν να είναι οι πρώτοι ήχοι που οι άνθρωποι μπόρεσαν να αρθρώσουν. Η ικανότητα του λόγου, σύμφωνα μ' αυτόν, εμφανίστηκε για πρώτη φορά στην καρδιά της Ασίας, γενέτειρα των Τούρκων, επομένως τα Τουρκικά ήταν η πρώτη γλώσσα των ανθρώπων. Οι ομοιότητες με τη Θεωρία Γλώσσα Ήλιος είναι καταφανείς, συνεπώς οι απόψεις του σίγουρα επηρέασαν τη διατύπωσή της. Ο Samih Rifat έλαβε μέρος στο Πρώτο Συνέδριο Τουρκικής Ιστορίας και στο Πρώτο Συνέδριο Τουρκικής Γλώσσας και υπήρξε διευθυντής του *Ίδρύματος για την Έρευνα της Τουρκικής Γλώσσας*, δηλ. του ΙΤΓ, μέχρι το θάνατό του, στα τέλη του 1932.¹³⁴

Αυτές οι προσπάθειες των Τούρκων διανοουμένων δείχνουν την επιθυμία του νέου Τουρκικού κράτους να συνδεθεί πολιτιστικά, γλωσσικά και από άποψη καταγωγής με την Δύση και τους Ευρωπαϊκούς λαούς και να αισθανθεί ισάξιο μέλος τους.

γ. Μετά την Κοινοποίηση της Θεωρίας

Αμέσως μετά το Τρίτο Συνέδριο Τουρκικής Γλώσσας, ο Hasan Reşit Tankut που ήταν καθηγητής γλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο της Κωνσταντινούπολης έδωσε κάποιες διαλέξεις στους φοιτητές, οι οποίες διαπνέονταν από το πνεύμα της Θέσης για την Τουρκική Ιστορία και της Θεωρίας Γλώσσα Ήλιος.¹³⁵ Επίσης, παρατηρήθηκε μία αύξηση εκδόσεων έργων σχετικών με τη Θεωρία, αν και επρόκειτο κυρίως για εκδόσεις του ΙΤΓ. Ωστόσο, τα αποτελέσματα του συνεδρίου ήταν καταστροφικά για τη Θεωρία. Από τους 15 εξέχοντες ξένους τουρκολόγους που κλήθηκαν στο Συνέδριο, οι 3 δεν έλαβαν μέρος επικαλούμενοι προσωπικούς λόγους, ενώ οι περισσότεροι έδειξαν

---

¹³⁴ Aytürk, ό.π., σσ. 14-15.

¹³⁵ Vryonis, ό.π., σσ. 83-84.

επιφυλακτικότητα εκτός από τους Σοβιετικούς επιστήμονες¹³⁶. Αυτό φαίνεται από την αναφορά της επιτροπής του Τρίτου Συνεδρίου Τουρκικής Γλώσσας:

ανακοινώνεται ότι μερικοί από τους ξένους επιστήμονες, μέλη της επιτροπής συμφωνούν με τους Τούρκους συναδέλφους τους πάνω σε αρκετά σημεία αυτής της νέας Θεωρίας ενώ οι υπόλοιποι δήλωσαν ότι δεν μπόρεσαν να εμβαθύνουν σε ένα τόσο εκτενές θέμα, σε τόσο μικρό χρονικό διάστημα, και ότι θεωρούν υποχρέωσή τους να το κάνουν όταν επιστρέψουν στις χώρες τους.¹³⁷

Πολύς λόγος έχει γίνει σχετικά με το σκοπό που τελικά εξυπηρετούσε αυτή η Θεωρία. Εφόσον όλες οι γλώσσες προήλθαν από την Τουρκική, δεν υπήρχε λόγος να συνεχίσει ο εξαγνισμός της γλώσσας από τις ξένες λέξεις γιατί κι αυτές προήλθαν από αυτήν και απλά γύριζαν πίσω με άλλη μορφή, ένα είδος αντιδανείου. Αρκετοί μελετητές του Τουρκικού γλωσσικού ζητήματος φαίνεται να συμφωνούν ότι σκοπός, εν μέρει, της υιοθέτησης της Θεωρίας ήταν να σταματήσει αυτό το υπερβολικό κύμα εξαγνισμού της γλώσσας.¹³⁸ Ο O. F. Sertkaya υποστηρίζει ότι ναι μεν η τουρκοποίηση γλωσσών όπως η Σουμερική, η Χιτιτική, η Αραβική, η Περσική κτλ. ήταν τελείως αντιεπιστημονική όμως ήταν αυτή η θεωρία που σταμάτησε την τάση για υπερβολικό εξαγνισμό της γλώσσας και γι' αυτό το λόγο ήταν χρήσιμη γι' αυτήν την περίοδο και είχε λόγο ύπαρξης.¹³⁹

Για τον Atatürk η επισημοποίηση της θεωρίας ήταν μια συνειδητή επιλογή και όχι μια δικαιολογία για αλλαγή πορείας στο ζήτημα του εξαγνισμού της γλώσσας.¹⁴⁰ Το ότι προωθούσε τη θεωρία φαίνεται από το εξής γεγονός:

Αφού υπέγραψε το νόμο που επικύρωνε τη Συνθήκη του Μοντρέ, κάλεσε μια μαθήτρια στο τραπέζι του και της ζήτησε να του αποδείξει ότι το όνομά της – που ήταν αραβικό, Μελαχάτ (Melahat) – προερχόταν από τουρκική ρίζα. Όταν το κορίτσι του είπε ότι δε

¹³⁶ Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι οι περισσότεροι Σοβιετικοί επιστήμονες ήταν Τουρκικής καταγωγής, Βλ. Üçüncü Türk Dil Kurultay 1936: Tezler ve Zabıtlar, İstanbul 1937, σελ. 30-31.

¹³⁷ Αναφέρεται στην 'Αναφορά' της 'Επιτροπής Γλωσσών του Τρίτου Συνεδρίου Τουρκικής Γλώσσας' που υπογράφηκε στις 31-8-1936, σελ. 2.

¹³⁸ Lewis, ό.π., σσ. 64-65.

¹³⁹ Vryonis, ό.π., σελ. 87.

¹⁴⁰ Lewis, ό.π., σελ. 67.

μπορούσε γιατί δεν είχε διδαχθεί τη Θεωρία Γλώσσα Ήλιος, ο Ατατούρκ διέταξε να γίνουν διαλέξεις πάνω στη Θεωρία σε όλα τα τμήματα της σχολής γλώσσας και ιστορίας στην Άγκυρα.¹⁴¹

Βέβαια, είχε καταλάβει πόσο μάταιο θα ήταν να αντικαταστήσουν ολόκληρο το λεξιλόγιο της γλώσσας που είχε ριζώσει πλέον στη συνείδηση του λαού. Ωστόσο, γεγονός είναι ότι απογοητεύτηκε από την υποδοχή που είχε η θεωρία από τους ξένους επιστήμονες και άρχισε να την εγκαταλείπει. Πάντως ο ίδιος άρχισε να χρησιμοποιεί τις νεόκοπες λέξεις μαζί με Αραβικές που χρησιμοποιούσε σε όλη του τη ζωή και δεν θεωρούσε αναγκαίο να τις εγκαταλείπει, όπως φαίνεται από την αλληλογραφία του και τα γραπτά του.¹⁴²

Η θεωρία άρχισε να εγκαταλείπεται το 1937 και εξαφανίστηκε τελείως μετά το θάνατο του Atatürk. Παρουσιάστηκε σ' ένα ανθρωπολογικό συνέδριο στο Βουκουρέστι από τον Tankut, το 1937, όπου λέγεται ότι είχε καλή υποδοχή. Ωστόσο δεν υπάρχουν αποδείξεις γι' αυτό, καθώς τα πρακτικά του συγκεκριμένου συνεδρίου δεν εκδόθηκαν ποτέ. Επίσης, γνωστό είναι ότι ο ίδιος ο Atatürk διατηρούσε αλληλογραφία με τον Kvergic. Ωστόσο, όταν πέθανε ο Atatürk, ο Dilmen ακύρωσε τη σειρά διαλέξεων σχετικά με τη θεωρία που είχε ξεκινήσει στο Πανεπιστήμιο της Άγκυρας λέγοντας: '*Güneş öldükten sonra, onun teorisi mi kalır?*' (Μετά το θάνατο του ήλιου, παραμένει η θεωρία του;).¹⁴³

Η θεωρία εντάσσεται στο πλαίσιο εκσυγχρονισμού του Τουρκικού κράτους και δείχνει την προσπάθειά του να γίνει δεκτό στην Ευρωπαϊκή οικογένεια. Υπήρξε η ανάγκη να ανυψωθεί το ηθικό του έθνους, να δείξει ότι αξίζει, ότι έχει ιστορία, γλώσσα, πολιτισμό. Γι' αυτό λοιπόν επιχείρησε να αναζητήσει τη νομιμοποίηση του στο παρελθόν, διατυπώνοντας πλαστές θεωρίες και εφευρίσκοντας 'Χρυσούς Αιώνας'¹⁴⁴

¹⁴¹ Mango, A., *Atatürk, The Biography of the Founder of Modern Turkey*, New York, 1999, σελ. 513.

¹⁴² Lewis, ό.π., σελ. 68.

¹⁴³ Lewis, ό.π., σσ. 72-73.

¹⁴⁴ Ο όρος 'Χρυσός Αιώνας' (Golden Age) χρησιμοποιείται από τον Anthony Smith, ο οποίος υποστηρίζει ότι οι κοινές μνήμες ενός 'Χρυσού Αιώνα' συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό στο σχηματισμό των εθνών. Όσο πιο μεγαλοπρεπής και δοξασμένη είναι η αρχαιότητα, τόσο πιο εύκολο είναι να κινητοποιήσει κανείς τους ανθρώπους γύρω από μια κοινή κουλτούρα, να ενώσει τις διάφορες ομάδες που αυτοί σχηματίζουν και να αναγνωρίσει μία κοινή εθνική ταυτότητα. Βλ. Smith, A., *The 'Golden*

του απώτερου παρελθόντος. Σκοπός ήταν να αποδειχθεί ότι οι Τούρκοι είναι κομμάτι του Δυτικού πολιτισμού και συνεπώς ότι ανήκουν κι αυτοί στη Δύση. Επομένως, η θεωρία αποτέλεσε βασικό στοιχείο του προγράμματος κατασκευής ενός έθνους με ένα παρελθόν και μια γλώσσα για την οποία θα μπορούσε να είναι υπερήφανο.¹⁴⁵ Η Τουρκική γλώσσα είχε συμβολική σημασία για τους Τούρκους εθνικιστές γιατί ήταν ζήτημα εθνικής τιμής να αποδείξουν την αξία, την ομορφιά και την αρχαιότητά της. Πρέπει να λάβουμε υπόψη μας πως αν και η θεωρία εγκαταλείφθηκε νωρίς, μία ολόκληρη γενιά γαλουχήθηκε μ' αυτή, άρα πρέπει να έχει κάποια μακροπρόθεσμα αποτελέσματα.¹⁴⁶

Age' and National Renewal, in G. Hosking and G. Schöpflin (eds.), *Myths and Nationhood*, Hurst & Company, London 1997, σελ. 39.

¹⁴⁵ Aytürk, ό.π., σσ. 18-19.

¹⁴⁶ Vryonis, ό.π., σελ. 85.

Κεφάλαιο 5^ο

Γλωσσική μεταρρύθμιση και μειονότητες στην Τουρκική Δημοκρατία

Σ' αυτό το σημείο κρίνεται απαραίτητο να αναφέρουμε πως επηρέασε η γλωσσική μεταρρύθμιση τις αλλόγλωσσες μειονότητες που διαβιούσαν στο Τουρκικό Κράτος. Πολύ πριν ξεκινήσει επίσημα η μεταρρύθμιση, σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1924 (άρθρο 2), επίσημη γλώσσα της Τουρκικής Δημοκρατίας ήταν η Τουρκική. Αυτό σήμαινε πως όλα τα ζητήματα που αφορούσαν στη σχέση του πολίτη με το κράτος θα διεκπεραιώνονταν στην Τουρκική γλώσσα. Οι μόνοι που εξαιρέθηκαν και είχαν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν τη μητρική τους γλώσσα στην εκπαίδευση και στα δικαστήρια ήταν οι αναγνωρισμένες από τη Συνθήκη της Λωζάννης μειονότητες. Ωστόσο αυτές οι μειονότητες έπρεπε υποχρεωτικά να διδάσκονται την Τουρκική στα σχολεία τους.¹⁴⁷

Πέρα όμως από τις μη μουσουλμανικές μειονότητες της Λωζάνης που αποτελούσαν το 3% του πληθυσμού σύμφωνα με την απογραφή του 1927 και ήταν οι Ρωμιοί, οι Αρμένιοι και Εβραίοι, υπήρχαν και άλλες αλλόγλωσσες εθνοτικές ομάδες, οι οποίες ασπάζονταν τη μουσουλμανική θρησκεία και ανήκαν στο 97% του πληθυσμού μαζί με αυτούς που είχαν ως μητρική γλώσσα την Τουρκική. Αυτοί ήταν οι Κούρδοι, οι Κιρκάσιοι, οι Λαζοί, οι Αλβανοί, οι Βόσνιοι, οι Γεωργιανοί, οι Άραβες.¹⁴⁸

Η Τουρκική Δημοκρατία, υπό την επιρροή της κεμαλιστικής ιδεολογίας, επιθυμούσε να δημιουργήσει ένα αδιαίρετο έθνος όπου όλοι θα αποδέχονταν την ταυτότητα του 'Τούρκου'. Έτσι εξηγείται το γεγονός ότι το καθεστώς δεν έλαβε υπ' όψιν και δεν αναγνώρισε επίσημα τις άλλες γλώσσες των μουσουλμάνων πολιτών. Επίσης, ο κεμαλισμός θεωρούσε τη γλώσσα ως ένα από τα πιο αποτελεσματικά μέσα του εθνικισμού και κατά συνέπεια η επιλογή της Τουρκικής ως επίσημης γλώσσας εξυπηρετούσε το στόχο του που ήταν η 'τουρκοποίηση' των αλλόγλωσσων ομάδων.

¹⁴⁷ Sadoğlu, H., *Türkiye'de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*, (Εθνικιστικές και Γλωσσικές Πολιτικές στην Τουρκία), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2003, σσ. 275-277.

¹⁴⁸ Sadoğlu, ό.π., σελ. 277

Σ' αυτό το πλαίσιο ξεκίνησε μια εκστρατεία γλωσσικής αφομοίωσης των αλλόγλωσσων ομάδων και διάδοσης της Τουρκικής Γλώσσας σε αυτές. Στις 13 Ιανουαρίου 1928 ο Σύλλογος Φοιτητών της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου πραγματοποίησε συνέδριο στο οποίο αντιτέθηκε στη χρήση της μητρικής γλώσσας των μη μουσουλμανικών μειονοτήτων σε δημόσιους χώρους. Σύμφωνα με το συνέδριο *‘όποιος μιλούσε μια άλλη γλώσσα εκτός από τα Τουρκικά στην Τουρκία, δεν αναγνώριζε τον Τουρκικό νόμο’*. Ο εν λόγω Φοιτητικός Σύλλογος πέρασε στην πράξη αναρτώντας σε πλοία, τρένα και άλλα μέσα μαζικής μεταφοράς αφίσες που έγραφαν: *‘Στην Πατρίδα των Τούρκων Πρέπει να μιλούνται Μόνο Τουρκικά!’* και *‘Συμπατριώτη, Μίλα Τουρκικά!’*. Ακόμα, τοιχοκολλήθηκαν αφίσες σε θέατρα, κινηματογράφους, εστιατόρια και σε κέντρα διασκέδασης.¹⁴⁹ Ενώ αυτή η καμπάνια είχε αρχικά στόχο τις μη μουσουλμανικές μειονότητες, γρήγορα πήρε μαζικές διαστάσεις και εντάθηκε. Σύμφωνα με τον Τουρκικό τύπο της εποχής, οι αλλόγλωσσοι αγνοούσαν τις απαγορεύσεις και τις αφίσες και όχι μόνο συνέχιζαν να μιλούν τις γλώσσες τους αλλά και έσχιζαν τις αφίσες. Μάλιστα σε περιοχές της Κωνσταντινούπολης, της Σμύρνης και της Ανδριανούπολης όπου υπήρχε μη μουσουλμανικός πληθυσμός, προκλήθηκαν επεισόδια και συγκρούσεις.¹⁵⁰ Πάντως, πέρα από το γεγονός ότι η εκστρατεία προκάλεσε αναστάτωση στις μειονότητες δεν κατάφερε να τις κάνει να ενστερνιστούν τα Τουρκικά.¹⁵¹

Ωστόσο, υπήρχαν Εβραίοι διανοούμενοι που υποστήριζαν ότι το εβραϊκό ποίμνιο έπρεπε να ενστερνιστεί την Τουρκική γλώσσα για να μπορέσει να ενταχθεί στην τουρκική πολιτεία. Αν και η Εβραϊκή κοινότητα είχε κερδίσει το δικαίωμα του Τούρκου πολίτη με τη Συνθήκη της Λωζάννης, οι Εβραίοι συνέχιζαν να μιλούν τις δικές τους γλώσσες και όχι την Τουρκική. Έτσι, το 1928 ο Εβραίος διανοούμενος Tekin Alp δημοσίευσε το βιβλίο του *‘Τουρκοποίηση’* (Türkleştirme), στο οποίο συγκέντρωνε τις δέκα εντολές για την τουρκοποίηση των Εβραίων: *‘1. Τουρκοποίησε το ονομά σου,*

¹⁴⁹ Yıldız, A., *Ne Mutlu Türküm Diyebilene: Türk Ulusal Kimliğinin Etno-seküler Sınırları* (1919-1938), İletişim Yayınları, İstanbul 2001, σελ. 287.

¹⁵⁰ Sadoğlu, ό.π., σσ. 283-284.

¹⁵¹ Yıldız, ό.π., σελ. 287.

2. Μίλα Τουρκικά, 3. Στις Συγκεντρώσεις διάβασε αν όχι όλο ένα κομμάτι από τις προσευχές στα Τουρκικά, 4. Τουρκοποίησε τα σχολεία σου, 5. Στείλε τα παιδιά σου σε κρατικά σχολεία, 6. Αναμείζου στις κρατικές υποθέσεις, 7. Αναμείζου με τους Τούρκους, 8. Ξερίζωσε το πνεύμα της κοινότητας, 9. Στο πεδίο της εθνικής οικονομίας κάνε το καθήκον που σου αναλογεί, 10. Να ξέρεις το δίκιο σου.¹⁵² Ένας άλλος Εβραίος διανοούμενος που στήριζε την καμπάνια για την Τουρκική γλώσσα ήταν ο Anram Galanti. Σύμφωνα με τον Galanti, η Τουρκία είχε κάθε δικαίωμα να τουρκοποιήσει τις μειονότητες της. Ακόμα, υποστήριζε ότι οι μειονότητες όχι μόνο δεν θα πρέπει να μιλούν της μητρικές τους γλώσσες σε δημόσιους χώρους αλλά και στα σπίτια τους δηλ. στους ιδιωτικούς τους χώρους. Μάλιστα πίστευε πως το Τουρκικό κράτος έπρεπε να πάρει αυστηρά απαγορευτικά μέτρα ώστε να διαδοθεί η χρήση της Τουρκικής γλώσσας στις αλλόγλωσσες μειονότητες.¹⁵³ Ακόμα, και ο Galanti πίστευε πως για να διαδοθεί η χρήση της Τουρκικής ακόμα και στους ιδιωτικούς χώρους των αλλόγλωσσων, έπρεπε τα Τουρκικά να διδάσκονται στα σχολεία των μειονοτήτων και επίσης τα μέλη των μειονοτήτων έπρεπε να πηγαίνουν σε κρατικά και όχι σε μειονοτικά σχολεία.¹⁵⁴ Βλέπουμε πως κάποιοι Εβραίοι διανοούμενοι ήταν υπέρ της αφομοίωσης του Εβραϊκού στοιχείου από το κυρίαρχο Τουρκικό στοιχείο στα πλαίσια της Τουρκικής Δημοκρατίας. Είναι γεγονός ότι η Εβραϊκή κοινότητα, από την εποχή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, είχε πάντα καλές σχέσεις με την εκάστοτε ηγεσία. Με την κατάρρευση της Αυτοκρατορίας και την ίδρυση των εθνικών κρατών, το Εβραϊκό μιλλέτι δε δημιούργησε ένα δικό του εθνικό κράτος επομένως δεν αποτελούσε απειλή για την Τουρκική Δημοκρατία. Έτσι κάποιοι διανοούμενοι έβλεπαν ως λύση την αφομοίωση της κοινότητάς τους, με εξαίρεση τη διατήρηση της θρησκείας που προστατευόταν από τη Συνθήκη της Λωζάννης. Εξάλλου η Εβραϊκή κοινότητα δεν μεταχειριζόταν κάποια ομοιογενή εθνική γλώσσα και συνεπώς η υιοθέτηση της Τουρκικής θα ήταν πιο εύκολη υπόθεση για αυτούς.

---

¹⁵² Sadoğlu, ό.π., σελ. 284 και Yıldız, ό.π., σελ. 268.

¹⁵³ Sadoğlu, ό.π., σελ. 285.

¹⁵⁴ Yıldız, ό.π. σελ. 288.

Το 1930 το Υπουργείο Εσωτερικών εξέδωσε μία κρυφή εγκύκλιο σχετικά με την εγκατάσταση των ανθρώπων. Η εγκύκλιος έλεγε ότι οι αλλόγλωσσοι Τούρκοι έπρεπε να ενστερνιστούν την Τουρκική ως μητρική τους γλώσσα και να ενσωματωθούν στην Τουρκική κοινότητα και παραδόθηκε εμπιστευτικά στους Νομάρχες, οι οποίοι έπρεπε να την εφαρμόσουν χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα μέσα. Γενικά τα κοινά σημεία αυτής της πολιτικής ήταν τα εξής: να καταγραφούν τα ονόματα και ο πληθυσμός των χωριών που μιλούσαν άλλες γλώσσες, να μοιραστεί ο πληθυσμός αυτών των χωριών σε μικρές αναλογίες σε γειτονικά Τουρκικά χωριά, να αποτρεπεί η δημιουργία συνοικισμών και γειτονιών από αλλόγλωσσους πληθυσμούς, επιλογή και εγκατάσταση Τούρκων δημοσίων υπαλλήλων που δε μιλούσαν άλλη γλώσσα σε περιοχές με αλλόγλωσσο πληθυσμό, να αποδείξουν ότι το να μιλά κανείς Τουρκικά και να ενστερνίζεται τον 'συμπαγή Τουρκισμό' όχι μόνο δημιουργεί αισθήματα υπερηφάνειας αλλά είναι και προς το συμφέρον του λαού, να φροντίζουν τα κορίτσια των Τουρκικών οικογενειών να παντρεύονται με Τούρκους που μιλούν Τουρκικά, να παρουσιάσουν με άσχημο τρόπο την ενδυμασία, τα τραγούδια και γενικά τα έθιμα των αλλόγλωσσων, να τους αναγκάσουν να τουρκοποιήσουν τα ονόματά τους, να σταματήσουν να τους αποκαλούν Βόσνιους, Τατάρους, Τσερκέζους, Λαζούς, Κούρδους, Γεωργιανούς, Τουρκμένους, Πομάκους, να αλλάξουν τα ονόματα των χωριών που ήταν σε άλλη γλώσσα και να υποχρεώσουν τους κατοίκους να μιλούν Τουρκικά στα σπίτια τους και μεταξύ τους και να τους κάνουν να ομολογήσουν από καρδιάς ότι είναι Τούρκοι.¹⁵⁵

Η καμπάνια για τη διάδοση της Τουρκικής γλώσσας αναζοπωρώθηκε το 1931-32, και πάλι από τους Εβραίους, με την ανάδυση της Θέσης για την Τουρκική Ιστορία. Σύμφωνα με τον Soner Cagaptay, οι Εβραίοι της Σμύρνης αναβίωσαν την καμπάνια ίσως γιατί ήθελαν να ισορροπήσουν την αντιπάθεια που ενδεχομένως είχε δημιουργηθεί απέναντί τους γιατί ήταν η μόνη μη μουσουλμανική μεινότητα που είχε απομείνει στη Σμύρνη μετά την αποχώρηση των Ελλήνων και των Αρμενίων κάτι που σημαίνει ότι ήταν η μόνη μη τουρκόφωνη κοινότητα της πόλης. Επίσης οι Εβραίοι της Σμυρνης

---

¹⁵⁵ Yıldız, ό.π. σελ. 289.

είχαν τεράστιο μερίδιο στην οικονομική ζωή της πόλης.¹⁵⁶ Αξίζει να αναφέρουμε τα λόγια του Emanuel Sidi, αρχηγού της Εβραϊκής κοινότητας της Σμύρνης στη συνάντησή του με τον Αμερικανό Πρόξενο το Δεκέμβρη του 1932:

Το κίνημα ξεκίνησε ήρεμα πριν από περισσότερο από ένα χρόνο από μία ομάδα νεαρών Εβραίων διανοουμένων, πρώτα στο Μίλας και έπειτα στη Σμύρνη...τόρα έχει πάρει εθνικές διαστάσεις. Μοναδικός στόχος είναι να ανοίξουν περισσότερες ευκαιρίες στο δημόσιο βίο για τους Εβραίους ηγέτες: ίσως κάτι που να θυμίζει την εποχή όταν μετά την παρακμή της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, οι Εβραϊκές επιχειρήσεις απέκτησαν την αναγνώριση στην τότε νέα Τουρκία¹⁵⁷, που αποδείχτηκε ιδιαίτερα ευεργετική για τη φυλή. Δήλωσε πως 'αν αποτύχουμε σ' αυτό θα πρέπει να μεταναστεύσουμε'.¹⁵⁸

Από την άλλη, πολλοί Τούρκοι πολιτικοί επισήμαναν την αφοσίωση που οι Εβραίοι έδειχναν στο καθεστώς και θεωρούσαν ότι έπρεπε να αφομοιωθούν γλωσσικά και πολιτιστικά. Συγκεκριμένα, ο Ruşen Eşref, δημοσιογράφος και έμπιστος του Ατατούρκ, επηρεασμένος και από τη Θέση για την Τουρκική Ιστορία, υποστήριζε ότι οι Εβραίοι 'θα μάθουν μια μέρα ότι είναι Τούρκοι και όταν ενωθούν με το Τουρκικό Έθνος, με εμάς, θα καταλάβουν ότι είναι χαρούμενοι και ότι δε θα μπορέσουν να ξαναβρούν τέτοια υπερηφάνια στον προηγούμενό τους εαυτό.' Επίσης ο βουλευτής Şeref Aykut υποστήριζε ότι οι Εβραίοι όχι μόνο δεν έπρεπε να διωχθούν αλλά τονίζοντας το ταλέντο τους στο εμπόριο έλεγε ότι έπρεπε να αναμειχθούν με τους Τούρκους. Ο μόνος τρόπος να εκπροσωπηθούν στην Τουρκική κοινωνία ήταν να αφομοιωθούν σ' αυτή. Υπό αυτές τις συνθήκες, πολλοί Εβραίοι ηγέτες, θρησκευτικοί και μη, στη Θράκη, την Προύσα, την Άγκυρα, το Ντιγιαρμπάκιρ και την Κωνσταντινούπολη, άρχισαν να προτρέπουν το λαό τους να μιλά την Τουρκική γλώσσα.¹⁵⁹

Οι κινήσεις αυτές των Εβραίων και η επίδραση της καμπάνιας 'Συμπατριώτη μίλα Τουρκικά' έγιναν αισθητές και από άλλους αλλόγλωσσους μουσουλμάνους. Έτσι, Άραβες, Κιρκάσιοι, Ελληνόφωνοι Μουσουλμάνοι της Κρήτης και Κούρδοι αποτέλεσαν

¹⁵⁶ Cagartay, S., *Islam, Secularism, and Nationalism in Modern Turkey, Who is a Turk?*, Routledge, London and New York 2006, σσ. 57-58.

¹⁵⁷ Εννοεί την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

¹⁵⁸ Cagartay, ό.π., σελ. 58.

¹⁵⁹ Cagartay, ό.π., σσ. 58-59.

στόχο επειδή δε μιλούσαν Τουρκικά. Η εφαρμογή της καμπάνιας ήταν ιδιαίτερα σκληρή στην πόλη Μερσίν όπου αναφέρθηκαν επιβολή προστίμων, επιθέσεις και συλλήψεις προσώπων που μιλούσαν άλλη γλώσσα από τα Τουρκικά.¹⁶⁰

Το 1935 η καμπάνια πήρε νέες διαστάσεις. Ο İsmet İnönü σε ομιλία του στο τέταρτο συνέδριο του Λαϊκού Ρεπουμπλικανικού Κόμματος τόνισε την ανάγκη να μιλούν όλοι Τουρκικά στην Τουρκία λέγοντας πως *‘από εδώ και στο εξής δεν θα σιωπήσουμε. Όλοι οι πολίτες που ζουν μαζί μας θα μιλούν Τουρκικά.’* Αμέσως μετά, η Εθνική Ένωση Τούρκων Φοιτητών (Türk Milli Talebe Birliği) ξεκίνησε μία καμπάνια που καλούσε το κοινό να μιλά Τουρκικά. Αυτή η ανεπίσημη καμπάνια είχε σκοπό να καταστήσει την Τουρκική τη μοναδική γλώσσα που θα ακογόταν δημοσίως. Έτσι, όσοι δε μιλούσαν Τουρκικά παρενοχλούνταν ανοιχτά ενώ στους δημόσιους χώρους αναρτήθηκαν πινακίδες που καλούσαν το κοινό να μιλά Τουρκικά. Επίσης δημοσιεύτηκαν πολλά άρθρα εθνικιστικού περιεχομένου στον τύπο της εποχής, π.χ. η εφημερίδα La République δημοσίευσε άρθρο *‘για τους Τούρκους που δεν μπορούσαν να μιλήσουν Τουρκικά’*. Η εφημερίδα τόνιζε ότι η αποτυχία του να μάθει κανείς Τουρκικά *‘μπορούσε να διαταράξει την αρμονία της κοινωνικής συνύπαρξης.’*¹⁶¹

Οι μειονότητες φάνηκε αρχικά να ανταποκρίνονται στο κάλεσμα αυτής της εκστρατείας. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τις απογραφές, ενώ το 1927 84% του Εβραϊκού πληθυσμού είχαν ως μητρική γλώσσα τα Ισπανο-Εβραϊκά, το 1935 το ποσοστό μειώνεται σε 54%. Ωστόσο, η μείωση του ποσοστού δεν σημαίνει απαραίτητα αφομοίωση των Εβραίων εφόσον το ίδιο ποσοστό αυξάνεται σε 63% το 1945 και 71% το 1965. Συνεπώς, στην απογραφή του 1935 κάποιοι Εβραίοι δεν δήλωσαν τα Ισπανο-Εβραϊκά ως μητρική μάλλον γιατί φοβήθηκαν.¹⁶²

Πέρα από την εκστρατεία αυτή, το Τουρκικό κράτος πήρε μέτρα και για την τουρκοποίηση των ονομάτων των αλλόγλωσσων ομάδων. Στις 21 Ιουνίου 1934 ψηφίστηκε ο Νόμος Νο 2741, γνωστός και ως ο νόμος για τα επίθετα. Σύμφωνα με το

---

¹⁶⁰ Cagartay, ό.π., σελ. 59.

¹⁶¹ Cagartay, ό.π., σσ. 59-60.

¹⁶² Cagartay, ό.π., σσ. 59-60.

πρώτο άρθρο του νόμου *‘Κάθε Τούρκος υποχρεούται να φέρει επίθετο μαζί με το όνομά του’*, ενώ το τρίτο άρθρο όριζε ότι *‘ονόματα ξένων φυλών και εθνών δεν μπορούν να υιοθετηθούν ως επίθετα.’* Κατά τη διάρκεια της συζήτησης του νόμου στη Βουλή υπήρξαν αντιδράσεις από τον βουλευτή Refet Bele για το τρίτο άρθρο. Ο βουλευτής υποστήριξε ότι θα ήταν προτιμότερο το κράτος να γνωρίζει τους ξένους λαούς από το διαφορετικό τους όνομα και να μην τους εξισώσει με τους Τούρκους. Από την άλλη, ο Υπουργός Εσωτερικών Kaya ήταν υπέρ του τρίτου άρθρου και υποστήριξε ότι αυτοί οι λαοί έπρεπε *‘να αφομοιωθούν, να γίνουν Τούρκοι και να υπηρετήσουν την πατρίδα.’*¹⁶³ Από αυτή τη διαμάχη συμπεραίνουμε πως εκτός από τους υποστηρικτές της επίσημης ιδεολογίας που ήθελε την αφομοίωση των ξένων στοιχείων, υπήρχε και μία άλλη ιδεολογία περισσότερο ρατσιστική που επιθυμούσε να στιγματίσει και να αποκλείσει τις ξένες ομάδες.

Ο νόμος αυτός αποτέλεσε ένα ακόμα εργαλείο αφομοίωσης στα χέρια της Τουρκικής Κυβέρνησης. Εφόσον οι περισσότεροι από τους Τούρκους πολίτες είχαν ήδη επίθετα, σκοπός του νόμου δεν ήταν να δώσει νέα επίθετα σε όλοκληρο τον πληθυσμό. Σκοπός ήταν να καταγραφούν όλα τα επίθετα ώστε να ελεγχθεί η τουρκικότητα των πολιτών. Όταν οι πολίτες άρχισαν να εγγράφονται, όσοι είχαν Τουρκικά επίθετα τους επιτράπηκε να τα κρατήσουν, αντίθετα όσων τα επίθετα δεν ήταν Τουρκικά ή δεν έμοιαζαν με Τουρκικά, δεν έγιναν αποδεκτά και ζητήθηκε αλλαγή τους. Σύμφωνα με κανονισμό που εκδόθηκε στις 20 Δεκεμβρίου 1934, τα ονόματα με καταλήξεις *‘γιαν, οφ, εφ, βιτς, ις, δης, πουλος, ακη, ζαντε, μαχντουμου, βελεντ και μπιν’*¹⁶⁴ δεν γινόντουσαν αποδεκτά για εγγραφή. Έτσι απαγορεύθηκε η χρήση επιθέτων που παρέπεμπαν σε άλλες εθνικότητες, όπως Arnavutoğlu ή Kürtoğlu, καθώς και επιθέτων που είχαν σχέση με άλλες εθνικότητες όπως Çerkez Hasanoğlu και Boşnak İbrahimoğlu.¹⁶⁵ Αυτό έκανε αδύνατη την εγγραφή Αρμενικών, Βουλγαρικών, Σερβικών και άλλων σλαβικών επιθέτων καθώς επίσης και Ελληνικών, Κρητικών, Περσικών,

---

¹⁶³ Cagartay, ό.π., σσ. 59-60.

¹⁶⁴ ‘yan, of, ef, viç, is, dis, pulos, aki, zade, mahdumu, veled, bin’

¹⁶⁵ Yıldız, ό.π., σελ. 236.

Γεωργιανών και Αραβικών επιθέτων. Αυτό σήμαινε πως οι πολίτες με διαφορετικό θρησκευτικό και εθνοτικό υπόβαθρο έπρεπε να έχουν Τουρκικά επίθετα κάτι που επηρέασε βαθύτατα τόσο τις μουσουλμανικές όσο και τις μη μουσουλμανικές μειονότητες.¹⁶⁶ Όπως υποστηρίζει ο Soner Cagartay, το παράδειγμα της καμπάνιας ‘*πολίτη μίλα Τουρκικά*’ αποκαλύπτει ότι η εθνική ταυτότητα με ένδειξη τη γλώσσα, αποτέλεσε συστατικό στοιχείο της τουρκικότητας τη δεκαετία του 1930. Έτσι η Τουρκία απαίτησε την αφομοίωση των μειονοτήτων της αναγκάζοντάς τες να μιλούν Τουρκικά και να υιοθετήσουν Τουρκικά επίθετα.¹⁶⁷

Για να πετύχει την εθνική ολοκλήρωσή της και την ομογενοποίηση του έθνους, η Τουρκία κατέφυγε σε μία κοινωνικο-πολιτική κατασκευή. Με το σύνθημα ‘*η Τουρκία ανήκε στους Τούρκους*’, έγινε μια προσπάθεια να μετατραπεί η χώρα σε μία κατασκευή που θα σκεπτόταν με το ίδιο μυαλό και θα αισθανόταν με την ίδια καρδιά. Για τα μη Τουρκικά στοιχεία υπήρχαν δύο επιλογές: τουρκοποίηση ή θα περιέρχονταν σε μία ‘κατάσταση μειωμένης αποδοχής των δικαιωμάτων τους ως πολίτες’, θα παρέμεναν ως ‘επισκέπτες’ και ως ‘Τούρκοι του αστικού κώδικα.’¹⁶⁸

---

¹⁶⁶ Cagartay, ό.π., σσ. 61-62.

¹⁶⁷ Cagartay, ό.π., σελ. 64.

¹⁶⁸ Yıldız, ό.π., σελ. 290.

Κεφάλαιο 6^ο

Η πορεία της Γλωσσικής Μεταρρύθμισης μετά τη δεκαετία του 1930

Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ξεκίνησε ένα νέο κύμα μεταρρύθμισης και καθαρισμού της γλώσσας. Αυτό συνέβη κυρίως γιατί το κίνημα υποστηρίχθηκε από τον İsmet İnönü που ήταν ο νέος Πρόεδρος της Τουρκικής Δημοκρατίας και υπέρμαχος της γλωσσικής καθαρότητας. Σ' αυτό το στάδιο, αφομοιωμένες και απόλυτα καθιερωμένες Αραβικές και Περσικές λέξεις αντικαταστάθηκαν από λέξεις του προ-Ισλαμικού παρελθόντος των Τούρκων ή από νεόκοπες λέξεις που εφευρέθηκαν για αυτόν το σκοπό. Το καλύτερο παράδειγμα είναι ο όρος που χρησιμοποιήθηκε για το Σύνταγμα. Από το 1876 ως το 1937 χρησιμοποιούνταν ο Αραβικός όρος *Teşkilat-i Esasiye* ή η τουρκοποιημένη του μορφή *Esas Teşkilat Kanunu*. Το 1945 το Σύνταγμα μετονομάστηκε σε *Anayasa*.¹⁶⁹

Σύμφωνα με τον Karpat, ενώ σκοπός της γλωσσικής μεταρρύθμισης ήταν να μειώσει το χάσμα μεταξύ της γλώσσας της ελίτ και του λαού, τελικά η πολιτική που ακολουθήθηκε μετά το 1940 είχε ως αποτέλεσμα να οξυνθεί αυτή η διαφορά. Ωστόσο, ίσως η επιδίωξη των ελίτ να ήταν ακριβώς αυτή: να διαχωρίσουν τη θέση τους από το λαό και να κερδίσουν το σεβασμό του κάνοντας επίδειξη της πολυμάθειάς τους με τη χρήση της νέας γλώσσας.¹⁷⁰

Παρόλα αυτά, αντίθεση στην γλωσσική πολιτική του Ιδρύματος Τουρκικής Γλώσσας και του Λαϊκού Ρεπουμπλικανικού Κόμματος άρχισε να εμφανίζεται στα μέσα της δεκαετίας του 1940 με την απελευθέρωση του πολιτικού συστήματος και το πέρασμα από το μονοκομματισμό στον πολυκομματισμό. Έτσι, η δυσαρέσκεια για τη γλωσσική μεταρρύθμιση άρχισε να γίνεται εμφανής και να εκφράζεται ως κριτική στο ΔΡΚ. Εκείνη την εποχή, η εφημερίδα *Vatan* άσκησε κριτική στην κυβέρνηση επειδή

---

¹⁶⁹ Karpat, K. H., *Studies on Turkish Politics and Society, Selected Articles and Essays*, Brill, Leiden-Boston 2004, σελ. 459.

¹⁷⁰ Karpat, ό.π., σσ. 459-460.

επέβαλε αυτήν τη γλώσσα στη χώρα.¹⁷¹ Το 1946 ιδρύεται η Ένωση Δασκάλων (Muallimler Birliđi) που αντιπροσώπευε εθνικιστικές και Ισλαμικές απόψεις και το 1948 πραγματοποίησε το δικό της Γλωσσικό Συνέδριο και εξέλεξε μία Γλωσσική Επιτροπή που θα αποτελούσε τη 'βάση για τη Γλωσσική Ακαδημία του αύριο.'¹⁷² Επίσης το 1949 το Ίδρυμα για τη Διάδοση των Ελεύθερων Ιδεών (Hür Fikirleri Yayma Cemiyeti) που ήταν πολιτικά φιλελεύθερο αλλά πολιτιστικά συντηρητικό, πραγματοποίησε ένα δικό του συνέδριο πάνω σε γλωσσολογικά προβλήματα και υιοθέτησε μία απόφαση όπου ζητούσε από τις κρατικές αρχές να μην παρεμβαίνουν στη φυσική εξέλιξη της Τουρκικής γλώσσας.¹⁷³ Αυτά τα ιδρύματα εξέφραζαν την αντίθεσή τους στη γλωσσική μεταρρύθμιση και ασκούσαν κριτική για τις υπερβολές και τις αυθαιρεσίες του κινήματος του εξαγνισμού της δεκαετία του 1940. Η διαμάχη των υποστηρικτών της γλωσσικής μεταρρύθμισης και των αντιπάλων τους που είχε και πολιτική χροιά καταγράφηκε εκτεταμένα σε εφημερίδες, περιοδικά και βιβλία.¹⁷⁴

Επίσης, σημαντικό είναι ότι στο 6^ο Συνέδριο Τουρκικής Γλώσσας που έγινε το Δεκέμβριο του 1949, προέδρευε ο Hüseyin Cahit Yalçın, ο οποίος είχε εκφράσει αντίθεση στον υπερβολικό καθαρισμό.¹⁷⁵

Σύμφωνα με τον Heyd, οι λόγοι για τους οποίους εκφράστηκε αντίθεση στη γλωσσική μεταρρύθμιση είναι πολυποίκιλοι. Έτσι, οι άνθρωποι ήταν απρόθυμοι να αλλάξουν το λεξιλόγιο που είχαν μάθει να χρησιμοποιούν από την παιδική τους ηλικία. Δημοσιογράφοι και λογοτέχνες απέφευγαν να χρησιμοποιούν νεολογισμούς που το κοινό τους θα έπρεπε να συμβουλευθεί το λεξικό για να τους καταλάβει.¹⁷⁶ Επίσης, συντηρητικοί κύκλοι φοβόντουσαν ότι η εξάλειψη των Αραβικών και Περσικών όρων θα κατέληγε σε ρίξη με την θρησκευτική και πολιτιστική παράδοση των Τούρκων ενώ οι πιο φιλελεύθεροι ήταν κατά της κρατικής παρέμβασης στη γλώσσα. Σύμφωνα με αυτό, κατέκριναν το Ίδρυμα γιατί δεν άφησε τη γλώσσα να εξελιχθεί από μόνη της.

¹⁷¹ Landau, J. M., The First Turkish Language Congress, in J. A. Fishman (ed.) *The Earliest of Language Planning, The "First Congress" Phenomenon*, Mouton de Gruyter, Berlin-New York 1993, σελ. 286.

¹⁷² Heyd, U., *Language Reform in Modern Turkey*, The Israel Oriental Society, Jerusalem 1954, σελ. 44.

¹⁷³ Heyd, ό.π., σσ. 44-45.

¹⁷⁴ Karpat, ό.π., σελ. 460.

¹⁷⁵ Landau, ό.π., σελ. 286.

¹⁷⁶ Heyd, ό.π., σσ. 45-46.

Πολλοί υποστήριζαν ότι οι προσπάθειες για καθαρισμό είχαν καταστήσει τη γλώσσα πιο φτωχή και είχαν καταστρέψει την αρμονία και τη χάρη της. Γι' αυτούς, οι νεολογισμοί που εισήγαγε το Ίδρυμα ήταν άσχημοι, μη-Τουρκικοί, φωνητικά, γραμματικά και σημασιολογικά λανθασμένοι και δυσκολονόητοι και αυτό ίσως να οφείλεται στο γεγονός ότι τα μέλη του Ιδρύματος δεν ήταν γλωσσολογικά καταρτισμένα. Στηριζόμενοι σε αυτά, πολλοί επικριτές υποστήριζαν ότι το Ίδρυμα είχε αποτύχει στο σκοπό που είχε θέσει: Η γλώσσα που δημιούργησε ήταν μια τεχνητή γλώσσα, το ίδιο ακατανόητη για το κοινό όπως και η παλιά Οθωμανική. Οι γονείς δεν μπορούσαν να κατανοήσουν τη γλώσσα των παιδιών τους (που εκπαιδεύτηκαν στα σχολεία με την νέα γλώσσα) και το κοινό δεν μπορούσε να καταλάβει τη γλώσσα των αρχών. Έτσι το χάσμα μεταξύ της γραπτής και τη προφορικής γλώσσας μεγάλωσε ακόμα περισσότερο.¹⁷⁷

Η γλωσσική μεταρρύθμιση μετριάστηκε το 1950 με την άνοδο του Δημοκρατικού Κόμματος στην εξουσία. Το 1951 συγκαλέστηκε ένα συνέδριο στο οποίο έγινε προσπάθεια να μειωθεί ο ρόλος του Ιδρύματος στο πολιτικό πεδίο και να αποκτήσει περισσότερο επιστημονικό χαρακτήρα.¹⁷⁸ Τελικά, αν και ο χαρακτήρας του Ιδρύματος δεν άλλαξε ουσιαστικά, η πλειοψηφία των μελών της εκτελεστικής επιτροπής που σχηματίστηκε μετά το 1951 είχαν επιστημονικό υπόβαθρο (καθηγητές πανεπιστημίων, γλωσσολόγοι, δάσκαλοι και συγγραφείς) και πιο μετριοπαθείς απόψεις.¹⁷⁹ Η νέα πολιτική του Ιδρύματος ήταν πιο μετριοπαθής. Απέρριπτε τις απόψεις τόσο των συντηρητικών όσο και των οπαδών της υπερβολικής κάθαρσης στη γλώσσα και προτιμούσε να ακολουθήσει μία μέση πορεία. Σκοπός ήταν να ομογενοποιηθεί η γλώσσα και να απελευθερωθεί από την επιρροή τόσο των Ανατολικών όσο και των Δυτικών γλωσσών, χωρίς ωστόσο να καταφύγει σε ριζική κάθαρση. Η μετριοπάθεια φαίνεται από το γεγονός ότι το Ίδρυμα δεν πρότεινε πλέον άλλους νεολογισμούς.¹⁸⁰

---

¹⁷⁷ Heyd, ό.π., σσ. 46-47.

¹⁷⁸ Ο χαρακτήρας του Ιδρύματος όπως ιδρύθηκε από τον Ατατούρκ ήταν καθαρά λαϊκός. Σύμφωνα με αυτό, κάθε Τούρκος πολίτης άνω των 22 ετών μπορούσε να γίνει μέλος και να συμμετέχει με την ψήφο του στα Γλωσσικά Συνέδρια. Βλ. Heyd, ό.π., σελ. 49.

¹⁷⁹ Heyd, ό.π., σσ. 49-50.

¹⁸⁰ Heyd, ό.π., σελ. 50.

Επίσης, υπήρξε περιστολή της κρατικής χρηματοδότησης προς το Ίδρυμα, από 50.000 σε 10.000 Τουρκικές Λίρες.¹⁸¹

Αξιίζει να σημειωθεί ότι ενδεικτικό της μετριοπάθειας που επικράτησε εκείνη την περίοδο είναι το γεγονός ότι, κατά την περίοδο της διακυβέρνησης του, το Δημοκρατικό Κόμμα επανέφερε σε χρήση τα παλιά ονόματα υπουργείων και άλλων διοικητικών σωμάτων. Έτσι, το Bakanlık (Υπουργείο) έγινε Vekalet, το Sağlık ve Sosyal Yardım (Περίθαλψη και Κοινωνική Βοήθεια) έγινε Sihat ve İctimai Muavenet, το Savunma (Άμυνα) έγινε Müdafaa, ο Savcı (Είσαγγελέας) έγινε Müddei-i Umumi.¹⁸²

Το Μάιο του 1960 έγινε στρατιωτικό πραξικόπημα και το Δημοκρατικό Κόμμα έχασε την εξουσία. Έτσι, λίγο μετά το πραξικόπημα το ΙΤΓ επανέκτησε τη χρηματοδότησή του. Επίσης, η νέα κυβέρνηση έστειλε σε όλα τα Υπουργεία μία εγκύκλιο που απαγόρευε τη χρήση ξένων λέξεων για τις οποίες είχε βρεθεί η Τουρκική αντίστοιχη.¹⁸³ Ο İsmet İnönü, που ανέλαβε πρωθυπουργός την περίοδο 1962-65, ήταν θερμός οπαδός της γλωσσικής μεταρρύθμισης και παρείχε στο Ίδρυμα κάθε υποστήριξη. Έτσι, το Υπουργείο Παιδείας έδωσε οδηγίες τα σχολικά εγχειρίδια να γράφονται σε ‘καθαρή Τουρκική’. Ωστόσο, όταν το 1965 στην εξουσία ανέβηκε το πιο συντηρητικό Κόμμα Δικαιοσύνης, το Ίδρυμα ένιωσε την ανάγκη να απολογηθεί για την πολιτική του και να απαντήσει στους επικριτές του για τη συνεχή παρέμβαση στη γλώσσα. Γι’ αυτόν το λόγο εξέδωσε ένα μανιφέστο στο οποίο υποστήριζε ότι για να καθαριστεί και να αναπτυχθεί η γλώσσα θα πρέπει να υπάρξει παρέμβαση αλλά πάντα σύμφωνα με τη δομή αυτής της γλώσσας. Έτσι, το Ίδρυμα υποστήριζε ότι δεν επινοούσε λέξεις από το πουθενά, αλλά ότι χρησιμοποιούσε συγκεκριμένες επιστημονικές μεθόδους για να εμπλουτίσει τη γλώσσα: λεξιλόγιο από τη γλώσσα του λαού και από παλιά κείμενα και παραγωγή λέξεων από τις υπάρχουσες ρίζες.¹⁸⁴

---

¹⁸¹ Lewis, ό.π., σελ. 156. Τα εισοδήματα του Ιδρύματος προέρχονταν κατά ένα ποσοστό από την κυβέρνηση και κατά ένα ποσοστό από κληροδοτήματα του Ατατούρκ. Βλ. Heyd, ό.π., σελ. 51.

¹⁸² Lewis, ό.π., σελ. 156.

¹⁸³ Lewis, ό.π., σελ.157.

¹⁸⁴ Lewis, ό.π., σσ. 159-160.

Το 1965 το Λαϊκό Ρεπουμπλικανικό Κόμμα έκανε στροφή προς το σοσιαλισμό και εμφανίστηκε σαν το κόμμα που αντιπροσώπευε τον κεντροαριστερό χώρο.¹⁸⁵ Την ίδια περίοδο γύρω στα 900 μέλη του Ιδρύματος Τουρκικής Γλώσσας υποστήριζαν ή ήταν μέλη του κόμματος αυτού. Στα τέλη της δεκαετίας του 1960, η γλωσσική μεταρρύθμιση ήρθε και πάλι στο προσκήνιο και πήρε τη μορφή μιας εκστρατείας που σκοπό είχε να πετύχει καθαρότητα και διαύγεια στη γλώσσα.¹⁸⁶

Οι επικριτές αυτής της πολιτικής κατηγορήσαν το Ίδρυμα Τουρκικής Γλώσσας ότι αγνόησε ότι ο στόχος του Ατατούρκ ήταν να αντικατασταθούν οι Αραβικές και Περσικές λέξεις από το νομικό και διοικητικό λεξιλόγιο και ότι ο σκοπός του Ιδρύματος ήταν να πραγματοποιήσει μία αντικειμενική μελέτη της γλώσσας. Αντίθετα, το Ίδρυμα προσπάθησε να εισάγει τεχνητές λέξεις που ήταν εντελώς ασύμβατες με τους φωνητικούς κανόνες της Τουρκικής γλώσσας και προκάλεσαν αλλαγές στο συντακτικό της. Με αυτόν τον τρόπο, η γλώσσα αποξενώθηκε από τις ρίζες της και οι Τούρκοι της Τουρκίας ήταν αδύνατο να καταλάβουν τη γλώσσα των άλλων Τούρκων. Έτσι, κατηγορήσαν τους νεο-μεταρρυθμιστές ότι προσπαθούν να αποκόψουν τους Τούρκους από τον πολιτισμό και την ιστορία τους, εξαλείφοντας καθιερωμένες λέξεις που είχαν βαθιά συμβολική και ψυχολογική επιρροή, όπως *hürriyet* (ελευθερία) και *millet* (έθνος) που αντικαταστάθηκαν από τους άνευ σημασίας όρους *özgürlük* και *ulus* αντίστοιχα. Πολλά μέλη του Ιδρύματος, ανάμεσά τους γνωστοί γλωσσολόγοι και κριτικοί λογοτεχνίας, παραιτήθηκαν ή αποβλήθηκαν από το Ίδρυμα γιατί ασκούσαν κριτική σε αυτές τις πρακτικές. Επιπλέον, οι επικριτές του κατηγορούσαν το Ίδρυμα ότι προσπαθούσε να υποσκάψει την εθνική ενότητα της χώρας και να καταστρέψει μια για πάντα τους δεσμούς ανάμεσα στους Τούρκους της Τουρκίας με τους άλλους Τουρκικούς λαούς. Οι πιο μετριοπαθείς επικριτές δέχονταν την ιδέα της γλωσσικής μεταρρύθμισης αλλά πίστευαν ότι αυτή έχει ήδη επιτευχθεί και ότι τώρα η γλώσσα έπρεπε να αφηθεί ελεύθερη χωρίς άλλη παρέμβαση.

---

¹⁸⁵ Zürcher, Erik J., *Σύγχρονη Ιστορία της Τουρκίας*, μετάφραση: Βαγγέλης Κεχριώτης, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2004, σσ. 328-329.

¹⁸⁶ Karpat, ό.π., σελ. 461.

Τις δεκαετίες 1960 και 1970 ένα από τα βασικά όργανα που εξέφραζαν αντίθετες απόψεις για τη γλωσσική μεταρρύθμιση ήταν το *Ίνστιτούτο Έρευνας του Τουρκικού Πολιτισμού* (Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü) που ιδρύθηκε το 1961. Μεταξύ 1966-68, δημοσίευσε μια σειρά άρθρων, με τίτλο ‘για την Τουρκική Γλώσσα’ (Türk Dili İçin), ασκώντας κριτική στη γλωσσική μεταρρύθμιση έτσι όπως εφαρμόστηκε από το ΙΤΓ. Τα βασικά σημεία της αντίθεσής του με του ΙΤΓ είναι τα εξής: 1) Η γλωσσική μεταρρύθμιση είχε ως αποτέλεσμα να κοπούν οι δεσμοί με το παρελθόν. Δημιούργησε ένα χάσμα γενεών, και γονείς και παιδιά δεν καταλαβαίνουν πλέον ο ένας τον άλλο. 2) Η γλωσσική ανάπτυξη έγινε αντικείμενο κομματικών πολιτικών, καθώς η τάση για εξαγνισμό αναζωπυρωνόταν όταν στην εξουσία ήταν το Ρεπουμπλικανικό κόμμα. 3) Δημιουργήθηκαν λέξεις στην τύχη, χωρίς συστηματική μέθοδο, και έπειτα ενσωματώθηκαν με τη βία στη γλώσσα, η οποία πάσχει από αυτήν τη μεταχείριση. 4) Τα μέλη του ΙΤΓ δεν έχουν επιστημονική κατάρτιση πάνω στο αντικείμενο της γλωσσολογίας.¹⁸⁷ Τα επιχειρήματα αυτά είναι όντως βάσιμα.

Οι μεταρρυθμιστές, από την άλλη, εξέφραζαν τις απόψεις τους στο περιοδικό *Türk Dili* και πίστευαν πως οι επικρίσεις έρχονταν από αντι-μεταρρυθμιστικούς, συντηρητικούς και αντιδραστικούς κύκλους που ήταν αντίθετοι σε κάθε αλλαγή και καινοτομία. Υποστήριζαν πως υπήρχε ανάγκη για μία αυθεντική Τουρκική Γλώσσα και πίστευαν πως η τωρινή φάση ήταν ένα κομμάτι σε μια μακριά αλύσιδα της εξέλιξης που θα τερμάτιζε όταν η Τουρκική γλώσσα θα γινόταν επαρκής και αρκετά πλούσια για να εκφράσει κάθε αντικείμενο, έννοια και συναίσθημα. Τέλος, υποστήριζαν ότι αυτοί ήταν οι πραγματικοί πατριώτες που αγωνίζονταν να δημιουργήσουν μία εθνική γλώσσα.¹⁸⁸

Ένας από τους επικριτές της γλωσσικής μεταρρύθμισης ήταν ο Nihad Sami Banarlı. Στο βιβλίο του *‘Τα μυστικά των Τουρκικών’* που εξέδωσε το 1972, ασκήσε κριτική στους *uydurmacılar* (= αυτοί που κατασκεύαζαν λέξεις προσαρμόζοντάς τες στην Τουρκική αλλά χωρίς να ακολουθούν συγκεκριμένους γλωσσολογικούς κανόνες) της γλωσσικής μεταρρύθμισης. Για παράδειγμα, ο Banarlı κάνει λόγο για τις λέξεις

---

¹⁸⁷ Brendemoen, ό.π., σελ. 464.

¹⁸⁸ Karpat, ό.π., σσ. 461-462.

örnek (παράδειγμα) και örneğin (παραδείγματος χάριν). Η λέξη örnek πέρασε στα Τουρκικά από την Αρμενική λέξη orinag, η χρήση της διαδόθηκε μεταξύ του Τουρκικού λαού και η λέξη τουρκοποιήθηκε. Η λέξη örneğin¹⁸⁹ όμως δεν πέρασε στην Τουρκική γλώσσα μέσω της διάδοσης της χρήσης της από το λαό, ούτε παράχθηκε από τη λέξη örnek σύμφωνα με κάποιους κανόνες παραγωγής λέξεων, αλλά είναι ‘άσχημο’ και ‘απαίσιο’ δημιούργημα των uydurmacılar που προσπαθούσαν να εξαλείψουν από την Τουρκική γλώσσα την Αραβικής προέλευσης λέξη mesela (παραδείγματος χάριν).¹⁹⁰

Η μεταρρύθμιση ευνοήθηκε και πάλι τη δεκαετία του 1970, τις περιόδους 1973-74 και 1978-79, όταν πρωθυπουργός ήταν ο Bülent Ecevit, ο οποίος ήταν υπέρμαχος της ‘καθαρής’ Τουρκικής γλώσσας. Στις ομιλίες του συνήθιζε να χρησιμοποιεί την ‘καθαρή’ Τουρκική, και προσέλκυε τα πλήθη ακόμα κι αν ελάχιστοι καταλάβαιναν τι έλεγε. Αυτό του το χάρισμα κατέστησε την καθαρή Τουρκική δημοφιλή.¹⁹¹ Όταν το 1978 στην εξουσία ανέβηκε το ΔΡΚ, η κρατική τηλεόραση και το ραδιόφωνο άρχισαν να χρησιμοποιούν αυτήν την ‘καθαρή’ εκδοχή της γλώσσας. Αυτό οδήγησε σε αντιδράσεις που σταμάτησαν όταν ο πρωθυπουργός παραιτήθηκε και αντικαταστάθηκε και η προφορική Τουρκική επανήλθε σε χρήση.¹⁹²

Βλέπουμε ότι η πολιτική κατάσταση στην Τουρκία και η εναλλαγή των κομμάτων επηρέασε βαθιά τη γλωσσική μεταρρύθμιση. Έτσι, όποτε το Λαϊκό Ρεπουμπλικανικό Κόμμα έπαιρνε την εξουσία, προωθούσε τη γλωσσική μεταρρύθμιση και τον καθαρισμό της γλώσσας. Από την άλλη, όποτε έπαιρναν την εξουσία κόμματα συντηρητικά και αντίθετα προς την ιδεολογία του ΔΡΚ η διαδικασία της γλωσσικής μεταρρύθμισης επιβραδυνόταν και σταματούσε. Αυτές οι ταλαντεύσεις στη γλωσσική πολιτική είναι εμφανείς από την τύχη που είχε το Σύνταγμα της χώρας, το οποίο μεταφράστηκε πολλές φορές, ανάλογα με την πολιτική που ακολουθούσε το κάθε κόμμα που ερχόταν στην εξουσία: το 1945, το Σύνταγμα του 1924 μεταγράφηκε σε μία

¹⁸⁹ Προέρχεται από την Αρμενική λέξη orinag-imn (orinagin). Βλ. Banarlı, N. S., *Türkçenin Sırları*, (Τα Μυστικά των Τουρκικών), Kubbealti Neşriyatı, İstanbul 2004, σελ. 162

¹⁹⁰ Banarlı, ό.π., σσ. 158-162.

¹⁹¹ Lewis, ό.π., σελ. 161.

¹⁹² Karpat, ό.π., σελ. 463.

πολύ ‘καθαρή’ Τουρκική, ωστόσο, το 1952, η νέα κυβέρνηση επανέφερε το κείμενο του 1924. Μετά το πραξικόπημα του 1961 το Σύνταγμα μεταφράστηκε και πάλι σε μία καθαρή γλώσσα, ενώ άλλαξε ακόμη μία φορά το 1982.¹⁹³

Φαίνεται ότι τη δεκαετία του 1980 υπήρξε μια συντηρητική στροφή στο γλωσσικό ζήτημα. Το Δεκέμβριο του 1980 διοργανώθηκε ένα γλωσσολογικό σεμινάριο από το Ίδρυμα Πολιτικών και Κοινωνικών Μελετών (SISAV). Το σεμινάριο αυτό είχε συντηρητική κατεύθυνση και σ’ αυτό συμμετείχαν φιλόλογοι που είχαν ασκήσει κριτική σε διάφορες όψεις της γλωσσικής μεταρρύθμισης. Με νόμο που εκδόθηκε τον Αύγουστο του 1983, το ΙΤΓ έγινε μέρος του Πολιτιστικού, Γλωσσολογικού και Ιστορικού Ινστιτούτου Ατατούρκ (Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu), ενώ τα μέλη του συμβουλίου του Ιδρύματος αντικαταστάθηκαν από πιο συντηρητικές φιγούρες.¹⁹⁴ Στις συζητήσεις για τον παραπάνω νόμο, ο εκπρόσωπος της Επιτροπής Εθνικής Παιδείας, Adnan Orel, άσκησε σφοδρή κριτική στο Ίδρυμα, υποστηρίζοντας πως κατέστησε την Τουρκική γλώσσα πιο φτωχή και πιο άσχημη, ενώ μετά την ψήφιση αυτού του νόμου (η γλώσσα) θα γλύτωνε από τη συμφορά στην οποία είχε υποπέσει μετά το θάνατο του Ατατούρκ.¹⁹⁵

Επιπλέον, ο διευθυντής του Τουρκικού Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου εξέδωσε μία οδηγία που στην ουσία απαγόρευε τη χρήση κάποιων νεολογισμών που είχαν χαρακτηριστεί ως λανθασμένοι γλωσσολογικά. Αυτό οδήγησε στην αντικατάσταση αυτών των νεολογισμών από Δυτικές λέξεις, που ήταν η μόνη εναλλακτική λύση.¹⁹⁶ Επίσης, μία άλλη εκδήλωση της συντηρητικής στροφής στη γλώσσα ήταν η αντικατάσταση της υπερβολικά ‘καθαής’ γλώσσας στα σχολικά εγχειρίδια από λιγότερο ‘καθαρή’ γλώσσα.¹⁹⁷

Το 1985 μία ομάδα δυσαρεστημένων οπαδών του παλιού ΙΤΓ ίδρυσαν ένα καινούργιο Γλωσσικό Ίδρυμα, το Dil Derneği, με σκοπό να συνεχίσουν το έργο του

---

¹⁹³ Boeschoten, H., *The Turkish Language Reform forced into stagnation*, in Michael Clyne (ed.) *Undoing and Redoing Corpus Planning*, Mouton de Gruyter, Berlin-NewYork 1997, σσ. 361-362.

¹⁹⁴ Boeschoten, ό.π., σελ. 367 και Lewis, ό.π., σελ. 162.

¹⁹⁵ Lewis, ό.π., σσ. 162-163.

¹⁹⁶ Εξάλλου οι νεολογισμοί δημιουργήθηκαν για να αντικαταστήσουν ακριβώς αυτές τις Δυτικές λέξεις.

¹⁹⁷ Boeschoten, ό.π., σελ. 367.

παλιού ΙΤΓ. Η αλήθεια είναι ότι μη έχοντας την οικονομική βοήθεια που το παλιό Ίδρυμα απολάμβανε δεν μπορούν να κάνουν και πολλά πράγματα.¹⁹⁸ Χαρακτηριστικό είναι ότι στην ιστοσελίδα του στο διαδίκτυο, στις πληροφορίες που δίνει για επικοινωνία, το Dil Demeği χρησιμοποιεί το νεολογισμό belgez, αντί του faks στη θέση που δίνει το νούμερο του φαξ.¹⁹⁹

Το Σεπτέμβριο του 1990 το Υπουργείο Πολιτισμού διοργάνωσε το ‘Πρώτο Συνέδριο Τουρκικής Γλώσσας’ (Birinci Türk Dili Kurultayı) το οποίο είχε ακριβώς τον ίδιο τίτλο με το συνέδριο που πραγματοποιήθηκε το 1932 και ήθελε προφανώς να μειώσει την αξία του.²⁰⁰ Αυτό το συνέδριο ασχολήθηκε περισσότερο με σύγχρονα προβλήματα της Τουρκικής, τη διδασκαλία της, τη γραφή και ορθογραφία στον υπόλοιπο Τουρκικό κόσμο. Στα συμπεράσματά του αυτό το συνέδριο κατηγορούσε το αντίστοιχο συνέδριο του 1932 ότι δεν ασχολήθηκε με τον υπόλοιπο Τουρκικό κόσμο, ενώ ο χαρακτήρας του ήταν περισσότερο λαϊκός παρά επιστημονικός.²⁰¹

Τη σύγχρονη εποχή το γλωσσικό ζήτημα έχει πάρει τη μορφή αγώνα κατά της κυριαρχίας της Αγγλικής στην Τουρκική γλώσσα. Μπορούμε να πούμε ότι η αθρόα εισαγωγή Αγγλικών λέξεων στην Τουρκική είναι απόρροια της στροφής προς τη Δύση που έκανε το Τουρκικό Κράτος. Όπως ακριβώς η αποδοχή του Ισλάμ και του Ισλαμικού πολιτισμού οδήγησε στην υιοθέτηση Αραβικών και Περσικών όρων, έτσι και η στροφή προς Δύση οδήγησε στην υιοθέτηση Ιταλικών και Γαλλικών λέξεων από τους Τούρκους διανοούμενους του 19^{ου} αιώνα²⁰² και Αγγλικών λέξεων τον 20^ο αιώνα. Έτσι, κυρίως μετά το 1983, το ΙΤΓ άρχισε να δημοσιεύει καταλόγους όπου πρότεινε Τουρκικές λέξεις προς αντικατάσταση των Αγγλικών όρων που είχαν εισέλθει στη γλώσσα.²⁰³ Το 1994, το νέο ΙΤΓ ξεκίνησε επίσης μία εκστρατεία για την αντικατάσταση των ξένων (Δυτικών) λέξεων από Τουρκικές και άρχισε να δημοσιεύει καταλόγους

---

¹⁹⁸ Lewis, ό.π., σελ. 164.

¹⁹⁹ Βλ. στο www.dildernegi.org.tr.

²⁰⁰ Lewis, ό.π., σελ. 164.

²⁰¹ Landau, ό.π., σελ. 287.

²⁰² Lewis, ό.π., σελ. 134.

²⁰³ Lewis, ό.π., σελ. 133.

λέξεων στο περιοδικό Türk Dili.²⁰⁴ Το 1995 όλες οι προτάσεις για αντικαταστάσεις εκδόθηκαν σε μορφή βιβλίου στην εισαγωγή του οποίου το Ίδρυμα δήλωνε τους σκοπούς του: έρευνα και ανάπτυξη της Τουρκικής γλώσσας και προστασία της από τις ξένες επιρροές. Οι λέξεις που είχαν εισαχθεί με το πέρασμα των αιώνων, όπως elektrik, atom, demokrasi, θεωρούνταν Τουρκικές. Αποδεκτοί ήταν ακόμα και οι νεολογισμοί που έγιναν χωρίς να ακολουθούνται οι γραμματικοί κανόνες, αν είχαν γίνει κομμάτι της γλώσσας του λαού, όπως kural (κανόνας), önem (σημασία), bağımsızlık (ανεξαρτησία).²⁰⁵

Ενώ το Ίδρυμα συνεχίζει τις προσπάθειες να αποτρέψει την εισαγωγή άλλων Αγγλικών λέξεων στην Τουρκική, δε φαίνεται να χαίρει ιδιαίτερης εκτίμησης καθώς πολλοί άνθρωποι αγνοούν ότι το νέο Ίδρυμα έχει αλλάξει κατεύθυνση σε σχέση με το παλιό. Πάνω σε αυτό το ζήτημα, ο Lewis υποστηρίζει ότι ίσως το Ίδρυμα θα έπρεπε να αλλάξει και το όνομά του μετά την αλλαγή της κατεύθυνσης του, ώστε να πάψουν οι επικριτές του να το θεωρούν υπεύθυνο για τα σφάλματα του παλιού ΙΤΓ.²⁰⁶

Τελικά, σύμφωνα με τον Boeschoten, η Τουρκική γλώσσα στη χρήση της είναι μία μείξη. Γιατί οι νέες γενιές δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν την παλιά γλώσσα που περιείχε πολλές Αραβικές και Περσικές λέξεις εφόσον γαλουχήθηκαν σε ένα περιβάλλον με ‘καθαρή’ Τουρκική γλώσσα. Από την άλλη, μετά από την κριτική που έγινε στον υπερβολικό καθαρισμό των λέξεων, απορρίπτεται η γλώσσα που περιέχει μόνο καθαρές Τουρκικές λέξεις. Έτσι, η γλώσσα που χρησιμοποιείται στον τύπο συχνά περιέχει και Αραβικές λέξεις αλλά και νεολογισμούς της καθαρής Τουρκικής.²⁰⁷

---

²⁰⁴ Lewis, ό.π., σελ. 164 και Boeschoten, ό.π., σελ. 371.

²⁰⁵ Lewis, ό.π., σελ. 166.

²⁰⁶ Lewis, ό.π., σσ. 166-167.

²⁰⁷ Boeschoten, ό.π., σελ. 371.

Συμπεράσματα

Από την παραπάνω ανάλυση μπορούμε να βγάλουμε μερικά χρήσιμα συμπεράσματα για τον μετασχηματισμό της Τουρκικής κοινωνίας μέσα από τη μεταρρύθμιση στη γλώσσα.

Έτσι, σύμφωνα με την ιδεολογία του εθνικισμού θα έπρεπε να υπάρξει μία γλωσσική μεταρρύθμιση και στο νεοσύστατο κράτος της Τουρκικής Δημοκρατίας, για να διαδοθεί η Τουρκική εθνική ταυτότητα, να ομογενοποιηθεί η γλώσσα ώστε να αποτελέσει θεμελιώδες στοιχείο αυτής της ταυτότητας στη συνείδηση του απλού λαού. Για να συμβεί αυτό, θα έπρεπε να δημιουργηθεί ένα εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα βασικό εργαλείο του οποίου θα ήταν μία εθνική γλώσσα.

Τελικά, μπορούμε να πούμε ότι η γλωσσική μεταρρύθμιση πέτυχε σε μεγάλο βαθμό να φέρει τη γραπτή γλώσσα πιο κοντά στην προφορική, κάτι που ήταν και ο βασικός στόχος της. Στη διάδοση της νέας γλώσσας βοήθησαν ιδιαίτερα τα ΜΜΕ που χρησιμοποιούσαν τους νεολογισμούς που παρήγαγε η μεταρρύθμιση. Έτσι, οι Τούρκοι έχουν σήμερα τη δική τους εθνική γλώσσα.

Ωστόσο, σφοδρή κριτική έχει ασκηθεί για το γεγονός ότι η γλώσσα αυτή δεν είναι φυσική εξέλιξη της προηγούμενης, κάτι που αποκόπτει τις νέες γενιές από το Οθωμανικό παρελθόν τους. Οι μεταρρυθμιστές είχαν στη διάθεσή τους τεράστιες Οθωμανικές πηγές από τις οποίες θα μπορούσαν να αντλήσουν τις βάσεις για την ανάπτυξη μιας εθνικής γλώσσας που θα αποτελούσε γέφυρα με το παρελθόν. Ωστόσο, εσκεμμένα, προτίμησαν να αφήσουν στα αζήτητα αυτήν τους την κληρονομιά γιατί ήθελαν να κόψουν κάθε δεσμό με την Οθωμανική Αυτοκρατορία και να δημιουργήσουν κάτι καινούριο.

Μπορούμε να πούμε ότι δημιουργήθηκε ένα πολιτιστικό κενό ανάμεσα στις νέες και τις παλιές γενιές, καθώς οι νέοι που είχαν μεγαλώσει σε ένα περιβάλλον όπου η νέα γλώσσα είχε διαδοθεί, ήταν αδύνατο να κατανοήσουν έργα τις Οθωμανικής γραμματείας. Εξαιτίας αυτού του πολιτιστικού χάσματος, απόρροια της εσκεμμένης

παρέμβασης στη γλώσσα, έχει δημιουργηθεί μία πολιτιστική ασυνέχεια που οδηγεί τους νέους σε αποξένωση με ή ακόμα και απάρνηση και περιφρόνηση του Οθωμανικού παρελθόντος.

Πρέπει να πούμε ότι η υιοθέτηση του Λατινικού αλφαβήτου είχε θετικά αποτελέσματα. Το προσαρμοσμένο στις ανάγκες της Τουρκικής γλώσσας, Λατινικό αλφάβητο σίγουρα εκφράζει καλύτερα τη γλώσσα αυτή από ότι το Αραβικό, κάτι που βοήθησε στη διάδοση της γλώσσας και της εκπαίδευσης στο Τουρκικό κράτος. Πέρα από αυτήν την ανάγκη, η υιοθέτηση του νέου αλφαβήτου εξέφραζε και τον Δυτικό προσανατολισμό που επιθυμούσε να έχει η νέα χώρα.

Επίσης παρατηρείται το φαινόμενο οι ηλικιωμένοι ή οι πολύ θρησκευόμενοι να τείνουν να χρησιμοποιούν, σε μεγάλο ποσοστό, Αραβικές λέξεις, οι μεσήλικες Τουρκικές, ενώ οι νέοι εντάσσουν στο λεξιλόγιό τους όλο και περισσότερες Ευρωπαϊκές λέξεις, κυρίως μέσω της Γαλλικής και τελευταία μέσω της Αγγλικής. Τελικά, όπως υποστηρίζει ο Lewis, λεπτές σημασιολογικές διαφορές προκύπτουν ανάμεσα στις παλιές λέξεις και στους νεολογισμούς που δημιουργήθηκαν για να τις αντικαταστήσουν. Για παράδειγμα, η λέξη *uygarlık* ήρθε να αντικαταστήσει τη λέξη *medeniyet*. Ωστόσο, η δεύτερη επιβίωσε, ενώ και οι δύο λέξεις απέκτησαν ελαφρώς διαφορετική σημασία: όταν κάποιος αναφέρεται σε κάποιο συγκεκριμένο πολιτισμό ή στην ιστορία του πολιτισμού χρησιμοποιεί τη λέξη *medeniyet*, ενώ η λέξη *uygarlık* αναφέρεται σε κάτι πιο δυναμικό: πολιτισμός με την έννοια της προόδου.²⁰⁸

Αξίζει επίσης να σημειώσουμε ότι η γλώσσα στην Τουρκία σήμερα μοιάζει να έχει διαμορφωθεί σύμφωνα με το μετριοπαθές μοντέλο που πρότειναν οι διανοούμενοι του 19^{ου} αιώνα και κυρίως ο Ζιγιά Γκιόκαλπ, του οποίου πολλές απόψεις εφάρμοσε το ΙΤΓ. Αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι οι ξένες λέξεις που είχαν περάσει με φυσικό τρόπο στο λεξιλόγιο του λαού και ο Ζιγιά Γκιόκαλπ υποστήριξε ότι έπρεπε να διατηρηθούν, δεν αντικαταστάθηκαν από τις νεόκοπες των 'καθαρολόγων'. Από την άλλη όμως, πάρα πολλοί νεολογισμοί φαίνεται να επικράτησαν κι αυτό είναι ίσως

---

²⁰⁸ Lewis, ό.π., σσ. 150-151.

αναμενόμενο γιατί όποτε αναζωπυρωνόταν το ρεύμα της κάθαρσης στη γλώσσα είχε όλη την κρατική υποστήριξη για να επιβληθεί. Συνεπώς, αρκετές γενιές γαλουχήθηκαν με τη νέα γλώσσα και αναγνώριζαν τους νεολογισμούς αυτούς ως κομμάτι της γλώσσας τους.

Οι υπερβολές που παρουσιάστηκαν τη δεκαετία του 1930, δηλ. όταν άρχισε να πραγματοποιείται η μεταρρύθμιση, παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Η πρώτη σηματοδοτείται με την τάση για έναν άκραιο ‘καθαρισμό’ της γλώσσας από όλα τα ξένα στοιχεία που είχαν εισχωρήσει σ’ αυτήν. Η δεύτερη είναι η ανάπτυξη της εντελώς αντιεπιστημονικής, όπως κρίθηκε και από τους ίδιους τους Τούρκους, Θεωρίας της Γλώσσας-Ήλιου. Ενώ και οι δύο υπερβολές στηρίχθηκαν σε μία εθνικιστική θεώρηση για τη γλώσσα, το μεν κίνημα του εξαγνισμού εφάρμοσε ένα σύστημα αποκλεισμού των ξένων στοιχείων από τη γλώσσα, διαχωρίζοντας γλωσσικά τους Τούρκους από τους ξένους. Η δε Θεωρία Γλώσσα-Ήλιος προχώρησε ακόμα περισσότερο, υποστηρίζοντας ότι όλες οι γλώσσες του κόσμου προήλθαν από την Τουρκική, δηλ. κατέληξε σε ένα σύστημα ένταξης των ξένων στοιχείων της γλώσσας, θεωρώντας ότι οι γλώσσες των ξένων προήλθαν από την Τουρκική. Αν Θεωρία Γλώσσα-Ήλιος υπήρξε αφορμή για να σταματήσει η τάση για καθαρισμό της γλώσσα, το έκανε με έναν ιστορικά και επιστημονικά λανθασμένο τρόπο. Ωστόσο, η Θεωρία Γλώσσα-Ήλιος όπως και η Θέση για την Τουρκική Ιστορία, μέσα στην υπερβολή και αντιεπιστημονικότητα τους, είχαν σκοπό να ανυψώσουν το εθνικό φρόνημα του Τουρκικού λαού και να τον κάνουν να αισθανθεί υπερήφανος για την ιστορία και τη γλώσσα του

Η Γλωσσική Μεταρρύθμιση επηρέασε έμμεσα και τις γλωσσικές μειονότητες της Τουρκίας. Καθώς η Τουρκική γλώσσα έγινε η επίσημη και απέκτησε κύρος (status) παραγκωνίστηκαν από τη δημόσια σφαίρα όλες οι άλλες γλώσσες που μιλούσαν από τους λαούς της Μικράς Ασίας. Μόνο οι αναγνωρισμένες από τη Συνθήκη της Λωζάνης, μη μουσουλμανικές μειονότητες είχαν το δικαίωμα για εκπαίδευση στη μητρική τους γλώσσα σε ειδικά μειονοτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα. Το δικαίωμα για εκπαίδευση στη μητρική τους γλώσσα δεν αναγνωρίστηκε σε εκατομμύρια αλλόγλωσσους λαούς. Αντίθετα, στα τέλη της δεκαετίας του 1920 και αρχές του 1930, με την εκστρατεία

‘πατριώτη, μίλα Τουρκικά’ επιχειρήθηκε η γλωσσική τουρκοποίηση των αλλόγλωσσων μειονοτήτων, σχεδόν παράλληλα με το κίνημα ‘καθαρισμού’ της γλώσσας από τις ξένες λέξεις: όπως η γλώσσα έπρεπε να καθαριστεί από τα ξένα στοιχεία, να τουρκοποιηθεί και να ομογενοποιηθεί, το ίδιο έπρεπε να τουρκοποιηθεί και να ομογενοποιηθεί ο αλλόγλωσσος πληθυσμός της Τουρκίας. Έτσι, μία από τις μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν για την αφομοίωση των μειονοτήτων ήταν η απαγόρευση της χρήσης της μητρικής γλώσσας και η επιβολή της Τουρκικής.

Πρέπει να τονίσουμε ότι η γλωσσική μεταρρύθμιση στην Τουρκία ακολούθησε μία επαναστατική παρέμβαση στη γλώσσα. Η αλλαγή έγινε πολύ βιαστικά και μέσα σε πολύ λίγο χρονικό διάστημα. Αυτό συνέβει τόσο σε σχέση με την απόφαση για τη χρήση του νέου αλφαβήτου όσο και με την αντικατάσταση Αραβικών και Περσικών λέξεων από νεόκοπες Τουρκικές λέξεις. Δε δόθηκε ένα χρονικό διάστημα απαραίτητο για την ομαλή μετάβαση από τη μία γλώσσα στην άλλη. Ωστόσο, η γλωσσική μεταρρύθμιση και η ιδεολογία η οποία την υποκινούσε είχε ακριβώς αυτόν το σκοπό: τη βίαιη αποκοπή από το παρελθόν και τη δημιουργία μιας νέας γλώσσας που θα εξυπηρετούσε το Τουρκικό Έθνος.

Η πορεία του γλωσσικού ζητήματος στην Τουρκία χαρακτηρίζεται από έντονες πολιτικές αντιπαραθέσεις. Το γλωσσικό ζήτημα έγινε και πολιτικό ζήτημα. Τα πρώτα χρόνια που είχε την εξουσία, το Λαϊκό Ρεπουμπλικανικό Κόμμα ξεκίνησε ανεμπόδιστα τη γλωσσική μεταρρύθμιση εφαρμόζοντας υπερβολικό καθαρισμό στη γλώσσα. Ωστόσο, στα τέλη της δεκαετίας του 1940 άρχισαν να πληθαίνουν οι φωνές που εξέφραζαν την αντίθεσή τους στην όλη πολιτική του ΔΡΚ, αλλά ειδικά και στο ζήτημα της γλωσσικής μεταρρύθμισης. Όταν το 1950 την εξουσία πήρε το αντίπαλο Δημοκρατικό Κόμμα, η γλωσσική μεταρρύθμιση σχεδόν σταμάτησε και υπήρξε παλινδρόμηση. Κατά αυτόν τον τρόπο, η εναλλαγή των κυβερνήσεων επηρέαζε ανάλογα και τη γλωσσική μεταρρύθμιση.

Τελικά, η Τουρκία μπορεί να απέκτησε μία ομοιογενή και τυποποιημένη γλώσσα και μία φαινομενικά ομοιογενή εθνική ταυτότητα, αλλά οι συγκρούσεις που ταλανίζουν την Τουρκική κοινωνία εξακολουθούν να υφίστανται και εκδηλώνονται και

μέσα από το γλωσσικό ζήτημα. Η σύγκρουση του κοσμικού Τουρκικού κράτους με το Ισλάμ εμφανίζεται και στο θέμα της γλωσσικής μεταρρύθμισης. Έτσι οι οπαδοί της κάθαρσης στη γλώσσα είναι συνήθως και υπέρμαχοι της κοσμικής εξουσίας ενώ οι ισλαμιστές και μετριοπαθείς ισλαμιστές είναι υπέρ της διατήρησης των Αραβο-περσικών στοιχείων στη γλώσσα. Η Τουρκική γλώσσα σήμερα, πέρα από το προσωπικό στιλ που υιοθετεί κάποιος με βάση το ιδεολογικό και πολιτιστικό του υπόβαθρο, είναι μία μείξη του Οθωμανικού παρελθόντος που δεν κατέστη δυνατόν να ξεριζωθεί και να αντικατασταθεί έτσι απλά, αλλά και της γλωσσικής μεταρρύθμισης καθώς πάρα πολλοί νεολογισμοί κατάφεραν να γίνουν κομμάτι της γλώσσας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Το Οθωμανικό Αλφάβητο

ا	(elif)
ب	(be)
پ	(pe)
ت	(te)
ث	(se)
ج	(cim)
چ	(çim)
ح	(ha)
خ	(hı)
د	(dal)
ذ	(zal)
ر	(re)
ز	(ze)
ژ	(je)
س	(sin)
ش	(şin)
ص	(sad)
ض	(zad)
ط	(tı)
ظ	(zı)
ع	(ain)
غ	(gain)
ف	(fe)
ق	(kaf)
ك	(kef)
ل	(lam)
م	(mim)
ن	(nun)
و	(vav)
ه	(he)
ی	(ye)

Το νέο Τουρκικό Αλφάβητο

A	a	(a)
B	b	(be)
C	c	(ce)
Ç	ç	(çe)
D	d	(de)
E	e	(e)
F	f	(fe)
G	g	(ge)
Ğ*	ğ	(yumuşak ge)
H	h	(he)
I	ı	(ı)
İ	i	(i)
J	j	(j)
K	k	(ke)
L	l	(le)
M	m	(me)
N	n	(ne)
O	o	(o)
Ö	ö	(ö)
P	p	(pe)
R	r	(re)
S	s	(se)
Ş	ş	(şe)
T	t	(te)
U	u	(u)
Ü	ü	(ü)
V	v	(ve)
Y	y	(ye)
Z	z	(ze)

* Ποτέ δε χρησιμοποιείται στην αρχή της λέξης .

O Namık Kemal

O Ziya Gökalp

Εξώφυλλο του Γαλικού περιοδικού *L'Illustration* (13-10-1928) με τον Mustafa Kemal Atatürk να παρουσιάζει το νέο αλφάβητο στο λαό του Sivas, στις 20 Σεπτεμβρίου 1928.

Άγαλμα του Mustafa Kemal Atatürk που τον παρουσιάζει να διδάσκει του νέο αλφάβητο σε Τούρκους μαθητές. Βρίσκεται σε πλατεία του Kadıköy, Κωνσταντινούπολη.

THE

OLD AND THE NEW TURKISH WRITING

This Constantinople shop displays its name in Old Turkish (Arabic script) above and then repeats its name in the recently adopted New Turkish (Latin letters). Both proclaim the fact that this is the "New Book Store." The shop is one much frequented by Turkish schoolboys, and its proprietor has been conducting a thriving business in the sale of new alphabets and primers during the last few months.

Μετά την υιοθέτηση του νέου αλφαβήτου το κατάστημα χρησιμοποιεί πινακίδες και με τις δύο γραφές, Αραβική και Λατινική. (Πηγή: Williams, Maynard Owen, Turkey Goes to School, The National Geographic Magazine, Vol. LV, No. 1, January 1929).

IN LEISURE MOMENTS THIS SHOPKEEPER STUDIES HIS A-B-C'S

THE NEW ALPHABET DISPLAYED NEAR STAMBOUL POST OFFICE

HE HAS SPENT MOST OF HIS LIFE MAKING TURKISH SEALS

At his age he now finds it necessary to learn the Latin characters of the New Turkish, and, in common with many thousands of others, is already able to write his letters. The author had him make a seal with initials in Latin characters and with Istanbul and 1928 in Arabic-script Old Turkish. Beside him are some blank seals and his engraving tools and behind him is one of the New Turkish alphabets.

A DEVOUT MOSLEM BEFORE A WONDER-WORKING INSCRIPTION

This inscription is in the Arabic language as well as Arabic script. It proclaims the greatness and unity of God, whose prophet Mohammed was. Most visitors in standing before the inscription rub it with the palms of their hands and then rub their faces. One can see how high the polishing palms usually reach. Behind this grille is the tomb of Eyyoub Ensari, standard-bearer and friend of Mohammed the Conqueror (see page 95).

(Πηγή: Williams, Maynard Owen, Turkey Goes to School, The National Geographic Magazine, Vol. LV, No. 1, January 1929).

*Atatürk, Türk Dil Kurumu Genel Merkez Kurulu'nun toplantısına başkanlık ederken
(Ankara, 4 Ocak 1933)*

Ο Mustafa Kemal Atatürk προεδρεύει σε συνεδρίαση του Ιδρύματος Τουρκικής Γλώσσας (Άγκυρα, 4 Ιανουαρίου 1933)

Το έμβλημα του Ιδρύματος.

Ülkesini, yüksek istik-
lâlini korumasını bilen
Türk milleti, dilini de
yabancı diller boyunduru-
ğundan kurtarmalıdır.
Gazi M. Kemal

‘Ülkesinin, yüksek istiklalini korumasını bilen Türk milleti dilini de yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmalıdır.’ Gazi M. Kemal
(‘Το Τουρκικό έθνος που ξέρει να διαφυλάττει την υψηλή ανεξαρτησία της χώρας του, πρέπει να διασώσει και τη γλώσσα του από το ζυγό των ξένων γλωσσών.’ Γαζή Μ. Κεμάλ)

Βιβλιογραφία

Βιβλία:

- Aksan, Doğan, *Türkiye Türkçesinin Düniü, Bugünü, Yarını*, (Το Χθες, το Σήμερα, το Αύριο των Τουρκικών της Τουρκίας), Bilgi Yayınevi, Ankara 2005.
- Ateş, Toktamış, *Türk Devrim Tarihi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2000.
- Banarlı, Nihad Sami, *Türkçenin Sırları*, (Τα Μυστικά των Τουρκικών) Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul 2004.
- Berkes, Niyazi, *The Development of Secularism in Turkey*, Hurst & Company, London 1998.
- Boeschoten, Hendrik, The Turkish Language Reform forced into stagnation, in Michael Clyne (ed.), *Undoing and Redoing Corpus Planning*, Mouton de Gruyter, Berlin-NewYork 1997.
- Brendemoen, Bernt, The Turkish Language Reform and Language Policy in Turkey, in György Hazai (ed.), *Handbuch der Türkischen Sprachwissenschaft*, Otto Harrassowitz, Wiesbaden 1990.
- Cagaptay, Soner, *Islam, Secularism, and Nationalism in Modern Turkey, Who is a Turk?*, Routledge, London and New York 2006.
- Encyclopédie de l' Islam, tome X, livraison 175-176, Brill, Leiden 2001.
- Fishman, Joshua A., *Language and Nationalism, Two Integrative Essays*, Newbury House Publishers, Massachusetts 1972.
- Fishman, Joshua, Language and Nationalism, in Stuart Woolf (ed.), *Nationalism in Europe, 1815 to the Present, A reader*, Routledge, London and New York 1996.

- Γκιόκαλπ, Ζιγιά, *Αρχές Τουρκισμού*, μετάφραση: Άρης Αμπατζής, Κούριερ εκδοτική, Αθήνα 2005.
- Heyd, Uriel, *Language Reform in Modern Turkey*, The Israel Oriental Society, Jerusalem 1954.
- Karpat, Kemal H., *Studies on Turkish Politics and Society, Selected Articles and Essays*, Brill, Leiden-Boston 2004.
- Kushner, David, *The Rise of Turkish Nationalism, 1876-1908*, Frank Cass, London 1977.
- Landau, Jacob M., The First Turkish Language Congress, in Joshua A. Fishman (ed.), *The Earliest Stage of Language Planning, The "First Congress" Phenomenon*, Mouton de Gruyter, Berlin-New York 1993.
- Levend, Agah Sırrı, *Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*, (Τα Στάδια της Εξέλιξης και Απλοποίησης της Τουρκικής Γλώσσας) Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1960.
- Lewis, Bernard, *Η ανάδυση της σύγχρονης Τουρκίας*, Τόμος II, Όψεις της αλλαγής, μετάφραση: Στέφανος Παπαγεωργίου, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 2002.
- Lewis, Geoffrey, *The Turkish Language Reform: A Catastrophic Success*, Oxford University Press, New York 1999.
- Mango, Andrew, *Atatürk, The Biography of the Founder of Modern Turkey*, the overlook press, Woodstock & New York 1999.
- Sadoğlu, Hüseyin, *Türkiye'de Ulusçuluk ve Dil Politikaları*, (Εθνικιστικές και Γλωσσικές Πολιτικές στην Τουρκία), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2003.

- Smith, Anthony, The 'Golden Age' and National Renewal, in Geoffrey Hosking and George Schöpflin (eds.), *Myths and Nationhood*, Hurst & Company, London 1997.
- Üçüncü Türk Dil Kurultay 1936: Tezler ve Zabıtlar, Istanbul 1937 (Πρακτικά Τρίτου Συνεδρίου Τουρκικής Γλώσσας 1936).
- Vryonis, Speros Jr, *The Turkish State and History, Clio meets the Grey Wolf*, Institute for Balkan Studies, Thessaloniki 1991.
- Wardhaugh, Ronald, *An Introduction to Sociolinguistics*, Blackwell Publishing, Oxford 2006.
- Yıldız, Ahmet, *Ne Mutlu Türküm Diyebilene: Türk Ulusal Kimliğinin Etno-seküler Sınırları (1919-1938)*, (Ευτυχισμένος είναι αυτός που μπορεί να λέει ότι είναι Τούρκος: Τα Εθνο-κοσμικά Όρια της Τουρκικής Εθνικής Ταυτότητας), İletişim Yayınları, İstanbul 2001.
- Zürcher, Erik J., *Σύγχρονη Ιστορία της Τουρκίας*, μετάφραση: Βαγγέλης Κεχριώτης, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2004.

Άρθρα:

- Akin, Salih & Mehmet Ali Akinci, La Reform Linguistique Turque, in Quelle politique linguistique pour quelle Etat-nation?, *Glottopol, Revue de sociolinguistique en ligne*, No 1, Janvier 2003, pp. 76-86.
- Aydıngün, Ayşegül & İsmail Aydıngün, The Role of Language in the Formation of Turkish National Identity and Turkishness, *Nationalism and Ethnic Politics*, 10, 2004, pp. 415-432.
- Aytürk, İlker, Turkish Linguists against the West: The Origins of Linguistic Nationalism in Atatürk's Turkey, *Middle Eastern Studies*, Vol. 40, No. 6, November 2004, pp. 1-25.
- Cagaptay, Soner, Race, Assimilation and Kemalism: Turkish Nationalism and the Minorities in 1930s, *Middle Eastern Studies*, Vol. 40, No. 3, May 2004, pp. 86-101.
- Çolak, Yılmaz, Language Policy and Official Ideology in Early Republican Turkey, *Middle Eastern Studies*, Vol. 40, No. 6, November 2004, pp. 67-91.
- Wood, Margaret M., Latinizing the Turkish Alphabet: A Study in the Introduction of a Cultural Change, *The American Journal of Sociology*, Vol. 35, No. 2 (Sep., 1929), pp. 94-203.

Πηγές από το διαδίκτυο:

- www.dildernegi.org.tr

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας μεταπτυχιακής εργασίας είναι να παρακολουθήσει τα στάδια της Γλωσσικής Μεταρρύθμισης στην Τουρκία και να εκτιμήσει τα αποτελέσματά της. Σε πρώτη φάση, εξετάζεται η σχέση της γλώσσας με τον εθνικισμό. Έπειτα, μετά από μία σύντομη αναδρομή στην ιστορία της Τουρκικής γλώσσας, γίνεται λόγος για τις εξελίξεις του γλωσσικού ζητήματος κατά τον 19^ο και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, με τους διανοούμενους να επισημαίνουν την ανάγκη για αλλαγή και απλοποίηση στη γλώσσα. Εκτενής αναφορά γίνεται στη Γλωσσική Μεταρρύθμιση που έλαβε χώρα μεταξύ 1928-1938: η αλλαγή της γραφής (1928-1930), η περίοδος του ‘εξαγνισμού’ της γλώσσας (1932-1936) και η Θεωρία Γλώσσα-Ήλιος (1936-1938). Στη συνέχεια, εξετάζονται οι γλωσσικές πολιτικές, ιδιαίτερα οι γλωσσικές απαγορεύσεις που εφαρμόστηκαν την ίδια περίοδο, σε σχέση με τον αντίκτυπο που είχαν στις αλλόγλωσσες μειονότητες της Τουρκίας. Τα μετέπειτα χρόνια, επικεντρώναστε στο πώς οι πολιτικές εξελίξεις στη σύγχρονη Τουρκία επηρέασαν την πορεία της Γλωσσικής Μεταρρύθμισης μέχρι σήμερα και πού έχει ασκηθεί κριτική για τις πρακτικές του παρελθόντος.

Abstract

The aim of this master's thesis is to follow the steps of the Language Reform in Turkey and to evaluate its results. At first, we examine the relationship of language and nationalism. Then, after making a brief reference to the history of Turkish language we talk about the developments in the language issue during 19th and early 20th centuries, when the intellectuals stress the need for change and simplification in language. We refer in length to the Language Reform which took place in 1928-1938: the change of the script (1928-1930), the period of 'purification' in language (1932-1936) and the Sun-Language Theory (1936-1938). Following, we examine the language policies, especially the language prohibitions which took place during the same period, in relation to their impact on the non-Turkish speaking minorities of Turkey. Finally, we concentrate on the impact of the political developments in modern Turkey on the course of the Language Reform until today and on the points of criticism for language policy implementations of the past.